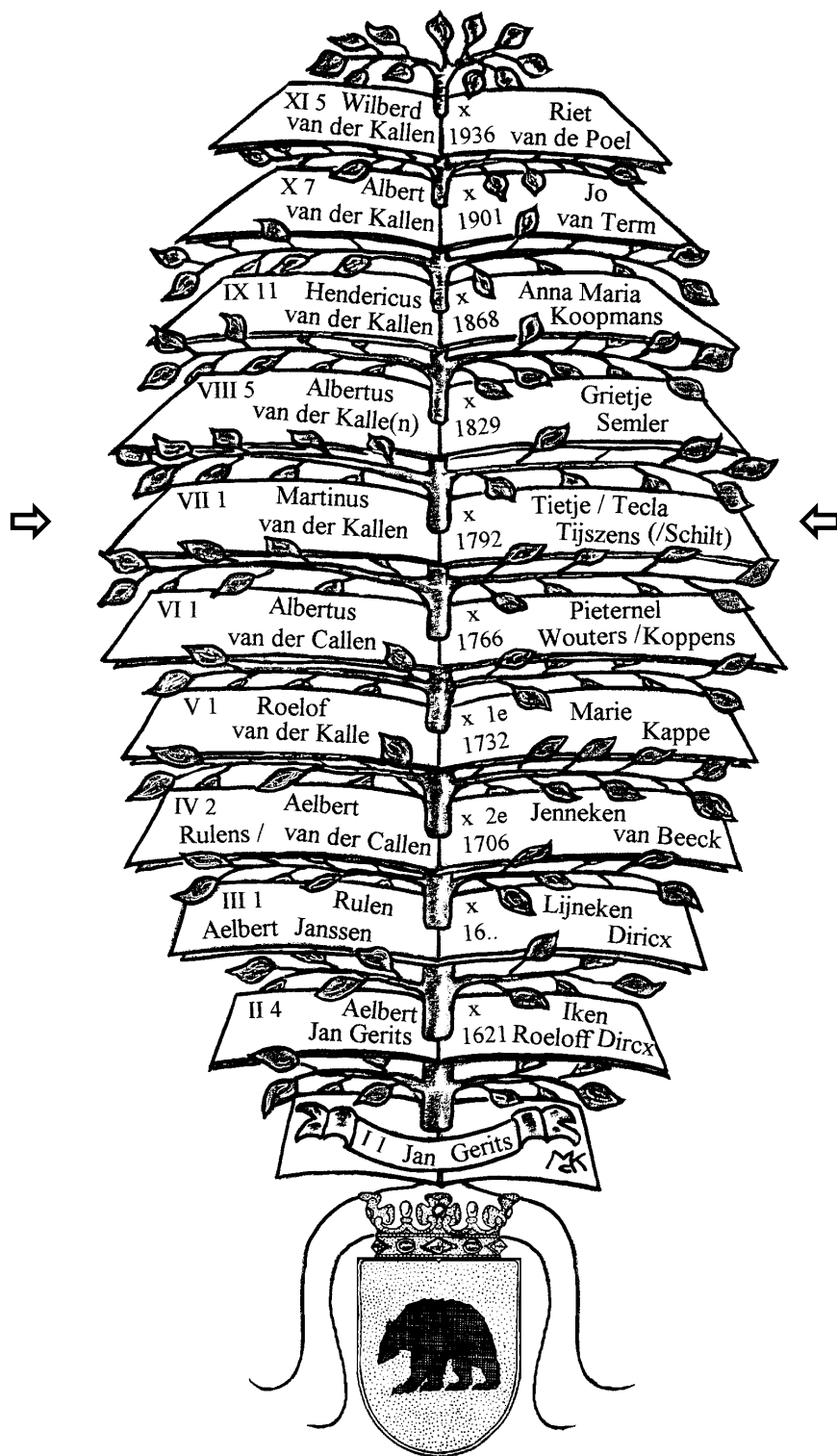

deel 7 : Martinus (VII 1)

Berlicum

Inhoudsopgave bij deel 7 : Martinus (VII 1)

Overzicht 7e deel	g
De basisgegevens van:	r
Het zevende deel van de hoofdtak	o
De Leeuwardense tak	e
	n

Het verhalende deel:

Martinus (VII 1) en zijn gezin:

VII 1 Martinus (wsch. Marten) van der Kallen

Kanonniër in het Staatse leger	☐ K-	
De “Vierde Engelse Oorlog” (1780-1784)		1
De forse uitbreiding van het Staatse leger in 1785		1
In de voetsporen van zijn vader		1
Verliefd, verloofd, getrouwd		2
De familie van Tietje Tijzens (Schilt)		4
Onrust en toenemend verzet tegen heersende regimes		4
De Franse inval van 1793		5
De voorbereidingen voor de verdediging van Willemstad in 1793		6
De heldhaftige verdediging van Willemstad van 1 tot en met 15 maart 1793		8
Martens verdere militaire loopbaan	☐ M-	
Verandering na verandering		1
Het leger		1
De doop van Anna		1
Gelegerd in Bergen op Zoom		1
Gelegerd in Delfzijl		2
Voor de tweede keer gelegerd in Leeuwarden		2
Een ereteken en bevorderd tot korporaal		2
Leven “bij het corps”		2
In Groningen gewond geraakt		3
Gepensioneerd korporaal en wafelbakker		4

Z.O.Z.

□□ Kinderen van Martinus (VII 1):

VIII	Kinderen van Marten en Tecla	□□	
	Een overzicht van Martens kinderen		1
	Straatarm		2
	Antje (VIII 1)		2
	Pietermel (VIII 3)		3
	Aukje (VIII 4)		4
	Martha (VIII 8)		4
	Met zijn dochters, schoonzonen en hun kinderen één grote familie?		4
	Martens zonen Bertus (VIII 5) en Martinus (VIII 6)		4

VIII 6 **Martinus van der Kal / van der Kallen**

	Marten (VIII 6) en zijn gezin	□□	
	Marten (VIII 6) en Aaltje		1
	Koopman, kastelein en weer koopman		1
	De oorzaak van het einde van zijn kasteleinschap?		2
	Leren lezen en schrijven?		2
	Marten (VIII 6) en Catrien		2
	Zijn oudste zoon Marten (IX 13)		3
	Ruim 77 jaar geworden		4

□□□ Kleinkinderen van Martinus (VII 1):

IX	Kleinkinderen van Marten en Tecla	□□□	
	Hun leefomstandigheden		1
	De Leeuwardense tak, de oudste Friese zijtak		1
	Een overzicht van Martens “van der Kallen” kleinkinderen		2

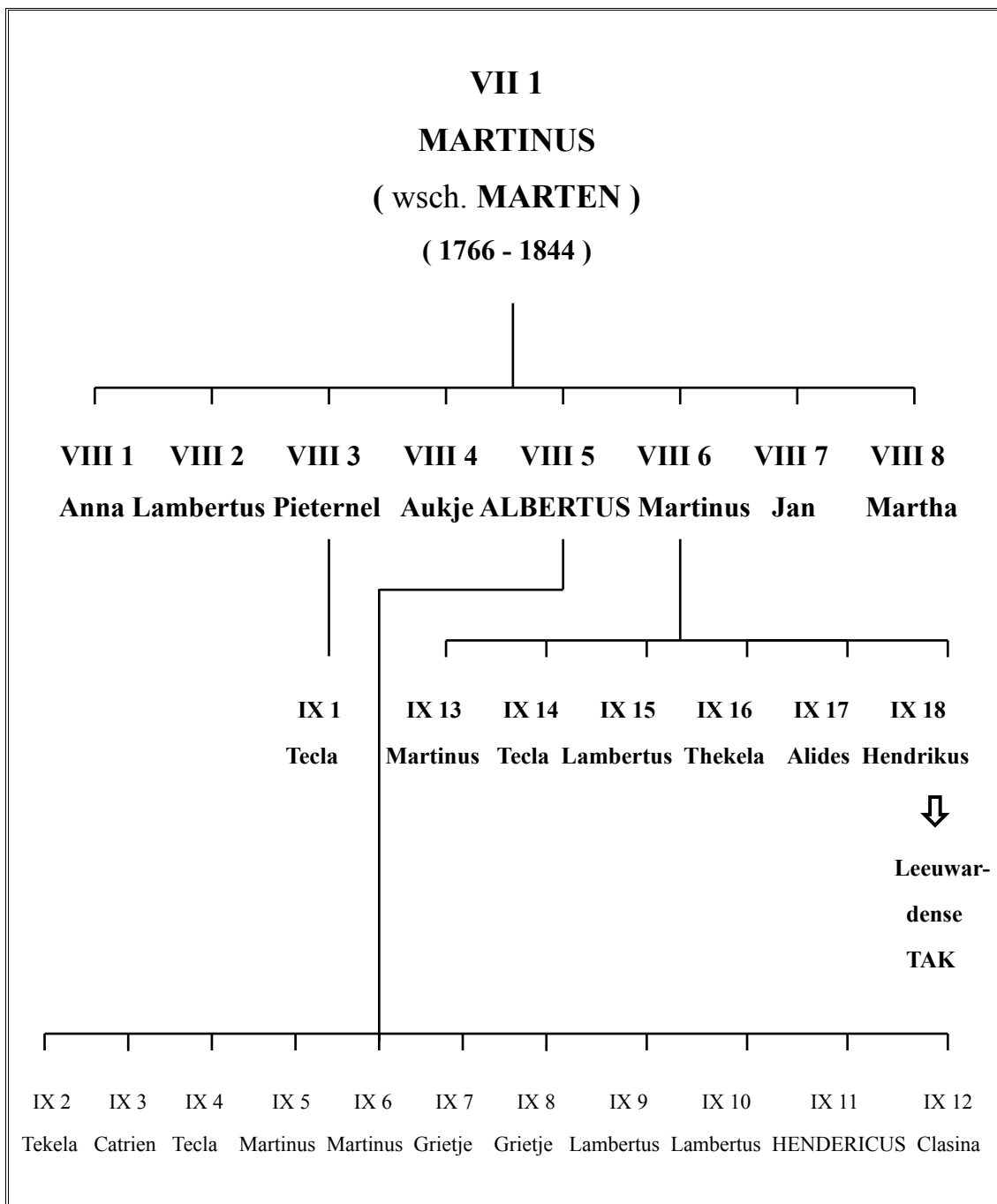
IX 18 **Hendrikus (Hendrik) van der Kallen, stamvader van DE LEEUWARDENSE TAK**

	De Leeuwardense tak, de oudste Friese zijtak	□□□ L-	
	Hendrik, stamvader van de Leeuwardense tak		1
	Een overzicht van de Leeuwardense tak		2
	Hendriks nageslacht		2
	HAVANK	□□□ H-	
	Het leven van Rieks / Hans (IX18.1.1)		1
	Een merkwaardige, ja hoogstmerkwaardige “van der Kallen”		1
	Een hele rij banen		1
	Altijd geldgebrek		1
	Een zwervend bestaan		2
	Zijn Londense periode		2

Cynthia en haar familie	3
Hans en Cynthia	4
In 1952 door uitgeverij Bruna op het matje geroepen	4
Het feitelijke einde van zijn huwelijk	5
De afgrond in	6
IJdel en gefascineerd door buitens en kastelen	6
Een slechte stamboomonderzoeker	7
Gestoord gedrag	7
Zijn laatste levende metgezellin	8
In het harnas gestorven	8
Hans nalatenschap	8
Zijn schrijverschap en zijn boeken	9
De keuze van genre en pseudoniem	9
De eerste contacten met zijn uitgeverij	10
De verschijning en verkoop van zijn vooroorlogse boeken	12
De verschijning en verkoop van zijn boeken tijdens de Tweede Wereldoorlog	13
De verschijning en verkoop van zijn boeken na de oorlog	14
Zijn bekendheid als schrijver van spannende verhalen	15
Zijn bekendheid tijdens zijn leven	15
Zijn bekendheid na zijn dood	16
Enige uitingen van respect en eerbetoen	16

Register bij het verhalende deel

OVERZICHT 7e Deel

HET ZEVENDE DEEL VAN DE HOOFDTAK

De basisgegevens

VII 1 Martinus (wsch. Marten) van der Kallen

zoon van Albertus (wsch. Bertus / of Bert) van der Callen (VI 1),
gedoopt in de St Jacob in 's-Hertogenbosch 19-3-1766, militair (bij zijn
huwelijk: kanonnier in de Compagnie van Luit. Kollonel Z. Guichenon de
Chastillon,
later korporaal in het 1e resp. 4e bataljon van het Regiment Artillerie /
(na zijn pensionering:) wafelbakker,
overleden in Groningen 4-2-1844, trouwt in Willemstad 12-2-1792
Tietje (/Tecla) (Tietje / Tecla) Tijzens (/Tijssens) (/Schilt / Schild),
geboren resp. gedoopt in Harlingen op 10 resp. 11-3-1771, wafelbakster,
overleden in Franeker 13-8-1830, dochter van
T(h)ijs Jans(sen) (Schilt / Schild) en A(e)ntje Wibrens (/Wybrens).

Uit dit huwelijk:

1. **Anna (/Johanna Cecilia) (wsch. Antje) van der Kalle (VIII 1)**,
gedoopt in Bergen op Zoom 19-1-1795, overleden in Groningen 5-1-1825,
trouwt in Harlingen 7-12-1817
Bernardus (/ Bernardus Henderikus) (wsch. Bernard) Tobe(e) (/ To(e)bé),
geboren in Harlingen ca. 1797, sjouwersman / wafelbakker en schipper /
(na Anna's overlijden:) koopman, overleden in Groningen 6-10-1833,
zoon van *Hendrik Tobe* (marinier) en *Antje Gosses (Jourds / Sjourds)*
Bernardus trouwt 2e keer in Groningen 6-7-1825 *Femke Feikes Klok*,
gedoopt (Ned. herv.) in Winschoten 25-3-1796, dienstmeid, dochter van
Feiko Jans Klok (schoenmaker) en *Dievertje Gerrits Duin*.

Uit het huwelijk van Anna en Bernardus:

1. *Hinderikus Tobé*, geboren in Winsum (Gr.) 27-6-1818
(met woonplaats Harlingen), schippersknecht / machinist
2. *Martinus Tobee*, geboren in Groningen 26-1-1821, matroos,
overleden in Akyab (Burma) 3-2-1856
3. *Bernardus Tobee*, geboren in Groningen 14-2-1823
4. *Tecla Tobe*, geboren in Groningen 28-12-1824,
overleden in Groningen 30-12-1824

Uit het huwelijk van Bernardus en Femke, geboren in Groningen:

1. *Dievertje Tobe*, geboren 14-1-1828,
overleden in Groningen 15-6-1832
2. *Anna Cecilia Tobe*, geboren 14-3-1830
3. *Feiko Tobe*, geboren 10-11-1832.

2. **Lambertus (wsch. Bertus) van de Kalle (VIII 2)**,
gedoopt in Delfzijl 2-1-1798 , begraven in Leeuwarden 7-12-1801
(1e Opm.: Zijn doop staat in het R.-K. doopboek van Appingedam.
2e Opm.: In de “Naamlijst van de Overledenen te Leeuwarden en die aldaar
of elders zijn begraven in de jaren 1796-1805” staat slechts:
“Een kind van Martinus van der Kal” bij “Jacobinerkerkhof”.)
3. **Petronella (Pieternel) van der Kalle**,
geboren resp. gedoopt in Delfzijl op 15 resp. 16-8-1800, zie VIII 3
(Opm.: Haar doopinschrijving staat in het R.-K. doopboek van Appingedam.)
4. **Oeke Martha (Aukje) van der Kalle (VIII 4)**, geboren in Leeuwarden,
gedoopt in de R.-K. kerk in de “Groote Kerkstraet” in Leeuwarden
7-10-1802, wafelbakster, overleden in Groningen 30-8-1862,
trouwt in Groningen 22-11-1827
Henricus Fredericus (/Henricus Franciscus) de Grijs,
geboren in Winschoten, gedoopt in Oude Pekela 4-2-1802,
wolspinder / schrijnwerker / kistenmaker / wafelbakker,
overleden in Groningen 17-1-1894, zoon van
Joannes de Grijs (hoedenmaker) en *Anna Borghorst* (vroedvrouw)
Uit dit huwelijk, geboren in Groningen:
1. *Johannes Josephus Lambertus de Grijs*, geboren 10-11-1828,
overleden in Groningen 12-11-1828
 2. *Lambertus de Grijs*, geboren 5-10-1829, facteur
 3. *Johannes Josephus Everhardus de Grijs*, geboren 8-9-1831,
overleden in Groningen 1-6-1838
 4. *Martinus Bernardus de Grijs*, geboren 14-9-1833, wafelbakker,
trouwt in Groningen 30-4-1865
Anna Catharina Slemmer, geboren in Groningen 7-10-1833,
dochter van *Bernardus Jacobus Slemmer* en
Catharina Geertrudis Bulkes (inbrengrster in de bank van lening)
 5. *Anna Elisabeth de Grijs*, geboren 1-12-1835,
overleden in Groningen 15-5-1836
 6. *Tecla Cecilia de Grijs*, geboren 9-3-1837,
overleden in Groningen 24-5-1838
 7. *Johannes Josephus de Grijs*, geboren 24-11-1839,
schoolleider / wafelbakker, trouwt in Groningen 6-5-1869
Harmanna Nankman, geboren in Groningen 29-3-1832, dochter van
Henricus Wesselius Nankman (behangen) en *Joanna Stikkel*.
5. **Albertus / Lambertus (wsch. Bertus) van der Kalle / van der Kallen**,
gedoopt in de R.-K. kerk in de “Groote Kerkstraet” in Leeuwarden 6-7-1805,
zie VIII 5
6. **Martinus van der Kal / van der Kallen**,
gedoopt in de R.-K. kerk in de Oosterstraat in Groningen 19-1-1808,
zie VIII 6
7. **Joannes van der Kal (VIII 7)**,
gedoopt in de R.-K. kerk in de Oosterstraat in Groningen 19-10-1810,
overleden in Groningen 3-4-1814

8. Martina (Martha) van der Kallen (VIII 8),

geboren in Groningen 20-2-1814, overleden in Groningen 25-10-1861,
trouwt in Groningen 5-3-1835

Conradus Bernardus (Coenraad) Walker,

geboren in Groningen 7-11-1814, “schuitemaarder”/ “trekschipper” /
schipper en wafelbakker/ stoombootkapitein,

overleden in Groningen 2-4-1901, zoon van

Nicolaas Walker (“trekschipper”) en *Helena Scholtens* (brievenbestelster).

Coenraad trouwt 2e keer in Groningen 1-2-1863 *Hinderika de Boer,*

geboren in Groningen 14-6-1832, overleden in Groningen 20-12-1880,

dochter van *Kasper Hinderks de Boer* (schipper) en *Wilhelmina Abbink*.

Uit het huwelijk, van Martha en Coenraad, waarbij in ieder geval
hun 5e t/m 9e kind “in hun woonschip” geboren zijn:

1. *Helena Maria Walker*, geboren in Groningen 3-9-1836,
overleden in Groningen 8-4-1841
2. *Martinus Walker*, geboren in Groningen 16-11-1838,
overleden in Groningen 30-4-1841
3. *Martinus Nicolaas Walker*, geboren in Groningen 22-6-1841,
overleden in Groningen 14-8-1841
4. *Nicolaas Walker*, geboren in Groningen 17-7-1842,
(in 1860:) timmermansleerling
5. *Tecla Cecilia Aukje Martha Walker*,
geboren in Groningen 30-10-1844,
overleden in Groningen (“in hun woonschip”) 13-11-1844
6. *Martinus Walker*, geboren in Groningen 26-4-1847,
overleden in Leeuwarden (“in hun woonschip”) 27-7-1848
7. *Jacobus Franciscus Walker*, geboren in Groningen 30-7-1850,
timmerman / winkelier, trouwt in Groningen 23-2-1873
Maria Raker, geboren in Groningen 26-9-1854, dochter van
Hindrik Raker (timmerman) en *Bibiana Veronica Lohman*
8. *Tecla Cecilia Walker*, geboren in Sneek, aangegeven 9-4-1853,
overleden in Groningen (“wonend in een schip”) 10-11-1853
9. *Tecla Cecilia Walker*, geboren in Groningen 23-10-1854,
overleden in Groningen 28-11-1854
10. *Martina Walker*, geboren in Groningen 16-11-1855,
overleden in Groningen 21-7-1857

Uit het huwelijk van Coenraad en Hinderika:

1. *Helena Maria (/ Elina) Walker*, geboren in Groningen 6-4-1864,
trouwt in Groningen 16-2-1888 *Hendericus Josephus Meuge*,
weduwnaar van *Wilhelmina Catharina Groote*
met kleine kinderen
geboren in Groningen 20-4-1850, timmerman, zoon van
Henricus Gregorius Meuge (blikslager) en
Hinderika Gezina van der Nap.

VIII 3 Petronella (Piernel) van der Kalle (/van der Kallen)

geboren resp. gedoopt in Delfzijl 15 resp. 16-8-1800 (haar doop staat in het R.-K. doopboek van Appingedam), overleden in Groningen 15-10-1865, trouwt 1e keer in Groningen 10-4-1823

Jacobus Joannes Roijaen / Rojaen / Rojaan, gedoopt in Groningen 3-3-1798, (bij huwelijk: werkeloos), schipper en wafelbakker,

overleden in Bellingwolde (/Wildervank) 26-4-1826, zoon van *Henricus (Hindrik) Roijaen* (kleermaker) en *Martha Maria (Martha) Vos* trouwt 2e keer in Groningen 8-12-1831 (met haar neef !)

Dirk (/Theodorus) (Dirk) Wiebrens Schils / Schilt / Schild, geboren in Kingmatille (/Franeker) / gedoopt in Franeker 2-4-1804, kramer / wafelbakker / koopman, overleden in Groningen 28-9-1887, zoon van *Wybren Thijssen (Schilt)* (boerenarbeider) en *Baije (Baukje) Dirks Bijl*.

Uit het eerste huwelijk van Piernel:

1. *Henderikus Jacobus Rojaen*, geboren in Groningen 16-12-1823
2. *Tecla Cecilia Rojaan*, geboren (“in het schip liggende alhier in het Damsterdiep”) in Groningen 9-11-1825, overleden vóór 19-11-1831.

Onwettige dochter, gewettigd bij het 2e huwelijk:

3. *Tecla Cecilia (Tecla) van der Kallen (IX 1) /*

(vanaf 8-12-1831:) *Schils (/ Schilt)*,

geboren in Groningen 19-11-1831, naaister,

overleden in Groningen 8-7-1909, trouwt in Groningen 7-1-1877

Johannes Nijman, weduwnaar, geboren in Hoogezand 23-11-1827,

scheepskapitein, overleden in Groningen 28-11-1884, zoon van

Hendrik Harms Nijman (koopman) en *Gesina Hindriks Deuling*.

Johannes Nijman trouwde 1e keer *Francisca Gort*,

(volgens het bevolkingsregister van Hoogezand 1870-1880:)

geboren in Hoogezand 21-3-1826, vrouwenhoedenmaakster,

overleden in Hoogezand 11-5-1870.

Stiefkinderen van Tecla

(volgens het bevolkingsregister van Groningen 1870-1880:)

1. *Henderikus Johannes Nijman*, geboren in Hoogezand 8-7-1863
2. *Gezina Geertruida Nijman*, geboren in Hoogezand 2-6-1866.

Uit het tweede huwelijk van Piernel:

4. *Wieberen (Wibren) Schilt*,

geboren in Buitenpost (/Achtkarspelen) 10-8-1834

5. *Bavonia Conrada (Baukje) Schilt (/Schild)*,

geboren in Delfzijl 12-6-1843, trouwt in Groningen 1-5-1870

Christoph Albertus Auping, geboren in Zwolle 1-10-1831,

“kagchel”smid, zoon van *Ernst Hendrik Auping* (banketbakker) en

Gerhardina van Santen

6. *Adaucta Martha (Auke) Schils*, geboren in Winschoten 2-6-1846,
trouwt in Groningen 9-8-1874
Gerhardus Rignerus (Gerard) van der Leeuw,
geboren in Leeuwarden 24-7-1848, kleermaker, zoon van
Cornelis Gerhardus van der Leeuw (kleermaker) en
Alida Maria Bloemsma.

VIII 5 Albertus / Lambertus (wsch. Bertus) van der Kalle(n)

gedoopt in Leeuwarden 6-7-1805 als “Albertus van der Kalle”,
koopman/ kramer en schipper (in galanteriewaren) /
koopman en winkelier (in galanterieën), overleden in Sneek 27-12-1885,
trouwt in Groningen 13-12-1829 als “Lambertus van der Kallen”
Grietje Semler, geboren in Leeuwarden 7-6-1808, Ned. Herv.,
overleden in Sneek 28-10-1882, dochter van
Martinus Semler (koopman) en *Trijntje Klases Molenaar* (koopvrouw).

Uit dit huwelijk (zie deel 8):

1. ***Tekela Cacilia (Tecla) van der Kallen (IX 2)***,
geboren in Leeuwarden 19-1-1830
2. ***Catharina (Catrien) van der Kallen (IX 3)***,
geboren in Dokkum 14-6-1831
3. ***Tecla Cecilia (Tecla) van der Kallen (IX 4)***,
geboren in Sneek 26-1-1834
4. ***Martinus van der Kallen (IX 5)***,
geboren in Leeuwarden 7-11-1836
5. ***Martinus van der Kallen (IX 6)***,
geboren in Sneek 4-12-1837
6. ***Margrieta Maria (Grietje) van der Kallen (IX 7)***,
geboren in Sneek 16-4-1839
7. ***Margaretha Maria (Grietje) van der Kallen (IX 8)***,
geboren in Sneek 6-11-1840
8. ***Lambertus (wsch. Bertus) van der Kallen (IX 9)***,
geboren in Sneek 5-8-1842
9. ***Lambertus (wsch. Bertus) van der Kallen (IX 10)***,
geboren in Sneek 9-2-1844
10. ***Hendericus Theodorus (wsch. Harry) van der Kallen (IX 11)***,
geboren in Sneek 7-8-1845
11. ***Clasina van der Kallen (IX 12)***,
geboren in Sneek 22-6-1850.

VIII 6 Martinus van der Kal / van der Kallen

gedoopt in Groningen 19-1-1808 als “Martinus van der Kal”,
(in 1830:) koopman / (in 1852:) kastelein en herbergier / (in 1865:) koopman,
overleden in Leeuwarden 24-2-1885,
trouwt 1e keer in Leeuwarden 16-5-1830 als “Martinus van der Kallen”
Aaltje (/Alides / Alida) (Aaltje) de Vries, weduwe,
gedoopt in Gorredijk 25-11-1807, dienstmeid / koopvrouw,
overleden in Leeuwarden 6-3-1864,
dochter van *Durkjen Meints Bruining* (naaister).

(Omdat Aaltje “gemeenlijk” **Aaltje Jacob de Vries** genoemd werd,
zal haar vader, zoals ook in haar overlijdensakte staat vermeld,
Jacob de Vries hebben geheten.)

Onwettige zoon van **Aaltje Jacobs de Vries**:

1. **Dirk de Vries**, geboren in Leeuwarden 10-4-1827
(Aaltje is dan dienstmeid), overleden in Leeuwarden 18-7-1827
(in een schip liggende in de oude Leeuw-gracht)
(Aaltje is dan koopvrouw).

Aaltje de Vries trouwde 1e keer in Leeuwarden 13-4-1828
Hendrik de Vries, geboren in Harlingen ca. 1795, koopman,
overleden in Leeuwarden 26-4-1829,
zoon van *Jacob de Vries* en *Romkje Hendriks* (koopvrouw).

trouwt 2e keer in Leeuwarden 26-9-1865

Catrina (/Cat(h)arina) Jans Monsma, weduwe,
geboren in Leeuwarden 29-4-1811, overleden in Leeuwarden 14-12-1878,
dochter van *Jan Germens Monsma* (bakker) en *Ida Feddes Lighthart*.

Catrina Jans Monsma trouwde eerder *Hendrik Lammerts Ruring*,
weduwenaar van *Sytske Jans Westra*, geboren ca. 1799, landbouwer,
overleden in Dronrijp (/ Menaldumadeel) 7-4-1855.

Uit het eerste huwelijk van Martinus:

1. **Martinus van der Kallen (IX 13)**,
geboren in Leeuwarden 14-7-1832, matroos,
vanaf 5-6-1855 vermist!
(Het laatste levensteken, dat zijn vader **Martinus (VIII 6)** van hem
heeft ontvangen, heeft **Martinus (IX 13)** verstuurd vanuit Valmond.
Dit bericht was gedateerd 4-6-1855.)

vervolg zie volgende bladzijde

Uit het eerste huwelijk van Martinus (vervolg):

2. Thecla Dora van der Kallen (IX 14),

geboren in Leeuwarden 31-12-1834,
overleden in Leeuwarden 23-2-1867,
trouwt in Leeuwarden 12-5-1857

Johannes Philippus Thöne,

geboren in Leeuwarden 1-4-1829, koopman,
overleden in Leeuwarden 20-12-1865, zoon van
Johannes Henricus Thöne (koopman) en *Sytske Laskewitz*

Uit dit huwelijk:

1. *Cecilia Thöne*, geboren in Leeuwarden 29-3-1858,
overleden in Amsterdam 25-2-1936, trouwt met
Franciscus Vernimmen, hotelhouder

(Opm.: Hun zoon *Johan Vernimmen* trouwt met
Tine van der Kallen (X 12), zie **deel 9 : X 12.**)

2. *Alida Thöne*, geboren in Leeuwarden 19-3-1860

3. *Theodora Maria Thöne*, geboren in Leeuwarden 16-10-1862.

3. Lambertus van der Kallen (IX 15),

geboren in Leeuwarden 31-1-1837,
overleden in Leeuwarden (nog thuis wonend) 6-12-1861

4. Thekela van der Kallen (IX 16),

geboren in Leeuwarden 15-11-1840,
overleden in Leeuwarden (nog thuis wonend) 17-5-1864
(Opm.: Dit is de tweede dochter met de naam Thecla / Thekela.)

5. Alides (/Alida) van der Kallen (IX 17),

geboren in Dronrijp (/ Menaldumadeel) 29-6-1843,
overleden in Leeuwarden 13-10-1917,
trouwt in Leeuwarden 9-5-1865

Gerrit Ligthart, geboren in Tirns 4-6-1839, koopman,
(bij zijn huwelijk wonend in Bolsward),

overleden na 27-5-1918 (verhuist dan uit Leeuwarden naar
Steenwijkerwold),

zoon van *Douwe Gerrits Ligthart* en *Catharina (Trijntje) Jans van der Meer*

Uit dit huwelijk:

1. *Alides Ligthart*, geboren in Bolsward 10-9-1867.

6. Hendrikus van der Kallen,

geboren in Leeuwarden 18-4-1846,

zie **IX 18** (zie **DE LEEUWARDENSE TAK**).

Z.O.Z.

DE LEEUWARDENSE TAK

De basisgegevens

IX 18 Hendrikus van der Kallen

zoon van Martinus van der Kal / van der Kallen (VIII 6), geboren in Leeuwarden 18-4-1846, koopman / winkelier, overleden in Leeuwarden 10-12-1909, trouwt in Groningen 5-6-1866 **Henderika Martha de Wolf**, geboren in Groningen 29-7-1845, overleden in Utrecht 1-7-1918 (wonend in Leeuwarden), dochter van *Joannes Coenradus de Wolf* (kleermaker / koopman) en *Joanna Helena Elisabeth de Wit*.

Uit dit huwelijk, geboren in Leeuwarden, 10e generatie:

- IX18.1** ***Martinus van der Kallen***, geboren 20-3-1867, zie **IX18.1**
- IX18.2** ***Johannes Coenradus van der Kallen***, geboren in Leeuwarden 24-6-1868, zie **IX18.2**
- IX18.3** ***Aaltje Catharina van der Kallen***, geboren in Leeuwarden 20-10-1869, (religieuze) (zuster Maria Elisa, zuster van de congregatie van de Zusters van Liefde, van Tilburg), als kloosterzuster onderwijzeres op een bewaarschool, overleden in Moergestel 25-4-1956
- IX18.4** ***Johanna Helena Elisabeth Maria van der Kallen***, geboren in Leeuwarden 22-12-1870, modiste, trouwt in Leeuwarden 27-1-1903 *Joannes Mattheus Waltherus (John) de Wit*, weduwnaar van *Antonia Aleida van der Burgt*, geboren in Antwerpen (België) ca. 1870, koopman / inspecteur bij een levensverzekeringsmaatschappij, (bij zijn huwelijk wonend in Tilburg), (volgens zijn trouwakte: “meerderjarige natuurlijke wettiglijk erkende”) zoon van *Justina Pieterella de Wit* (Opm.: In 1909 verhuizen Johanna en John van Amsterdam naar Utrecht.)
- IX18.5** ***Lambertus Gerardus van der Kallen***, geboren in Leeuwarden 2-7-1873, (in 1909:) pastoor in Oeganda / (in 1928:) pastoor in Scunthorpe (Engeland) (missionaris van de St. Joseph-Congregatie van Mill Hill), overleden (als pastoor in Scunthorpe) in Engeland in 1928.

© 2000 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

De jongste generaties, vervolg van het nageslacht van IX 18

IX18.1	Martinus van der Kallen
---------------	--------------------------------

geboren in Leeuwarden 20-3-1867,
hoedenmaker / winkelier (in hoeden en petten),
overleden in Budel 22/(23)-7-1953,
trouwt in Leeuwarden 8-9-1902

Jacoba Huberdina Maria Louwhoff,

geboren in Leeuwarden 15-9-1874,
overleden in Eindhoven 22-2-1929, dochter van
Hendricus Louwhoff (koopman in gist/winkelier in verfwaren) en
Johanna Maria Kreuger.

Uit dit huwelijk, 11e generatie:

IX18.1.1 ***Hendrikus Frederikus (Rieks / Hans) van der Kallen***,

geboren in Leeuwarden 19-2-1904,
kantoorbediende / reiziger in kerkelijke kunst / journalist / schrijver,
bekend geworden onder zijn schrijversnaam "***Havank***",
pseudoniem van **H(ans) van (der) K(allen)**,
overleden (in hotel Amicitia) in Leeuwarden 22-6-1964,
trouwt in Londen (Engeland) 23-9-1946

Cynthia Isobel Trevor Vickers (in hun verlofingsadvertentie:

Cynthia d'Oyly Woollett Vickers),

geboren in Willesden (Engeland) 2-11-1907, Engelse, Anglicaans,
overleden in Engeland 30-11-1986

IX18.1.2 ***Henricus Dominicus van der Kallen***,

geboren in Leeuwarden 26-3-1910, winkelbediende,
overleden in Amsterdam 29-1-1963.

IX18.2	Johannes Coenradus van der Kallen
---------------	--

geboren in Leeuwarden 24-6-1868, kelner,

overleden in Amsterdam 26-6-1945

trouwt 1e keer in Amsterdam 13-8-1891

Christina Carolina Hendrika van Gijn,

geboren in Amsterdam 30-9-1867, Evangelisch Luthers,

overleden in Amsterdam 6-3-1903, dochter van

Gerrit Hermanus van Gijn (machinist) en *Maria Carolina Kramer*

trouwt 2e keer in Amsterdam 26-5-1904

Wilhelmina Alida Duran, geboren in Rotterdam 9-10-1879,

Ned.Herv., overleden na 26-6-1945, dochter van

Johannes Jacobus Duran (schilder) en *Gerarda Laurentia Baldal*.

Z.O.Z.

Uit het huwelijk van Johannes en Christina:

IX18.2.1 *Maria Carolina van der Kallen*,
geboren in Amsterdam 28-11-1891,
winkeljuffrouw / reizigster (= vertegenwoordigster) / artieste /
kamermeisje / modiste, overleden in Mierlo 9-5-1979,
trouwt 1e keer in Amsterdam 4-1-1912
Felix Eugène Marie Nopper, geboren in Roermond 2-4-1881,
winkelbediende (in confectiemagazijn), zoon van
Carl Ludwig Nopper en *Maria Dirkje Thieme*,
gescheiden in Amsterdam 3-11-1916,
trouwt 2e keer met
Johannes Petrus Kamperdijk, overleden vóór 9-5-1979.

Kinderen *Nopper*:

- 1 *Marie Dirkje (Rie)*, geboren in Amsterdam 25-11-1912
- 2 *Johannes Conrades*, geboren in Den Haag 9-12-1913,
chasseur (= loopjongen in hotel)
(bij de Rode Leeuw in Amsterdam), overleden vóór 9-5-1979.

Kinderen *Kamperdijk*:

Maria heeft ook minstens 1 (stief)kind uit haar tweede huwelijk,
want in haar overlijdensadvertentie is sprake van twee kinderen:
Rie en *Rob*.

DE LEEUWARDENSE TAK is uitgestorven.

© 2001 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk,
fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

□ MARTINUS (VII 1) EN ZIJN GEZIN

VII 1 Martinus (wsch. Marten) van der Kallen

Kanonnier in het Staatse leger

De “Vierde Engelse Oorlog” (1780-1784)

In *Noord-Amerika* vechten van 1775 tot 1783 dertien Engelse koloniën voor hun vrijheid. In 1778 sluit *Frankrijk* een bondgenootschap met deze koloniën, waarop *Engeland* *Frankrijk* de oorlog verklaart. *Engeland* vraagt *de Republiek* om steun. *De Republiek* geeft geen antwoord. In 1780 sluit zij met enige landen een verdrag om de vrije handelsvaart, die *Engeland* belemmert, te beschermen. *Engeland* verklaart nu ook *de Republiek* de oorlog. Dat pakt heel slecht uit. *De Staatse vloot* en *het Staatse leger* stellen onder de onbekwame leiding van *stadhouder Willem V* niet veel voor. De vloot kan de handelsschepen geen bescherming geven en het zwakke Staatse leger kan in 1783 niet verhinderen, dat *keizer Josef II van Oostenrijk* zijn legers op de grens van *Staats-Vlaanderen* Staatse forten laat veroveren. Nadat in mei 1784 de Nederlands-Engelse vrede is gesloten, komt *keizer Josef II* nog met een hele rij eisen op de proppen.

De forse uitbreiding van het Staatse leger in 1785

De Staten-Generaal willen niet op alle eisen van de keizer ingaan en beseffen, dat het leger heel snel versterkt moet worden. Ze trekken een Franse kolonel aan, die ze tot generaal van de infanterie benoemen en de opdracht geven de infanterie te reorganiseren en uit te breiden. Ook *het Regiment Artillerie*, een apart krijgsmachtonderdeel, dat in 1784 nog maar ca. 1875 man telde, wordt in 1785 met 1200 man ¹ uitgebreid! Er komt een 4e bataljon artillerie bij, waarna *het Regiment Artillerie* uit 20 (4x5) compagnieën gaat bestaan.

In de voetsporen van zijn vader

Als in 1785 *het Regiment Artillerie* wordt uitgebreid, meldt *Marten* (VII 1) ², dan 19 jaar oud, zich aan. Hij treedt in de voetsporen van zijn vader. Hij wordt ook *kanonnier*. 15 Augustus 1785 wordt hij geëngageerd (= gecontracteerd) ³. Alle hoofdofficieren in *het Staatse leger* hadden een eigen compagnie en moesten zelf hun nieuwe rekruten werven. Daar golden wel enige regels voor ⁴. Zo moest men b.v. “kloeke, weerbare en aanzienlijke manschappen” werven.

¹ - Zie in het CBG: in de Collectie Bogaers, doos 3 de ”Staet van ‘s Lands militie”.

² - Opm.: Martinus roepnaam was in geen geval Martinus, maar waarschijnlijk *Marten* of *Mart*. Ik zal hem *Marten* noemen.

³ - Zie Algemeen Rijksarchief (ARA), 2e Afd., (toegangsnummer 2.01.35), inv. no. 244, blz. 11.

⁴ - Zie “De militie van den staat. Het leger van de Republiek der Verenigde Nederlanden”, door Dr. H. L. Zwitser (1991).

De rekruten moesten bij voorkeur minstens 18 jaar zijn. Ook moesten ze een lengte van minimaal 5 voet en 4 duim (= ca. 1,65 m) hebben. Volgens het in 1772 opgestelde reglement moesten ze ook door de chirurgijn-majoor gekeurd worden. Soldaten moesten voor minstens 6 jaar geëngageerd worden. Martens commandant hield een periode van 6 jaar aan. Veel commandanten waren buitenlandse officieren. Uit Martens ondertrouwen trouwakte blijkt, dat hij eind 1791 *kanonnier* in *de compagnie van luitenant-kolonel Zacharias Guichenon de Chattillon* is. Marten heeft zijn eerste 6 dienstjaren er dan al op zitten. Hij moet dan al voor een 2e periode van 6 jaar gereëngageerd zijn. Normaal bleef je werken bij “*de eigen compagnie*”. Daarom zal Marten in 1785 ook door *Guichenon de Chattillon*, die al vanaf 1 sept. 1779 voor *het Staatse leger* werkte, zijn aangenomen. Omdat de huisvesting en werkomgeving per vestingplaats in die tijd zo sterk verschilde - in moerassige gebieden was b.v. het risico om aan een ziekte te overlijden veel groter - werden de compagnieën regelmatig overgeplaatst, *de artilleriecompagnieën* meestal per schip. Voor zover bekend heeft *Martens compagnie* (per jaar in alf. volgorde): in 1785 in *Sluis* en *IJzendijke*, in 1786 in *Philippine*, *Sluis* en *IJzendijke* (m.a.w. in *Zeeuws-Vlaanderen*) en in 1789 in *Harlingen* en *Leeuwarden* gelegerd gelegen ⁵.

Verliefd, verloofd, getrouwd

“*Martinus Kallen canonnier in de Comp(agni)e van de Lieutenant Collonel Z Guichenon de Chastillon in de Willemstad en Titie Tijssens mede aldaar, dog laast gewoond hebbende alhier, zijn hun huwelijksgeboden den eerste maal geproclameert den 25e December 1791, de tweede maal den 1e Januari 1792, de derde maal den 8e dito, hieraf op dato verklaring naar de Willemstad gepasseert. En zijn volgens nader vertoonde verklaring den 12e Februari daar aan volgende aldaar in hun huwelijk bevestigt.*”

*uit de “Naamlijst van de huwelijken gesloten of geproclameerd
in de Hervormde Kerken te Leeuwarden in de jaren 1790-1798”*

We zien, dat *Tietje* - later *Theek* of *Thecla* genoemd - in *Leeuwarden* gewoond heeft. Vandaar dat Martens huwelijk ook in *Leeuwarden* afgekondigd en in het *Ondertrouwen Trouwregister van Leeuwarden* ingeschreven moest worden. Overigens blijkt uit bovenstaande tekst, dat de verplichte proclamaties in de hervormde kerken van *Leeuwarden* afgekondigd werden. Dat zal weinig zin hebben gehad, want *Tietje* of *Titie* is katholiek.

Tietje is 11 maart 1771 in *Harlingen* geboren. Ik neem aan, dat ze *Marten* (VII 1) in 1789, als hij in *Harlingen* gelegerd ligt, heeft leren kennen. Het ziet er naar uit, dat *Tietje* zo hevig verliefd op *Marten* is geworden, dat ze haar familie - normaal gesproken voorgoed ! - heeft verlaten en *Marten* bij zijn overplaatsing naar *Leeuwarden* is gevolgd. Ook bij zijn overplaatsing naar *Willemstad* is ze met hem meegegaan. Waarschijnlijk heeft ze als Martens verloofde met zijn troepenschip mee mogen reizen. Als toekomstige soldatenvrouw kiest ze voor een zwaar bestaan. Daar zal ze zich dan nog niet bewust van zijn geweest. Om te mogen trouwen hebben *Tietje* en *Marten* de toestemming van Martens commandant nodig. Kennelijk hebben ze die eind 1791 gekregen.

⁵ - Zie “Vredesgarnizoenen van 1715 tot 1795 en 1815 tot 1940”, door H. Ringoir (1980).

Den 10 December 1791
zijn by ons in ondertrouw
opgenomen,
Martinus Van der Kallen
den J. M. geboren in Sher-
togen Bosch Cannonier in
de Compagnie van den 1ste
Lieut. Colonel Lieut. Colonel
J. Guichenon de Chattillon
in garnisoen alhier
doch onlangs in Leeuwarden

en
Tietje Tijzens J.D.
geboren te Harlingen,
onlangs gewoont hebbende
te Leeuwarden, doch
thans wonende alhier

J. J. J. J. J.
B. B. B. B. B.

—: 4:—
C. J. J. J. J.

Bovenstaande Personen zijn
hunne drie huwelijksche
voorstellingen zoo te Leeu-
warden volgens ingekomen getuig-
schrift, als hier onverhindert
gehad hebbende, in onze kerk
in den Echt bevestigd den 12ten
Februarii 1792

ondertrouw- en trouwakte van Marten (VII 1) uit het
Nederduits-Gereformeerde Trouwboek van Willemstad (1776-1796)

Den 10 December 1791
zijn bij ons in ondertrouw
opgenomen
Martinus van der Kallen J.M.
geboren in Shertogen Bosch
Cannonier in de Compagnie
van den Weled. Gestr. Heere
Lieut. Collonel Z. Guichenon
de Chattillon in garnisoen
alhier doch onlangs in
Leeuwarden en
Tietje Tijzens J.D.
geboren te Harlingen
onlangs gewoont hebbende
te Leeuwarden doch
thans wonende alhier
(handtekingen)

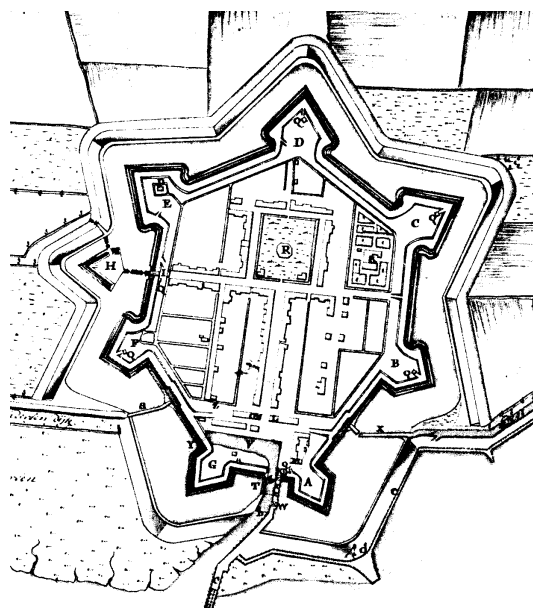
- : 4 : -

Bovenstaande Personen zijn
hunne drie huwelijksche
voorstellingen zoo te
Leeuwarden volgens
ingekomen getuigschrift, als
hier onverhindert gehadt
hebbende, in onze kerk
in den Echt bevestigd
den 12e Februarii 1792.

Waar Marten "voor de kerk"
getrouwd is, weet ik niet.
Willemstad had geen R.-K.
kerk. Mogelijk heeft een
legerpater ze getrouwd. Het
Staatse leger had er een paar
in dienst. De calvinistische
machthebbers moesten dat
accepteren, omdat veel
commandanten en soldaten
katholiek waren.

Willemstad is in 1792 een heerlijkheid van de Oranjes. Willem van Oranje heeft de vestingwerken omstreeks 1585 laten bouwen. De gracht vormt een zevenpuntige ster en de zeven bastions zijn naar de zeven gewesten, waaruit de Republiek bestond, genoemd ⁶. De kerk, waarin Marten en Tietje “voor de wet” zijn getrouwd, is de eerste kerk in de Republiek, die speciaal voor de gereformeerde religie gebouwd is. Het is een achtkantige kerk met een hoog koepeldak en een houten klokkentorentje ⁷. *Willemstad* ligt aan het Hollands Diep en ziet er deels nog uit, zoals Marten en Tietje het stadje hebben gekend. De Landen Waterpoort ⁸ zijn jammer genoeg afgebroken, maar de kerk en de vestingmuur met zijn zeven bastions en het ravelijn ⁹ zijn prachtig gerestaureerd en kan je nog steeds bewonderen.

Willemstad”

HET HOLLANDS DIEP

fragment uit “Plan van de

getekend door A. Hattinga in 1749.

De familie van Tietje Tijzens (Schilt)

Tietje Tijzens is, zoals reeds opgemerkt, in *Harlingen* geboren en een rasechte *Friezin*. Haar vader *Tijs Jan Schilt* is 26 juli 1767 in de R.-K. kerk van *Harlingen* getrouwd met de weduwe *Antje Wibrens*. Of *Antje* al kinderen uit haar eerdere huwelijk had, weet ik niet. *Tijs* en *Antje* krijgen samen 5 kinderen : *Jan*, *Wibren*, *Tietje*, *Aukje* en *Wijbren* ¹⁰. *Tietjes* familie zal niet blij geweest zijn met haar vertrek. Misschien hebben ze niet eens geweten of en wanneer *Tietje* getrouwd is - *Martinus* kon niet schrijven (!) - en in ieder geval hebben ze haar in geen jaren teruggezien.

Onrust en toenemend verzet tegen heersende regimes

Na 1785 neemt de onrust in veel West-Europese landen toe. Opvattingen zijn veranderd. Steeds meer burgers durven zich openlijk te keren tegen de heersende regimes. Zij geven die de schuld van de zeer slechte economische en sociale omstandigheden in hun land.

⁶ - Opm.: In de afgebeelde plattegrond is A bastion Gelderland, B bastion Holland, C bastion Zeeland, D bastion Utrecht, E bastion Overijssel, F bastion Friesland en G bastion Groningen.

⁷ - Opm.: In de afgebeelde plattegrond is R de Nederduits-Gereformeerde kerk.

⁸ - Opm.: De Landpoort ligt tegenover H en de Waterpoort bij de haveningang.

⁹ - Opm.: In de afgebeelde plattegrond is H het ravelijn. Via het ravelijn kom je bij de Landpoort.

¹⁰ - De kinderen zijn in de R.-K. kerk van *Harlingen* gedoopt (zie R.-K.-Doopboek (1686-1811)), *Joannes* 12-9-1767, *Wibrandus (Wibren)* 28-1-1769, *Aukje* geboren en gedoopt 15-1-1774 en *Wijbren* geboren en gedoopt 3-2-1776. In de doopakten staat i.p.v. *Tijs* ook *Thijs* of *Matthijs*, i.p.v. *Antje* ook *Aentje* of *Aantje*, i.p.v. *Wibrens* ook *Wijbrens* en i.p.v. *Schilt* ook *Schildt*.

Vooral de vele *oorlogen*, die hun machthebbers voeren en de *huurlegers*, die zij via belastingen *voor hen moeten betalen* ¹¹, hebben er toe geleid, dat veel mensen in *West-Europa* er eind 18e eeuw heel ellendig aan toe zijn. Dat geldt ook in *de Republiek*. Daar hebben de machthebbers ná de al drastische uitbreiding van het leger in 1785 na 1785 nog meer soldaten geworven. Behalve *buitenlandse militairen* hebben ze omvangrijke *buitenlandse huurlegers* in dienst. Begin 1793 bestaat *het Staatse leger* naast 27 Nederlandse uit 7 *Duitse*, 6 *Zwitserse* en 1 *Waals regiment*. *Het Regiment Artillerie*, waartoe *Marten* behoort, is een “*Nederlands*” *regiment* en wordt in 1793 nog uitgebreid met 5 compagnieën, waarvan 4 rijdende (= te paard). Het telt dan 25 compagnieën.

De mensen, die zich tegen *stadhouder Willem V en zijn aanhang* - de “*Prins- of Oranjegezinden*” - verzetten, worden met “*patriotten*” aangeduid. Nadat in *de Republiek* hard tegen hen is opgetreden, vluchten veel van hen naar *Frankrijk*. Daar noemen zij zich “*Bataven*” en zoeken zij aansluiting bij *de Franse patriotten*. Die werpen, zoals ieder wel zal weten, op bloedige wijze hun *Ancien Régime* omver. Deze “*Franse Revolutie*” duurt enige jaren! De verwoesting van de gevangenisburcht “*de Bastille*” in *Parijs* vindt 14 juli 1789 plaats. Vanaf 1791 treden *de Franse patriotten* steeds radicaler op. In 1792 wordt het koninklijk paleis bestormd en *de Franse koning Lodewijk XVI* aanvankelijk geschorst, maar later - 21 jan. 1793 - samen met zijn vrouw in *Parijs* onthoofd. Ook elders krijgt men met hun revolutie te maken. In 1792 verklaren zij *de Oostenrijkse keizer* de oorlog en op 1 febr. 1793 ook *stadhouder Willem V en de Engelse koning*.

De Franse inval van 1793

Onder leiding van *generaal Dumouriez* trekt 16 febr. 1793 een *Franse colonne van 14.000 man*, aangevuld met *Nederlandse patriotten - het Bataafse Legioen* onder leiding van luitenant-kolonel *Daendels* - de grens van *Staats-Brabant* over, richting *Holland*. Twee dagen later laat het “*Bataafse Revolutionaire Comité*”, opgericht in *Parijs*, aan sympathisanten in eigen land al weten: “*Dumouriez nadert en gij zult vrij worden*”, maar zover is het nog niet.

Na de inname van *Breda* (23 febr.) en enige andere plaatsen stuiten de Franse soldaten bij *Klundert* en *Willemstad* op verzet. Na de val van *Klundert* wordt laat in de middag van 28 febr. 1793 door *Dumouriez* per brief om de overgave van *Willemstad* gevraagd. *De gouverneur van Willemstad* schrijft terug, dat hij het stadje niet zal overgeven.

Marten ligt op dat moment in *Willemstad* gelegerd ¹² en is *een van de kanonniërs*, die dit vestingstadje moet gaan verdedigen. En *Tietje* maakt dat vreselijke beleg dus ook mee.

¹¹ - Opm.: De “hogere standen”, die het voor het zeggen hebben, hebben geregeld, dat ze *zelf geen of vrijwel geen belastingen* behoeven te betalen!

¹² - Vanaf 7-3-1792 is *Gerrit Jan Sloet* commandant van Martens compagnie en in die tijd heet slechts één artilleriecommandant Sloet. Zie “Vredesgarnizoenen van 1715 tot 1795 en 1815 tot 1940”, door H. Ringoir (1980), blz. 98, 99 en 104.
En bij het begin van het beleg van *Willemstad* bestond het detachement artillerie uit *de compagnie van kapitein Sloet*, aangevuld met delen van twee andere artillerie-compagnieën. Zie “Beleg en verdediging van Willemstad in 1793”, een gelimiteerde uitgave van 300 genummerde exemplaren (waarvan ik no. 82 bezit), uitgegeven door het gemeente-bestuur van *Willemstad* en de Heemkundekring “De Willemstad” (1993), blz. 34.

De voorbereidingen voor de verdediging van Willemstad in 1793

De voorbereidingen en het beleg ¹³ zijn door verschillende mensen van dag tot dag opgetekend, o.a. door *de secretaris van Willemstad, Pieter van Oldenborgh*. Uit hun notities blijkt, dat *de magistraat van Willemstad* op 13 febr. 1793 van de *Raad van State* opdracht krijgt om voor een voorraad levensbehoeften voor drie maanden voor burgerij en garnizoen te zorgen. De stadsbestuurders stellen direct een lijst op en denken nodig te hebben: 750 zakken tarwe, 300 zakken rogge, 10 lasten (= 300 hl) boekweit, 30 zakken grauwe erwten en bonen, 11 zakken gepelde rijst, 1.660 pond rijst, 200 pond havergort, 16.000 pond vlees, 1.450 pond spek, 3.780 pond boter, 3.310 pond vette- en komijnkaas, 25 zakken zout, peper en mosterdzaad, 30 ankers (= 1.164 hl) azijn, 640 pond poedersuiker, 270 pond kandisuiker, 1.580 pond stroop, 840 pond thee, 2.165 pond koffie, 850 pond stokvis en aan genotmiddelen: 265 tonnen bier, 20 okshoofden jenever, 90 ankers wijn, 1.620 pond tabak, 77 pond snuiftabak en 38 maatjes pijpen en verder nog: 24 tonnen zeep, 375 pond kaarsen, 13 aam (= ca. 1.892 l) raapolie, 102 kannen bomolie, 71.000 blokken hout, 1.500 takkenbossen, 20 ton turf, 25 pond naaigaren en 16 pond sajete. Deze lijst geeft een heel aardige kijk op wat men in die tijd at en dronk.

De volgende dagen komen hoge officieren in *Willemstad* aan. Naast de bevoorrading van het stadje moet men met man en macht aan het werk: de vestingwerken moeten versterkt worden, de beddingen voor de mortieren bij de Landpoort moeten verbeterd en de palissaden aan de Oost- en Westbeer vernieuwd worden, er moeten gevechtsmiddelen en troepen worden aangevoerd, er moet meer geschut op de wallen worden geplaatst, er moeten schepen komen om de ingang van de haven te bewaken en te verhinderen, dat het stadje aan de westkant aangevallen kan worden. In *de Ruigenhilse polder* en op de bastions moeten bomen omgehakt worden om het schootveld voor het geschut vrij te maken. Verder moeten alle gebouwen in *de Ruigenhilse polder* ontruimd en in brand gestoken worden, bruggen afgebroken en “doorgravingen” in *de Steenweg* aangebracht worden, dit om te verhinderen, dat *de Fransen* deze kunnen gebruiken. De stadspoorten en haveningang moeten afgesloten en bewaakt en de inundatie moet geregeld worden.

Vrijdag 22 februari begint men al met *de inundatie*, terwijl 35 soldaten - gedekt door 40 collega's - nog bezig zijn met het omhakken van de bomen in *de Ruigenhilse polder*. Het onder water laten lopen van de polders rondom *Willemstad* duurt namelijk 3 dagen. *Daendels*, die te horen krijgt, dat men bij *Willemstad* met de inundatie is begonnen, stuurt diezelfde dag nog een boze brief aan de commandant met de volgende inhoud: “*Zo gij goed kunt vinden met de Inundatie, die gij heden morgen begonnen hebt te formeeren, voort te gaan, zweer ik U, in naam van Dumouriez en de Fransche Natie!, dat gij, met uw Garnizoen tot den laatsten man, zult gemassacreerd (= vermoord) worden.*” Omdat men niet stopt, overvallen *de Fransen* nog diezelfde nacht de sluiswachter van *de Ruigenhilse sluis* en bezetten zij die sluis. Ze sluiten de vloeddeuren, waardoor het water niet meer de polders in kan lopen en de inundatie gestopt wordt. Zaterdag 23 februari overvallen zij ook de soldaten, die degenen, die bomen omhakken, moeten beschermen. Daarbij worden 5 soldaten krijgsgevangen gemaakt en één sergeant raakt zwaargewond. Laat in de avond komt *de gouverneur van Willemstad*,

¹³ - Zie het in de vorige noot genoemde *herdenkingsboek*, waaraan ik veel gegevens heb ontleend.

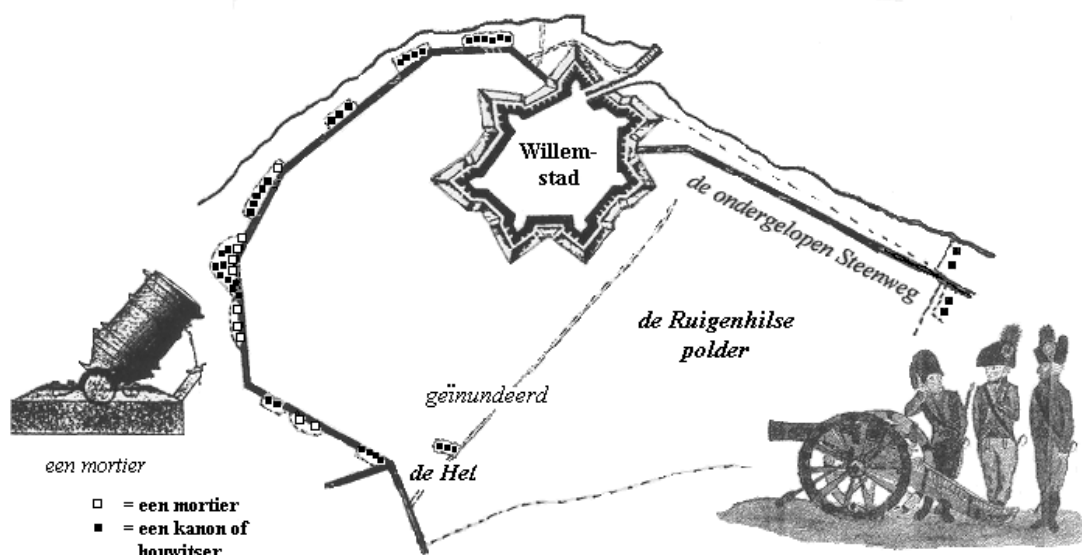
generaal-majoor baron Van Boetselaer, in Willemstad aan. Dan pas neemt hij de leiding op zich.

In de nacht van 24 op 25 februari slagen drie waaghalzen er in om ongemerkt onder de vloeddeuren van de Ruigenhilse sluis te komen en één deur te lichten en weg te laten drijven, zodat het water de polder weer in kan stromen en dat terwijl er door Fransen bij die sluis wacht wordt gelopen. Ze komen met hun bootje ongedeerd in Willemstad terug. Maandag 25 februari werkt men de hele dag door aan het verstevigen van de bolwerken, terwijl men vanaf 3 uur 's middags het bombardement op het buurstadje Klundert kan horen en vanaf de kerktoren ook kan zien. 's Avonds laat valt Klundert al.

Dinsdag 26 februari schrijft Dumouriez in een brief naar Parijs, dat Klundert gevallen is en "De Willemstad zal deze nacht of morgenochtend, in weerwil van de menigte fregatten, die het verdedigen en die wij zullen verdrijven, worden aangevallen."

Het stadje krijgt nog 2 dagen respijt.

Donderdag 28 februari vraagt Dumouriez, zoals verteld, per brief aan de gouverneur, of hij Willemstad wil overgeven en somt vast alle ellende op, die burgers en garnizoen te wachten staat als hij weigert. De gouverneur schrijft rond 18 uur terug, dat hij de plaats, die aan hem is toevertrouwd, als een man van eer zal verdedigen. Klinkt mooi, maar de soldaten en vooral de ca. 50 artilleristen, waaronder Marten, zullen het vuile werk voor hem op moeten knappen. In Willemstad bevinden zich dan nog ca. 800 burgers - bange mensen, zoals de dominee, zijn al gevlucht - en een garnizoen van ca. 500 man, die het moeten gaan opnemen tegen ca. 8.000 Fransen! De ca. 50 artilleristen beschikken over 53 kanonnen van 3, 6, 12 en resp. 24 pond, 5 houwitsers, 8 mortieren van 16 en 50 pond steen en 16 handmortieren van 8 en 16 pond ¹⁴, terwijl voor de bediening van 1 stuk (!) geschut 9 artilleristen nodig zijn: te weten 1 wachtmeester, 1 korporaal en 7 kanonniers.

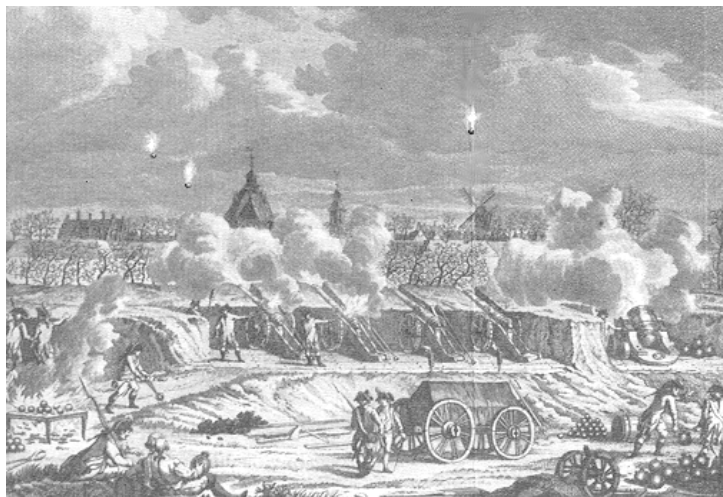
De Fransen beginnen diezelfde nacht al met het in Breda en Klundert veroverde geschut naar Willemstad over te brengen en in stelling te brengen. Met in Klundert

¹⁴ - Opm.: Met een kanon kunnen 12 schoten per uur afgevuurd worden. "Pond" geeft aan, dat deze kanonnen geladen kunnen worden met ijzeren kogels van resp. 3, 6, 12 en 24 pond. Een houwitsers heeft een kortere loop dan een kanon. Een mortier staat hierboven afgebeeld.

buitgemaakte kanonnen, opgesteld bij het fort “*de Hel*” (zie de schets hierboven), valt men vroeg in de ochtend van 1 maart *Willemstad* aan. Het beleg is begonnen.

De heldhaftige verdediging van Willemstad van 1 tot en met 15 maart 1793

De 4e kogel, die vroeg in de ochtend van 1 maart 1793 op *Willemstad* wordt afgevuurd, is een 18-ponder. Deze schiet dwars door het huis van de secretaris en treft een soldaat van de hoofdwacht, die zwaar gewond raakt. Hij wordt naar de kerk overgebracht, waar een noodhospitaal is ingericht. De kerk komt even later zo zwaar onder vuur te liggen, dat men al snel besluit het noodhospitaal toch naar de kazerne te verplaatsen. Een goed besluit, want nog diezelfde dag wordt de kerk in brand geschoten. Om 7 uur ‘s avonds zijn al meer dan 500 kogels, waaronder 24-ponders, op het stadje neergekomen. Tot laat in de avond gaat het bombardement door. Vrouwen en kinderen schuilen in de kelders van het stadhuis. Alle weerbare mannen moeten helpen bij het blussen van de branden. Veel gebouwen staan al de eerste dag in brand. *De Fransen* verhitten de kanonskogels met de bedoeling branden te veroorzaken. Met de mortieren schieten ze *bommen*, grote holle kogels gevuld met buskruit, af en met de houwitsers *brandbommen*, holle kogels gevuld met buskruit en een lont, die brandend neerkomen.

*beschieting met brandbommen vanaf “de Hel”
een deel van een gravure uit Pieter van Oldenborghs verslag uit 1793*

‘s Nachts wordt ook *het kruitmagazijn* geraakt, maar ontploft gelukkig niet. De hele volgende dag zijn ploegen soldaten bezig met *kleine munitiedepots* te graven. Vroeg in de middag zijn er 12 klaar en kan al 10.000 pond kruit in veiligheid worden gebracht. *De artilleristen* werken - vanwege de felle kou met dekens om zich heen geslagen - non-stop door. *De Fransen* schieten vanaf steeds meer batterijen nu ook *gericht op hen*. Het beleg duurt tenslotte van 1 tot en met 15 maart. *De Fransen* hebben tijdens dit beleg *ca. 10.000 kogels* en *ca. 500 bommen* op *Willemstad* afgevuurd. Er waren dagen bij, dat men op 25 plaatsen tegelijk branden moest blussen. Het stadje heeft zeer zware schade opgelopen, maar garnizoen en burgers hebben *Willemstad* zeer heldhaftig verdedigd. In *de hele Republiek* heeft men dit beleg gevolgd en sprak men er over. Het standhouden heeft er toe geleid, dat *de Fransen* in 1793 *Holland* niet konden binnenvallen.

Het bleek slechts “uitstel van executie”. In 1794 komen *de Fransen* terug. 25 Jan. 1795 moet *Willemstad* zich zonder strijd overgeven. *Marten* en *Tietje* zijn daar dan al weg. De eens zo roemruchte *Republiek van de Verenigde Nederlanden* gaat alsnog ten onder.

Martens verdere militaire loopbaan

Verandering na verandering

Marten (VII 1) maakt verandering na verandering mee. Nadat de *Franse patriotten stadhouder Willen V* verdreven hebben ¹, richten de *Nederlandse patriotten, de Bataven, "de Bataafse Republiek"* op. Bij het verdrag van 's-Gravenhage blijkt, dat de veroverde vrijheid duur betaald moet worden. *De Republiek* moet *Frankrijk* o.a. 100 miljoen gulden betalen, grote gebiedsdelen afstaan, de oorlogshaven *Vlissingen* met *de Fransen* delen en voor het onderhoud van *de Franse troepen* (!), die hier gelegerd liggen, zorgen. In feite wordt de nieuwe Republiek een *vazalstaat van Frankrijk*. Over welke staatsvorm men moet kiezen en hoe men de nieuwe staat moet besturen is men het onderling ook niet eens. Er volgen dan ook nog *enige staatsgrepen* - twee in 1798 en één in 1801 - en binnen 15 jaar drie verschillende staatsvormen: "*de Bataafse Republiek*" (1795-1805), "*het Bataafse gemenebest*" (1805-1806) en "*het Koninkrijk Holland*" (1806-1810).

Het leger

De veranderingen, die het leger ondergaat zijn minder drastisch. Bij de oprichting van "*het Bataafse leger*" worden de meeste compagnieën van het voormalige *Staatse leger* overgenomen. Bij *de artillerie* wordt slechts één compagnie opgeheven. De 24 overige *artilleriecompagnieën* worden over 4 *bataljons* verdeeld. *Marten* (VII 1) blijft tijdens de bovengenoemde drie staatsvormen militair. Zo'n zenuwslopende tijd als in 1793 in *Willemstad* maakt hij niet meer mee. In de militaire archieven is weinig over de periode 1795 - 1806 bewaard gebleven, maar uit de geboorteplaatsen van zijn gevonden kinderen kan afgeleid worden, waar hij in die tijd gelegerd heeft gelegen.

De doop van Anna

Omdat ik wel heel veel doopboeken van legerplaatsen heb doorgenomen, maar niet alle, is het mogelijk, dat *Marten* (VII 1) nog meer dan de vermelde 8 kinderen heeft gehad. Het oudste kind, dat ik gevonden heb, is *Anna* ². *Antje* wordt geboren op het moment, dat de Republiek van de Verenigde Nederlanden ten onder gaat. Zij wordt 19 jan. 1795 in de R.-K. kerk van de parochie van de H. Maagd van *Bergen op Zoom* gedoopt als wettige dochter van "*Martinus van der Kalle uit 's-Hertogenbosch*" en "*Thecla Schild uit Haarlingen in Friesland*".

Gelegerd in Bergen op Zoom

In *Bergen op Zoom* was men in juli 1794 begonnen met zich op een langdurig beleg voor te bereiden. In juli en augustus werden de polders onder water gezet en *het garnizoen* werd tot maar liefst 9000 man aangevuld. *Marten* zal een van die 9000 man zijn geweest. Tot half december vonden er slechts enige schermutselingen met de Fransen plaats. Daarna kreeg men opdracht zich tot verdedigen te beperken. Op 30 januari 1795, de dag, waarop het verdrag met Frankrijk gesloten werd, gaf "*Bergen*" zich zonder strijd over ³.

¹ - Opm.: Deze is 18-1-1795 met zijn gezin naar *Engeland* gevlucht en keert niet meer terug.

² - Opm.: Haar roepnaam was waarschijnlijk *Antje*. Ik zal haar daarom verder zo noemen.

³ - Zie: Grepen uit de Geschiedenis van Bergen op Zoom, door Th. A. Boeree, blz. 86.

Gelegerd in Delfzijl

Bij de oprichting van *het Bataafse leger* in 1795 zullen zeker de nodige compagnieën uit *Bergen op Zoom* zijn weggehaald. Voor de *ca. 6000 burgers* was een garnizoen van *ca. 9000 man* een veel te zware belasting. Mogelijk is *Martens compagnie* dus al in 1795 overgeplaatst naar *Delfzijl*. In ieder geval ligt *Marten* daar gelegerd als zijn zoon *“Lambertus”*, waarschijnlijk *Bertus* genoemd, en zijn dochter *Pieternel* worden geboren. *Bertus* wordt op 2 januari 1798 en *Pieternel* op 16 augustus 1800 in *Delfzijl* gedoopt.

Voor de tweede keer gelegerd in Leeuwarden

Omdat alle nieuwe contracten intussen op 1 oktober ingaan, tekent *Marten* 1 okt. 1801 voor een nieuwe periode van 6 jaar ⁴. Waarschijnlijk is hij dan al voor de 2e keer naar *Leeuwarden* overgeplaatst, want op 7 december 1801 wordt “*een kindje*” van *Marten* ⁵ op het *Jacobinerkerkhof* in *Leeuwarden* begraven. Twee van *Martens* kinderen zijn in *Leeuwarden* gedoopt, *Aukje* 7 okt. 1802 en *Albertus*, waarschijnlijk *Bertus* genoemd ⁶, op 6 juli 1805, beide in de R.-K. kerk in de “*Groote Kerkstraet*”.

Een ereteken en bevorderd tot korporaal

Uit een extract uit het stamboek van de 4e compagnie van het 4e bataljon artillerie volgt, dat *Marten* als een van de “*perzonen welke den lande trouw en eerlijk gedurende den tijd van achttien achtereenvolgende jaaren gediend en aanspraak hebben op het eerteeken volgens resolutie op den achttien jaarige dienst bepaald*” deze onderscheiding voor 18 jaar trouwe dienst ook heeft gekregen. Uit dit extract, dat 12 december 1803 in *Leeuwarden* is opgemaakt en door zijn bataljonscommandant *Lt. Coll. L. S. Riedel* en zijn compagniescommandant *Capitain L. Stern* is ondertekend en waarbij onder “*Conduiten*” “*goed*” is ingevuld, blijkt ook dat *Marten* intussen “*Corporaal*” is ⁷.

Leven “bij het corps”

Op 9 november 1799 kwam *Napoleon* via een staatsgreep in *Frankrijk* aan de macht. Op 4 dec. 1804 kroont hij zichzelf tot *keizer*. In 1806 eist hij van de bestuurders van het Bataafse gemenebest, dat zij een nieuwe grondwet voor een koninkrijk maken en dat zij zijn broer *Lodewijk* verzoeken *koning* te worden. Met moet hier naar de pijpen van de keizer dansen en zo wordt op 6 juni 1806 *Lodewijk Napoleon koning* van het nieuwe *Koninkrijk Holland*. De Fransen willen van alles punctueel geregeld en geregistreerd hebben. Of de komst van *Lodewijk Napoleon* er toe bijgedragen heeft, weet ik niet, maar in ieder geval wordt op 15 aug. 1806 van het “*1e bataillon van het Regiment Artillery*” ⁸

⁴ - Zie ARA 2.01.35 inv. no. 241, blz. 19.

⁵ - Opm.: Dat moet *Bertus* geweest zijn.

⁶ - Opm.: *Marten* heeft zijn oudste en tweede zoon ongetwijfeld naar zijn vader genoemd. Omdat de doopnaam van *Martens* oudste zoon *Lambertus* is en die van zijn volgende zoon pas correct *Albertus*, wordt duidelijk, dat *Marten* de roepnaam opgeeft en niet weet, dat de doopnaam van zijn vader *Albertus* is. Hieruit kunnen we ook afleiden, dat de roepnaam van zijn vader *geen Albert* is geweest. Bij *Albert* had het geen *Lambertus* kunnen worden.

⁷ - Zie ARA 2.01.35 inv. no. 244, blz. 11.

⁸ - Opm.: Het 1e bataljon is in 1804 opgeheven. Het 4e bataljon is toen 1e bataljon gaan heten.

een “Lijst der getrouwde Onder Officieren en Kanoniers” opgemaakt ⁹. De militairen zijn in deze lijst per compagnie genummerd. *Marten* is van de 4e compagnie no. 10. Behalve namen - bij *Marten* “*M. van der Kalle*” - staan in deze lijst nog veel meer gegevens genoteerd, zoals charge (= rang), leeftijd, hoelang gediend, hoelang getrouwd, wanneer voor het laatst aangenomen en of vrouw en kinderen tot het korps behoren.

Martens compagnie bestaat uit: 1 “Bombardier Major”, 7 Bombardiers, 1 *Fourier*, 2 *Korporaals* en 18 *Kanonniërs*. Hun leeftijden variëren van 28 t/m 47 jaar, waarbij 47 voor die tijd al behoorlijk oud is. De leeftijden moeten overigens wel met een korreltje zout worden genomen, want veel mensen wisten op latere leeftijd niet meer hoe oud ze waren. Bij *Marten* staat 37 jaar ingevuld en evenals in 1803 bij de toekenning van zijn onderscheiding, waarbij hij 34 jaar zou zijn geweest, is hij in werkelijkheid 3 jaar ouder. *Marten* (VII 1) heeft volgens genoemde lijst “4 kinderen bij ‘t corps” ¹⁰.

1e bataljon artillerie compagnie:	vrouwen	vrouwen	kinderen	kinderen
	bij ‘t corps	absent	bij ‘t corps	absent
1e	24	1	51	1
2e	15	1	39	0
3e	13	8	29	23
4e	26	2	61	0
5e	17	0	33	0
6e	17	1	39	0
Totaal	112	13	252	24

tabel gemaakt van de gevonden gegevens

Bij dit bataljon is *Martens compagnie* de grootste en kinderrijkste compagnie. We zien, dat de meeste vrouwen en kinderen binnen het korps leven. Als ze het treffen, hebben de gezinnen met kinderen in die tijd in een kazerne of soldatenhuisje een eigen leefruimte.

In Groningen gewond geraakt

In 3 hieronder genoemde stukken uit de “*Stamboeken van oorlog vóór 1813*” ¹¹ komt *Marten* onder acteno. 3531 voor als “*M. van de Kalle*” en in de rang van *korporaal*.

Uit het “*Register der gegageerde militairen van de landmagt, welke de betaling hunner gagementen ontvangen in het departement “Stad en Lande van Groningen”*” volgt dat *Marten* op 12 december 1807 een “*gagement*” van 107 gulden en 6 stuivers verdient.

Uit “*Gagementen, soldij van retraite en reforme van onderofficieren en soldaten 1806/1807*” volgt, dat het om “*Martens pensioen*” gaat. Triest is, dat er niet alleen vermeld staat, dat *zijn ouderdom onbekend* is, maar ook, dat *zijn woonplaats onbekend* is!

⁹ - Zie ARA 2.01.35 inv. no. 241, bij blz. 19.

¹⁰ - Opm. Mochten *Marten* en *Tecla* vóór 15-8-1806 meer dan de gevonden kinderen hebben gehad, dan zijn die in ieder geval jong gestorven.

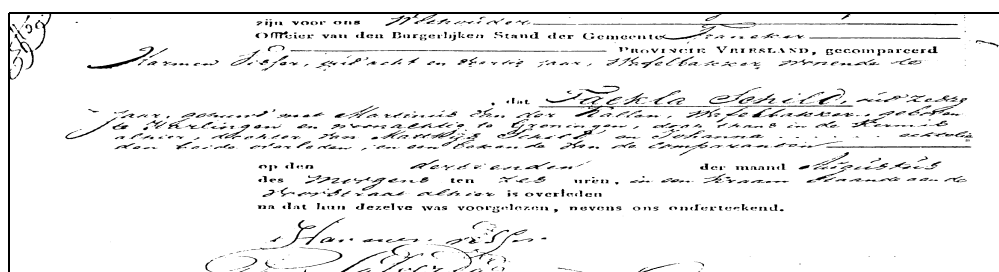
¹¹ - Zie ARA 2.01.20 : inv. no. 167, blz. 43, inv. no. 169, blz. 165 en inv. no. 176, blz. 35.

Uit de “Rolle van gegageerden van 1803 tot 1808” volgt, dat het om een *invaliditeitspensioen* gaat, toegekend “*terzake van blessures zonder verlies van ledematen*”. Later is er met andere inkt “*Groningen*” bijgeschreven. Gelukkig heeft *Marten* het *invaliditeitspensioen*, waar hij recht op had, tenslotte dus toch gekregen, maar toereikend kan het niet geweest zijn. *Een dagloner* verdiende in die tijd bij ca. 90 niet-gewerkte dagen ca. 120 gulden per jaar en kon daar met een gezin al niet van rondkomen.

Gepensioneerd korporaal en wafelbakker

Marten en *Tecla* blijven, nadat aan *Martens* militaire loopbaan waarschijnlijk vrij plotseling een einde is gekomen, in *Groningen* achter. Daar krijgen ze nog drie kinderen, *Marten* in 1808, *Jan* in 1810 en *Martha* in 1814. *Jan* overlijdt op driejarige leeftijd.

Met het bakken van wafels op kermissen en markten proberen ze wat bij te verdienen. Bij de geboorte van *Martha* geeft *Marten* op, dat hij wafelbakker is. Bij de volkstelling van 1822 staat (op blz. 248), dat hij geen beroep heeft en gepensioneerd is, maar o.a. bij de huwelijken van zijn dochters *Pieterneel*, *Aukje* en *Martha* geeft hij zelf als beroep wafelbakker op. Het is mogelijk, dat *Tecla*, toen hij nog in dienst was, al wat bijverdiende met wafels bakken. Met haar loopt het triest af. 13 Augustus 1830 komen een wafelbakker uit Harlingen en een stadsbode van Franeker de wethouder van Franeker melden, “dat *Taecla Schild*, oud zestig jaar, gehuwd met *Martinus van der Kallen*, wafelbakker; geboren te Harlingen en woonachtig te Groningen, doch thans in de Kermis alhier; dochter van *Matthijs Schild* en *Johanna* echtelieden beide overleden” “op den dertiende der maand Augustus des morgens ten zes uren, in een kraam staande aan de Voorstraat alhier is overleden”.

fragment uit de overlijdensakte van “*Taekla Schild*” uit het overlijdensregister van Franeker

Volgens mondelinge overlevering zou bij het wafelbakken de vlam in de pan geslagen zijn en zou *Tecla* verbrand zijn. Dit verhaal heb ik niet kunnen verifiëren.

Marten overlijdt in 1844 op 77-jarige leeftijd. Zijn schoonzonen *Hendrik* en *Koenraad* geven zijn overlijden aan. In zijn overlijdensakte staat, dat op 4 febr. 1844 is overleden “*Martinus van der Kalle*, ruim tachtig jaren oud, gepensioneerd Korporaal, geboren te ‘s Hertogenbosch en laatst gewoond hebbende in de Bredegang letter P nommer honderdzesenzestig, weduwnaar van *Thecla Cecilia Schilt* ¹², zijnde de namen van de ouders des overledene aan de declaranten onbekend”.

¹² - Opm.: De voornaam “*Cecilia*” hebben ze zelf toegevoegd!

□□ KINDEREN VAN MARTINUS (VII 1)

VIII Kinderen van Marten en Tecla

Een overzicht van Martens kinderen

Marten (VII 1) (1766 - 1844)				X	Tecla Tijszens Schilt (1771 - 1830)			
VIII 1	VIII 2	VIII 3	VIII 4	VIII 5	VIII 6	VIII 7	VIII 8	
Antje X	Bertus	Pieterneel ^{1e} X	Aukje	Bertus X	Marten X ^{1e} X	Jan	Martha X	
Bernard Tobé (hertrouwd)	Jacobus ¹ Roijaen ^{2e} X Dirk Schilt	Hendrik de Grijs	Grietje Semler	Aaltje de Vries ^{2e} X Catrien Monsma	Coenraad Walker (hertrouwd)			
1 Hendrik 2 Marten 3 Bernard 4 Tecla 5 <i>Dievertje</i> 6 <i>Antje</i> 7 <i>Feiko</i>	1 Hendrik 2 Tecla 3 Tecla 4 Wibren 5 Baukje 6 Auke	1 Jan 2 Bertus 3 Jan 4 Marten 5 Antje 6 Tecla 7 Jan	1 Tecla 2 Catrien 3 Tecla 4 Marten 5 Marten 6 Grietje 7 Grietje 8 Bertus 9 Bertus 10 Harry 11 Sientje	1 Marten 2 Dirkje 3 Bertus 4 Tecla 5 Aaltje 6 Hendrik	1 Lientje 2 Marten 3 Marten 4 Klaas 5 Tecla 6 Marten 7 Jacobus 8 Tecla 9 Tecla 10 Martha en 11 <i>Lientje</i>			

¹ - Opm.: In de overzichten staan zoveel mogelijk de (waarschijnlijke) *roepnamen*. Van *Jacobus Roijaen* ben ik geen roepnaam tegengekomen. Omdat deze *Sjaak* maar ook b.v. *Cobus* geweest kan zijn, heb ik bij hem geen roepnaam vermeld. Naar hem is ook het 7e kind van *Martha* genoemd.

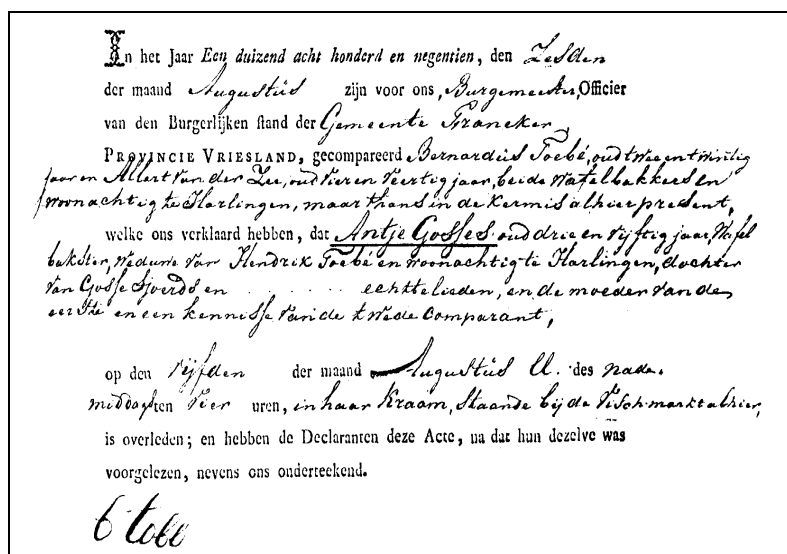
² - Opm.: De cursief gedrukte kinderen zijn kinderen uit een 2e huwelijk, waarbij niet één van de ouders een "*van der Kallen*" is.

Straatarm

Martens loopbaankeuze is *zeer bepalend* geweest voor het leven van zijn kinderen. Door zijn militaire loopbaan komt hij *in Friesland* terecht en trouwt hij met een Friezin. Zijn kinderen hebben later uitsluitend *Friese familieleden van moederskant* leren kennen. Ook *Martens invalide raken* en zijn omschakeling naar *een leven als wafelbakker* heeft grote invloed op hun levens gehad, vooral op die van zijn dochters. Martens oudste drie dochters hebben het leven in een soldatengemeenschap nog bewust meegemaakt. *Antje* is 11 als aan haar vaders militaire loopbaan een eind komt. Daarna hebben ze 's-winters - waarschijnlijk met zijn allen op één kamer - in *Groningen* gewoond en de rest van het jaar eigenlijk overal en nergens. *Marten* en *Tecla* staan in Groningen en Friesland op markten en kermissen, die meerdere dagen - zelfs 3 weken - kunnen duren, wafels te bakken. Met binnenschepen - in die tijd nog zeilschepen - reizen ze daarheen en uiteraard nemen ze hun kinderen mee. Ze zijn "straatarm", niet alleen *arm*, maar hun kinderen groeien *op straat* op, midden tussen binnenschippers, marktkooplieden en kermisvolk. Bij hun trouwen kunnen Martens kinderen - behalve Bertus - hun naam niet schrijven. De kinderen hebben geen werkelijke opleiding gehad. Ze kunnen alleen wafels bakken.

Antje (VIII 1)

Antje trouwt 7-12-1817 met *Bernard To(e)bé*, dan *sjouwersman*, die na zijn huwelijk *binnenschipper en* - direct of later - ook *wafelbakker* wordt. Bernards vader is een half jaar daarvoor overleden en zijn moeder, *Antje Gosses*, heeft een eigen wafelkraam en verdient als *wafelbakster* de kost. De beide Antjes zullen dat na Antjes trouwen ongetwijfeld samen hebben gedaan. Aanvankelijk is hun thuishaven *Harlingen*, waar *Bernard* en zijn moeder bij Antjes trouwen wonen. In juni 1818 wordt hun zoontje *Hendrik* onderweg in *Winsum* (prov. Groningen) geboren. Ruim een jaar later, op 5 aug. 1819, overlijdt *Antje Gosses* 's-middags om 4 uur in haar kraam, op de kermis in *Franeker*. Ook zij zou *volgens mondelinge overlevering* door brand om het leven zijn gekomen. Na het overlijden van Bernards moeder kiezen ze *Groningen* als thuishaven.

fragment van de overlijdensakte van Antje Gosses, de schoonmoeder van Antje (VIII 1)

In 1824 slaat het noodlot weer toe. Antjes vierde kindje, haar oudste dochtertje *Tecla*, sterft de tweede dag na haar geboorte en een paar dagen later sterft ook *Antje* (VIII 1), 29 jaar oud. *Bernard* hertrouwt, maar ook hij sterft veel te jong.

Pieternel (VIII 3)

Pieternel trouwt 10-4-1823 met *Jacobus Roijaen*, die bij zijn trouwen 25 jaar en, evenals zij zelf, werkloos is. Omdat *Jacobus* de kosten voor het huwelijk niet kan betalen, hebben de burgemeesters van Groningen hem een *certificaat van onvermogen* gegeven. Daardoor kan hij kosteloos trouwen. Na zijn huwelijk wordt *Jacobus* - waarschijnlijk aangespoord door *Bernard* en *Antje* - ook *wafelbakker en schipper*. Ook zij trekken met hun schip naar markten en kermissen. Op 16 dec. 1823 wordt hun zontje *Hindrik*³ en 9 nov. 1825 hun dochtertje *Tecla* geboren. Dan slaat het noodlot ook voor *Pieternel* toe. Uit de overlijdensakte van *Jacobus* blijkt, dat 26 april 1826 “*ten drie uur in den morgen in de Aastroom bij de zoogenaamde Hutten onder de Gemeente Bellingwolde van het vaartuig behoorende aan de overledene gevallen en overleden is Jacobus Roijaan, oud achtentwintig jaren, van beroep wafelbakker, geboren en wonende te Groningen, ...*”. Ruim één jaar later overlijdt ook Pieternels dochtertje *Tecla Rojaan*⁴. *Jacobus* had - achteraf gezien - dus beter geen schipper kunnen worden. In haar eentje kan *Pieternel* haar schip niet manoeuvreren. Kennelijk heeft ze direct of later haar *neef Dirk*, zoon van haar moeders broer *Wibren Thijssen*, om hulp gevraagd.

Op 21 nov. 1831 wordt de geboorte van Pieternels dochter *Tecla* (IX 1) aangegeven. Haar geboorte is aangegeven door *Anna Borgers*, de weduwe van *Johannes de Grijs*,⁵ 66 jaar en geautoriseerde vroedvrouw. *Dirk Wiebrens Schils*, oud 27 jaar en kramer, is de 1e getuige. *Anna Borgers* heeft verklaard, dat “*Petronella van der Kallen oud eenendertig jaren, zonder beroep, weduwe van Jacobus Roijaan, die op de zevenentwintigste april achtienhonderdzesentwintig overleden is, op den negentienden dezen desnachts te half een uur verlost is alhier ten haren huize staande in de Bleekersgang Lett. S no. 323 (in Groningen) van eene dochter den welke genaamd zal worden Tecla Cecilia*”.

Een nicht kan alleen met haar neef trouwen als ze samen een kind hebben. Al daags na *Tecla*'s geboorte gaan *Pieternel* en *Dirk* in ondertrouw en 8 december 1831 trouwen ze. Nadat ze “*in den naam der wet door het huwelijk zijn verenigd*” volgt: “*En terstond hierop hebben de voorschreven gehuwden verklaard, dat van hun een kind van het vrouwelijk geslacht is geboren, zijnde ..*” en wordt *Tecla Cecilia* als hun dochter erkend. *Dirk Schils / Schilt* is al jong wees geworden⁶. Ook hij krijgt om te kunnen trouwen een *certificaat van onvermogen*⁷. Na *Tecla* krijgen *Pieternel* en *Dirk* nog drie kinderen.

³ - Opm.: *Hindrik Rojaen* is waarschijnlijk jong overleden, want hij wordt bij zijn moeders 2e huwelijk niet vermeld.

⁴ - Opm.: Het overlijden van *Tekela Jacobus Rooijaan* is 5-9-1827 in *Bolsward* aangegeven.

⁵ - Opm.: *Anna Borgers/Borghorst* is de schoonmoeder van Pieternels zus *Aukje* (VIII 4).

⁶ - Opm.: Zijn vader *Wibren Thijssen* is 25-6-1808 in *Franeker* overleden als *Dirk* 4 jaar is. Zijn moeder *Baukje Dirks Bijl* is 18-11-1814 in *Franeker* overleden. *Dirk* is met 10 jaar wees.

⁷ - Opm.: De burgemeesters van *Franeker* verklaren, dat *Dirk Wijbrens Schils*, kramer voorheen te *Franeker*, thans te *Groningen* woonachtig, arm en behoeftig is en uit dien hoofde onvermogen om kosten t.a.v. zijn huwelijk, acten, schrifturen enz., te betalen.

Aukje (VIII 4)

Aukje trouwt 22-11-1827 met *Hendrik de Grijs*. Ook zij zijn straatarm. *Hendrik* verdient aanvankelijk als *schrijnwerker / kistenmaker* de kost. Bij de geboorte van hun tweede zoon *Jan* - de eerste heeft slechts 2 dagen geleefd - wonen ze met drie kinderen in de achterkamer van Vischerstraat 66 in Groningen. Daar wonen ze bij de geboorte van hun derde zoon *Jan* - de tweede is slechts 6 jaar geworden - nog. *Hendrik* houdt het als *schrijnwerker* niet vol en wordt tenslotte ook *wafelbakker* en *Aukje wafelbakster*. Ze krijgen 5 zonen en 2 dochters. De twee dochtertjes, *Antje* en *Tecla* overlijden als ze 5 resp. 14 maanden oud zijn. Ook *Aukje* en *Hendrik* hebben een heel zwaar leven gehad.

Martha (VIII 8)

Martens jongste dochter *Martha* trouwt 5-3-1835 met *Coenraad Walker*. Deze is bij zijn huwelijk *trekschipper* en wordt evenals zijn schoonvader en zwagers ook *wafelbakker*. Ook zij wonen in hun schip. *Martha* en *Coenraad* krijgen samen 10 kinderen. In 1841 verliezen zij binnen 4½ maand hun drie oudste kinderen. Van hun 10 kinderen heeft *Martha* drie zoontjes naar haar vader en drie dochtertjes naar haar moeder genoemd. Geen van deze zes kinderen is ouder dan 2 jaar geworden. Van haar 5 zonen zijn er 3 jong gestorven en haar 5 dochtertjes zijn alle 5 jong gestorven. Bij het overlijden van hun 8e kind staat, dat de baby, 7 maanden oud, “*is overleden heden nacht te drie uur in een kraam staande op de Ossenmarkt binnen deze gemeente*” (Groningen), *geboren in Sneek, wonend in een schip*”. Daaruit kan geconcludeerd worden, dat ze *in hun kraam* en niet in hun woonboot *de nacht doorbrachten*. Ook *Martha* is voortijdig gestorven. *Coenraad* is hertrouwd en heeft nog een dochtertje gekregen, dat wel is blijven leven.

Met zijn dochters, schoonzonen en hun kinderen één grote familie?

Waarschijnlijk hebben in die tijd veel kramers - ook *Marten* (VII 1), zie het overlijden van *Tecla* - net als *Coenraad* en *Martha* tijdens de markten en kermissen *in hun kraam* de nacht doorgebracht, zeker de kramers, die zelf geen eigen schip bezaten. Aangezien én *Marten* (VII 1) én al zijn schoonzonen *wafelbakker* zijn geworden en het toch onwaarschijnlijk is, dat ze elkaar op de kermissen en markten hebben beconcurrerd, vermoed ik, dat ze samen *als één grote familie* een of meer wafelkramen hebben gerund en samen hebben opgetrokken en lief en (het vele) leed hebben gedeeld.

Martens zonen Bertus (VIII 5) en Martinus (VIII 6)

Ook voor Martens zonen is hun opgroeien op markten en kermissen bepalend voor hun verdere leven geweest. Zij zijn in eerste instantie *koopman* - op markten en kermissen - geworden. *Bertus* (VIII 5), die ook schipper was - zijn oudste 3 dochters zijn *onderweg* in *Leeuwarden*, resp. *Dokkum* en *Sneek* geboren - komt in deel 8 nog uitgebreid aan bod en *Martinus* (VIII 6) en zijn nakomelingen in dit deel.

© 2003 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.
--

VIII 6 Martinus van der Kal / van der Kallen

Marten (VIII 6) en zijn gezin

Marten (VIII 6) en Aaltje

Martinus (VIII 6) werd, evenals zijn vader, waarschijnlijk *Marten* genoemd. Ik zal hem verder zo noemen. *Marten* verhuist in 1829 van *Groningen* naar *Leeuwarden*, waar hij verder zijn hele leven blijft wonen. In 1830 trouwt hij met *Aaltje de Vries*. *Aaltje* heeft dan al een bewogen leven achter de rug. Op haar 19de heeft ze een onwettige zoon gekregen, die slechts 3 maanden heeft geleefd. Op haar 20ste is ze getrouwd met *Hendrik de Vries* en op haar 21ste is ze al weduwe. Ze is 22 jaar als ze met *Marten* (VIII 6) trouwt. Bij hun burgerlijk huwelijk is alleen Aaltjes moeder, die in *Gorredijk* woont, aanwezig, geen “*van der Kallen*”. *Marten* heeft van zijn ouders een notariële verklaring gekregen, waarin ze hun toestemming voor het huwelijk geven ¹. Bij zijn huwelijk verklaart *Marten* (VIII 6), dat, anders dan in zijn doopakte staat aangegeven, hij geen “*van der Kal*”, maar “*van der Kallen*” heet. *Marten* (VIII 6) en *Aaltje* kunnen bij hun trouwen (hun naam) niet schrijven. Ze krijgen 6 kinderen: *Marten* ², *Dirkje* ³, *Bertus*, *Tecla*, *Aaltje* en *Hendrik* ⁴.

Koopman, kastelein en weer koopman

Marten geeft jarenlang als beroep *koopman* op. Waarin hij gehandeld heeft, weet ik niet. In 1852 gaat hij een nieuwe uitdaging aan. Hij laat de volgende advertentie plaatsen.

<p>De Ondergeteekende berigt aan zijne Stad- en Landgenooten dat hij op den 12e Mei e.k. komt te wonen in het <i>Lands Welvaren</i>, op den hoek van den <i>Wirdumerdijk</i>, en aldaar zal uitoefenen <i>HERBERG</i>, <i>LOGEMENT</i> en <i>KOFFIJHUIS</i>, zoo als het vroeger en van ouds is uitgeoefend. Hij zal trachten door eene goede behandeling zich de gunst waardig te maken van degenen die hem daarmede gelieven te vereeren.</p> <p>Leeuwarden, den 29 April 1852.</p> <p>M. van KALLEN.</p>

Bij het huwelijk van *Dirkje* (IX 14) in 1857 geeft hij als beroep *kastelein* op, maar bij het huwelijk van *Aaltje* (IX 17) in 1865 is hij weer *koopman*.

- ¹ - Opm.: Deze akte is 16 april 1830 in Groningen afgegeven door notaris Keizer.
- ² - Opm.: *Martinus* roepnaam was evenals die van zijn (groot)vader waarschijnlijk *Marten*.
- ³ - Opm.: Haar voornamen zijn *Tecla Dora*, de namen van beide moeders. Omdat hun 2e dochter *Tecla* of *Tekela* is genoemd, zal hun oudste dochter naar Aaltjes moeder *Dirkje* of *Dora* zijn genoemd. (*Dirkje* is afgeleid van *Theodora*.)
- ⁴ - Opm.: *Hendrikus* roepnaam was waarschijnlijk *Hendrik*. Hij is genoemd naar Aaltjes 1e man.

De oorzaak van het einde van zijn kasteleinschap?

Marten krijgt erg veel verlies te verwerken. Vanaf 5-6-1855 krijgt hij niets meer van zijn oudste zoon *Marten* te horen. Van dan af is *Marten* (IX 13) vermist! Alsof dat al niet erg genoeg is, overlijdt in 1861 zijn tweede zoon *Bertus*. Vervolgens krijgt hij de zorg voor zijn vrouw en zijn dochter *Tecla* (IX 16), die beide langdurig ziek worden en in 1864 kort na elkaar overlijden. De familieannonces, die hij laat plaatsen, spreken voor zich.

*** Heden avond ten 5½ ure overleed zacht en kalm, na voorzien te zijn van de H. H. Sacramenten der Stervenden, onze beminde Zoon LAMBEERTUS v. d. KALLEN, in den nog jeugdigen leeftijd van ruim 24 jaren.
Leeuwarden, M. v. d. KALLEN.
6 December 1861. A. v. d. KALLEN — DE VRIES.

*** Na een lang geduldig lijden en na voorzien te zijn van de H. H. Sacramenten der stervenden, overleed zacht en kalm mijne geliefde Echtgenoot ALIEDA DE VRIES in den ouderdom van 56 jaren, waarvan ik 34 jaren met haar in den echt mogt doorbrengen, diep betreurd door mij en mijne Kinderen. M. v. d. KALLEN.
Leeuwarden, den 6 Maart 1864.
Algemeene kennisgeving.

*** EENIGE KENNISGEVING.
Heden overleed, na een lang maar geduldig lijden, na voorzien te zijn van de H. H. Sacramenten der stervenden, mijne geliefde Dochter THEKELA, in den ouderdom van ruim 23 jaren.
Leeuwarden, 17 Mei 1864. M. v. d. KALLEN.

Zowel *Bertus* als *Tecla* woonden bij hun overlijden nog thuis. Ik neem aan, dat ze hem thuis assisteerden en hij door het overlijden van zijn vrouw en deze beide kinderen, niet meer in staat was zijn “HERBERG, LOGEMENT en KOFFIJHUIS” in stand te houden.

Leren lezen en schrijven?

Waarschijnlijk hebben *Marten* en *Aaltje* na hun trouwen alsnog leren lezen en schrijven. Hun eigen huwelijksakte konden ze niet tekenen, omdat ze niet konden schrijven, maar in 1857 kunnen zij beide de huwelijksakte van hun oudste dochter *Dirkje* wel tekenen. Mogelijk hebben ze alleen geleerd hun handtekening te zetten, maar de advertentie en de vele familieannonces, die *Marten* laat plaatsen - heel duur in die tijd! -, doen vermoeden, dat in ieder geval *Marten* (VIII 6) ook heeft leren lezen en schrijven.

Marten (VIII 6) en Catrien

Marten (VIII 6) hertrouwt 26-9-1865 met een weduwe - *Catrien Monsma* - en trekt na zijn huwelijk bij haar in. En weer wordt hij in rouw gedompeld. Nog geen 3 maanden na zijn huwelijk met *Catrien* overlijdt zijn oudste schoonzoon en ruim een jaar later ook zijn oudste dochter. Zijn drie kleindochters blijven verweesd achter. Ze zijn 8, 6 en 4 jaar.

Marten laat voor *Dirkje* (IX 14) ook een annonce plaatsen.

* * Heden overleed, in den ouderdom van ruim 32 jaren,
na voorzien te zijn van de H. H. Sacramenten, T. D. v. D.
KALLEN, Wed. J. PH. THÖNE, drie Kinderen nalatende,
te jong dit zwaar verlies te beseffen.
Leeuwarden, M. v. D. KALLEN.
23 Februarij 1867. Uit naam der Familie.

Zijn oudste zoon Marten (IX 13)

Marten wil tenslotte ook de nalatenschap van zijn vermiste oudste zoon afhandelen. Daartoe heeft hij een officiële verklaring van vermissing nodig en die krijg je niet zomaar. Zijn vermiste zoon moet eerst *tot drie keer toe gedagvaard* worden!

Op heden den negenden October des jaars een duizend acht honderd vijf en zeventig, ten verzoeke van MARTINUS VAN DER KALLEN, zonder bedrijf, wonende te Leeuwarden, domicilie kiezende ten kantore van den Heer Mr. JOHANNES VAN DER VEEN, Procureur, wonende te Leeuwarden, die alszoodanig in dezen voor hem occupeer, en uit kracht van een vonnis van de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden van den een en dertigsten Augustus 1800 vijf en zeventig, behoorlijk geregistreerd, heb ik ADRIANUS GERARDUS ORIE, Deurwaarder bij de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden, wonende aldaar,

ten eersten male gedagvaard:

MARTINUS VAN DER KALLEN, Matroos, indertijd gedomicilieerd te Leeuwarden, doch thans afwezig, gevolgelijk mijn exploit doende bij aanplakking aan de voorname deur der vergaderplaats van de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden en aan het huis der Gemeente aldaar, terwijl ik een afschrift van hetzelfde, alsmede afschrift van het vonnis, houdende verlot tot het doen dezer eerste openbare dagvaarding, heb overgegeven aan den Edel Achtbaren Heer Officier bij dezelfde Regtbank, exploit doende aan deszelfs Parket en sprekende aldaar met Zijn Edel Achtbare in persoon, die het origineel exploit met „gezien” heeft geteekend, zullende hetzelfde voorts in de *Leeuwarder Courant* en in de *Nederlandsche Staats-Courant* worden geplaatst.

Om na verloop van drie maanden en wel op Dingsdag den vijf en twintigsten Januarij achtien honderd zes en zeventig, des voormiddags te tien ure, bij Procureur te verschijnen ter Teregtzitting van de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden, zitting houdende in het Paleis van Justitie aldaar, ten einde:

Aangezien de Gedaagde reeds voor meer dan twintig jaren zijne woonplaats heeft verlaten, zonder order op het beheer zijner zaken te hebben gesteld of volmagt tot het waarnemen van dezelve achter te laten;

Aangezien Gedaagde daarna in het voorjaar van 1800 vier en vijftig als Matroos met het Brikschip *de Mercurius*, Gezagvoerder M. RĒGOO, van het Nieuwediep is vertrokken en in zee is gegaan;

Aangezien een jaar later en wel in de maan Junij 1800 vijf en vijftig van hem, Gedaagde bij den Eischer berigt is ingekomen, Gedateer ten 4 Junij 1855, dat hij zich destijds nog be vond aan boord van gemeld Schip, liggende t Valmond, doch sedert dien tijd hoegenaa geen berigt meer van hem is ontvangen;

Aangezien er alzoo meer dan vijf jaren sedert de laatste tijding zijn verlopen, zonder dat eenig bewijs is ingekomen van Gedaagdes aanwezigheid of van zijn overlijden;

Aangezien er alzoo regtsvermoeden van overlijden van Gedaagde bestaat en wel sedert de vijftien Junij 1800 vijf en vijftig (zijnde de data de laatste tijding van zijn leven) en de Eische als Vader en erfgenaam van den Gedaagde belang bij heeft, dat zulks bij vonnis door voorz. oemde Regtbank worde verklaard;

Mitsdien aan gemelde Regtbank, hetzij in persoon, hetzij door iemand van zijnentwege aan zijn aanwezen te doen blijken, den Gedaagde tevens aangezeggende, dat, ingeval noch de Gedaagde noch iemand voor hem op dez. dagvaarding bij voorafgestelden Procureur mogt komen en alzoo niet behoorlijk van zijn aanwezigheid mogt blijken, door den requirant zal worden geconcludeerd, dat hem daarvan actaal worden verleend en tevens verlot gegeve tot het doen van eene tweede openbare dagvaarding tot hetzelfde einde, met reserve van kosten.

Exploit. f 0.75.
aanpl. - 0.60.
missa - 0.30.
schrijfl. - 1.60.
legels - 2.07.
legts. - 1.10⁵.

f 6.42⁵.

A. G. ORIE.

Gezien bij mij Officier bij de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden den 9 Octobere 1875.
(get.) J. M. VAN BEIJMA.

Geregistreerd te Leeuwarden den 9 Octobere 1875, deel 54, folio 186, recto vak 4, een blaadje renvooi. Ontvangen voor regt f 0.80 voor 38 opcenten f 0.30⁵, te zamen een gulde 0.5⁵ cent.

De Ontvanger G. A.,
(get.) QUINTUS.

Op heden den twaalfden Augustus des jaars 1800 zes en zeventig, ten verzoeke van MARTINUS VAN DER KALLEN, zonder bedrijf, wonende te Leeuwarden, domicilie kiezende ten kantore van den Heer Mr. JOHANNES VAN DER VEEN, Procureur, wonende te Leeuwarden, die alszoodanig in dezen voor hem occupeert, en uit kracht van een vonnis van de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden, van den dertienden Junij 1800 zes en zeventig, behoorlijk geregistreerd, heb ik, ADRIANUS GERARDUS ORIE, Deurwaarder bij de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden, wonende aldaar,

ten derde male gedagvaard:

MARTINUS VAN DER KALLEN, Matroos, indertijd gedomicilieerd te Leeuwarden, doch thans afwezig, gevolgelijk mijn exploit doende bij aanplakking aan de voorname deur der vergaderplaats van de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden en aan het huis der Gemeente aldaar, terwijl ik een afschrift van hetzelfde, alsmede afschrift van het vonnis houdende verlot tot het doen dezer derde openbare dagvaarding, heb overgegeven aan den Edel Achtbaren Heer Officier bij dezelfde Regtbank, exploit doende aan deszelfs Parket en sprekende aldaar met zijn Edel Achtbare in persoon, die het origineel exploit met „gezien” heeft geteekend, zullende hetzelfde voorts in de *Leeuwarder Courant* en in de *Nederlandsche Staats-Courant* worden geplaatst.

Om na verloop van drie maanden en wel op Dingsdag den acht en twintigsten November 1800 zes en zeventig, des voormiddags ten tiene ure, bij Procureur te verschijnen ter terechtzitting van de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden, zitting houdende in het Paleis van Justitie aldaar, ten einde:

Het vonnis luidt, zoals verwacht:

Bij vonnis van de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden, gewezen den 5den December 1876, is, ten verzoeke van MARTINUS VAN DER KALLEN, zonder bedrijf, wonende te Leeuwarden, verklaard, dat er regtsvermoeden van het overlijden van MARTINUS VAN DER KALLEN, Matroos, in der tijd gedomicilieerd te Leeuwarden, doch thans afwezig, bestaat sedert den vijftien Junij 1800 vijf en vijftig.

Voor Extract conform,
De Procureur van den Eischer,
Mr. JOHNS. VAN DER VEEN

Ruim 77 jaar geworden

Gelukkig mag hij *Catrien* nog enige jaren bij zich houden, maar ook haar overleeft hij. Na haar dood woont van 21-5-1879 tot 7-2-1881 zijn kleindochter *Aaltje Thöne* bij hem in huis. *Marten* (VIII 6) is ruim 77 jaar geworden.

** Heden overleed, tot onze diepe droefheid, onze geliefde Vader en Behuudvader, de Heer MARTINUS VAN DER KALLEN, in den ouderdom van ruim 77 jaren, na tijdig te zijn voorzien van de H.H. Sacramenten der stervenden.

Leeuwarden, 24 Febr. 1885.

H. VAN DER KALLEN.
H. VAN DER KALLEN—DE WOLFF.
G. LIGTHART.
A. LIGTHART—VAN DER KALLEN.

Na dezelfde redenen als in de eerste dagvaarding:

aangezien de gedaagde, na reeds twee malen op bekomen verlof van voornoemde Regtbank bij openbare dagvaarding te zijn gedagvaard, in gebreke is gebleven om, of in persoon of door gemagtigde van zijn aanwezen te doen blijken, en er dientengevolge verlof tot deze derde dagvaarding is verleend.

Mitsdien aan gemelde Regtbank, hetzij in persoon, hetzij door iemand van zijnentwege van zijn aanwezen te doen blijken, den gedaagde tevens aanzeggende, dat, ingeval noch de gedaagde noch iemand voor hem op deze derde dagvaarding bij voorafgestelden Procureur mogt opkomen en alzoo niet behoorlijk van zijn aanwezen mogt blijken, door den requirant zal worden geconcludeerd, dat bij vonnis van de Arrondissements-Regtbank voornoemd, na verhoor van het Openbaar Ministerie, zal worden verklaard dat er regtsvermoeden van het overlijden van gedaagde bestaat sedert den vijftien Junij achtien honderd vijf en vijftig; wijders dat de kosten dezer procedure uit den boedel van gedaagde zullen worden betaald.

Expl. . . f 0.75

Schr. . . „ 2.—

Aanpl. . . „ 0.60

Visa . . „ 0.30

Zegels . . „ 1.38

Regs. . . „ 1.10^s

f 6.13^s

A. G. ORIE.

Gezien bij mij Officier bij de Arrondissements-Regtbank te Leeuwarden, den 12 Augustus 1876.

(Get.) J. M. v. BEIJMA,

Geregistreerd te Leeuwarden den 14 Augustus 1800 zes en zeventig, deel 55, folio 138, verso vak 7, een blad, geen renvooi. Ontvangen voor regt f 0.80, voor 38 opercenten f 0.30^s, te zamen een gulden tien en een halve cent.

De Ontvanger G. A.,
(Get.) QUINTUS.

☐☐☐ KLEINKINDEREN VAN MARTINUS (VII 1)

IX Kleinkinderen van Marten en Tecla

Hun leefomstandigheden

Toen *Lodewijk Napoleon* hier in 1806 koning werd, was ons land er, economisch gezien, al slecht aan toe. Door Napoleons steeds extremere eisen werd dat alleen nog maar erger. Nadat de rente op de staatsschulden opgelopen was tot ca. 90% van de staatsinkomsten, ging men op een “*tiërcering*” van de rente op de staatsschuld over, d.w.z. men betaalde nog maar 1/3 deel van de verschuldigde rente uit. Omdat de inkomsten van veel liefdadigheidsinstellingen uit rente bestond, konden die het intussen snel toenemende aantal armen niet meer helpen. In een paar jaar tijd *verpauperde* ruim 10% van de Nederlandse bevolking, in Amsterdam zelfs 40%. Toen Napoleon in 1810 ons land annexeerde, duurde het dan ook niet lang tot *de verpauperde massa* in opstand kwam en *de Fransen* verdreef. Nederland werd in 1813 van Napoleons dictatuur verlost, maar bleef wel vrijwel bankroet achter. Dat werkte nog decennia na. De levensomstandigheden van de mensen aan de onderkant van de samenleving was de hele 19e eeuw ronduit erbarmelijk. De slechte woonomstandigheden en de armoede, die *Marten* (VII 1), zijn kinderen en de meeste van zijn kleinkinderen hebben gekend, waren dus bepaald niet uitzonderlijk.

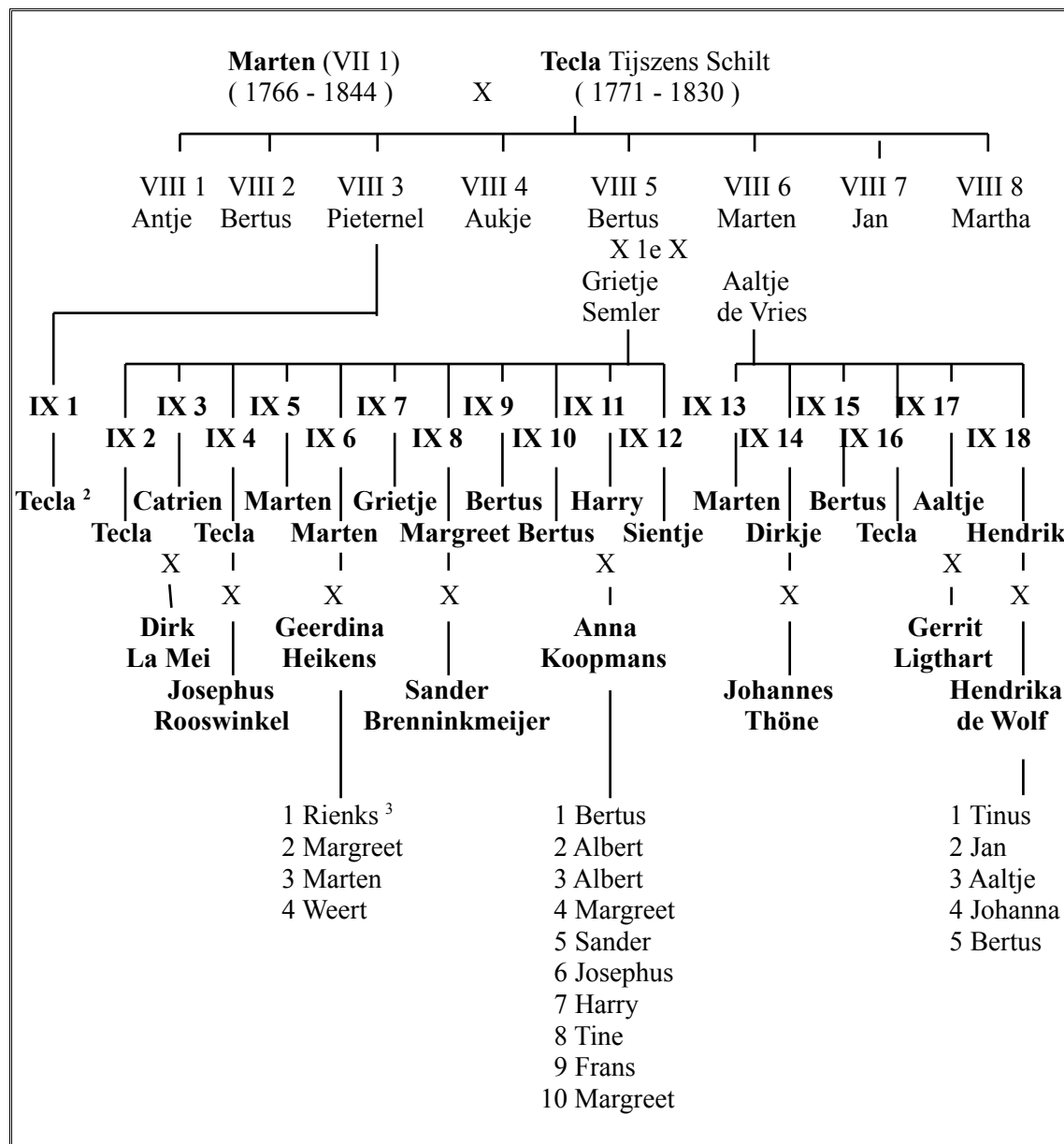
Omdat Napoleon in 1811 “*de conscriptie*”, een vorm van *dienstplicht*, invoerde en veel Nederlandse soldaten *in Franse krijgsmacht* zijn omgekomen, mag *Marten* (VII 1) in zekere zin nog van geluk spreken, dat hij op tijd invalide is geworden. Hem is daardoor *Franse dienstplicht* bespaard gebleven, maar ook in de levens van zijn *kleinkinderen* werkt door, dat hij tenslotte de kost *met wafelbakken* heeft moeten verdienen.

Hiervoor zagen we al, dat Martens schoonzonen ook *wafelbakker* zijn geworden. Ook minstens twee kleinkinderen - *Marten en Jan de Grijs* - zijn later *wafelbakker* geworden. Dat het in leven houden van een baby of kleuter bij het vele op en neer reizen, in de krappe ruimte van een woonboot en in een wafelkraam, naast gloeiende olie en hete wafelijzers niet eenvoudig was, blijkt uit *de schrikbarende hoge kindersterfte* onder de kinderen van Martens dochters. De sterfte vlak na de geboorte ligt op het voor die tijd geschatte landelijk gemiddelde - 1 op de 5 kinderen - maar de *sterfte als kleuter* ligt *ruim twee keer zo hoog*, namelijk op meer dan 50%! Doordat Martens zonen geen wafelbakker zijn geworden en zich bovendien langzaam op de maatschappelijke ladder hebben opgewerkt, hebben de meeste “*van der Kallen*” kleinkinderen het in hun jeugd beter gehad.

De Leeuwardense tak, de oudste Friese zijtak

Bij Martens jongste “*van der Kallen*” *kleinzoon Hendrik* (IX 18) begint *de eerste Friese zijtak*, zie *de Leeuwardense tak* hierna.

Een overzicht van Martens “van der Kallen” kleinkinderen ¹

¹ - Opm.: In dit schema staan alleen de “van der Kallen” (achter)kleinkinderen.
Voor de andere (achter)kleinkinderen zie de basisgegevens vóór in deel 7 en deel 8.
² - Opm.: Tecla (IX 1) heeft slechts een paar weken “van der Kallen” geheten.
³ - Opm.: Rienks (X 1) is toen hij 8½ maand oud was door Marten (IX 6) gewettigd.

IX 18 Hendrikus (Hendrik) van der Kallen, stamvader van

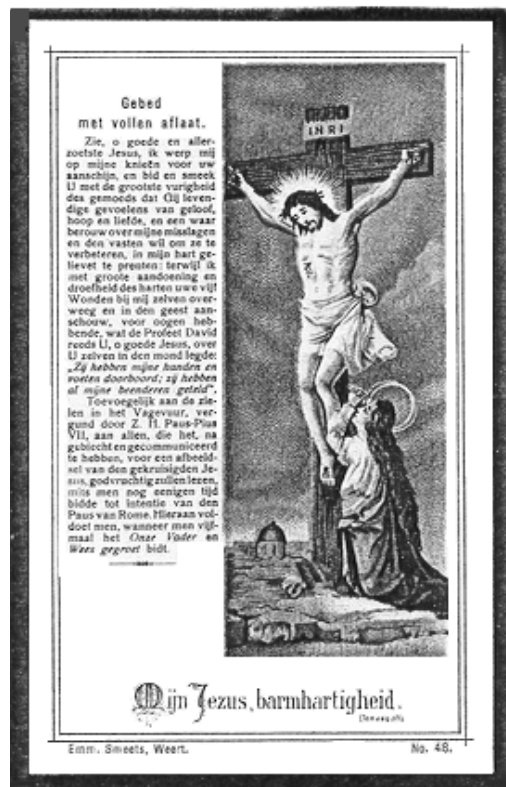
DE LEEUWARDENSE TAK

De Leeuwardense tak, de oudste Friese zijtak

Hendrik, stamvader van de Leeuwardense tak

Bij Martens jongste kleinzoon *Hendrik* (IX 18) begint *de oudste Friese zijtak*, die ik *de Leeuwardense tak* heb genoemd. Deze zijtak is in 1979 uitgestorven.

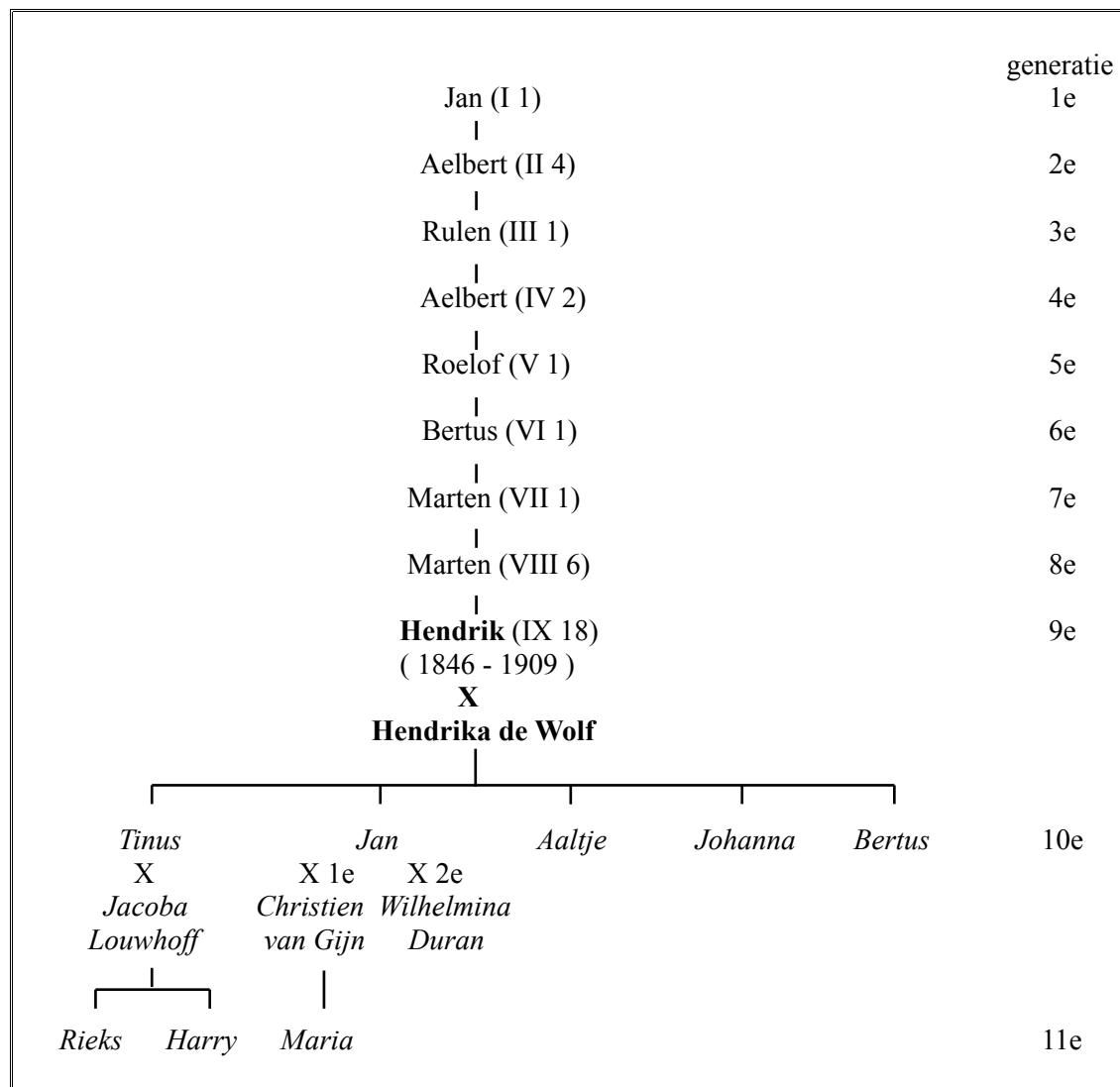
Hendrik trouwt in 1866 met *Hendrika de Wolf*. Ze wonen na hun trouwen in "het Ruiterskwartier" in Leeuwarden ¹. *Hendrik* wordt aanvankelijk evenals zijn vader *koopman*. Later wordt hij *hoedenmaker en winkelier*. Hij behoort met zijn "*winkel in hoeden en petten*" tot de kleine middenstanders. *Hendrik* en *Hendrika* zullen ongetwijfeld zeer vroom zijn geweest en hun kinderen streng katholiek hebben opgevoed, want van hun vijf kinderen gaan er twee het klooster in. *Hendrik* (IX 18) overlijdt in 1909 en zijn vrouw negen jaar later.

het bidprentje van Hendrik (IX 18)

¹ - Opm.: Volgens het bevolkingsregister van Leeuwarden deel 44, blz. 12: Letter G no. 183.

Een overzicht van de Leeuwardense tak

Hendriks nageslacht

Ik zal met Hendriks vier jongste kinderen beginnen.

Jan (IX 18.2) is naar *Amsterdam* vertrokken en *kelner* geworden. Hij wil trouwen met *Christien van Gijn*, maar krijgt voor dit huwelijk geen toestemming van zijn ouders ². Pas nadat hij een proces verbaal van non comparitie (= niet verschijnen) van zijn vader voor de kantonrechter van *Leeuwarden* kan overleggen, kan hij 13-8-1891 met haar trouwen. Bij hun wettelijk huwelijk is geen enkele "*van der Kallen*" aanwezig.

² - Waarom hij geen toestemming krijgt, weet ik niet. Ik vermoed, omdat het om een *gemengd huwelijk* gaat - *Christien* is *Evangelisch Luthers* - maar de reden zou ook nog kunnen zijn, dat ze zwanger is van een ander en in hun ogen niet deugt.

Hun dochter *Maria*³ wordt 28-11-1891 in *Amsterdam* geboren. *Jan* woont behalve in *Amsterdam*, ook korte tijd in *Groningen*⁴ en in *Antwerpen*⁵. *Christien* gaat 29-1-1902 terug naar haar ouders huis - is dan vermoedelijk al ernstig ziek - en overlijdt 6-3-1903 in het O.L.V. Gasthuis in *Amsterdam*. *Jan* hertrouwt 26-5-1904 met *Wilhelmina Duran*. Met haar woont hij behalve in *Amsterdam* ook nog korte tijd in *Bussum*⁶.

Aaltje (IX18.3) is 8-9-1890 ingetreden bij de *Zusters van Liefde te Tilburg*⁷. Ze heeft als *zuster Maria Elisa* als "onderwijzeres" op bewaarscholen⁸ gewerkt, o.a. in *Roermond*.

Johanna (IX18.4) is in 1903 gehuwd met weduwnaar *John de Wit*, een in *Antwerpen* geboren koopman. Of zij nog kinderen hebben gehad, heb ik niet uitgezocht.

Bertus (IX18.5) is bij de *paters-missionarissen van Mill Hill* ingetreden. Bij zijn vaders overlijden is hij missionaris in *Oeganda*. Later wordt hij dorpspastoor in *Engeland*, waar zijn neef *Rieks* - de latere "Havank" - nog bij hem heeft gelogeerd en waar hij in 1928 is overleden. *Bertus* is bij mijn weten de eerste "van der Kallen", die priester is geworden.

Hendriks oudste zoon *Martinus* (IX18.1), die *Tinus* werd genoemd, kiest aanvankelijk evenals zijn overgrootvader *Martinus* (VII 1) voor een militaire loopbaan. In 1883 gaat hij naar de krijgsschool in *Kampen*. *Tinus* wordt *fuselier*. Hij dient twee periodes in *Nederlands Oost-Indië*. Tussen die twee periodes in - van 2-10-1892 tot 15-2-1893 - verblijft hij in *Leeuwarden*. Hij heeft de 1e periode in *Padang* op *Sumatra* gelegerd gelegen en de 2e periode o.a. op *Timor* en *Celebes*⁹. In 1900 keert hij - op 33-jarige leeftijd - naar *Leeuwarden* terug als gegageerd (= eervol ontslagen) *fuselier* met een pensioen van 215 gulden per jaar¹⁰.

³ - *Maria* is later voor de 1e keer getrouwd met *Felix Nopper*, een heel ongelukkig huwelijk, dat binnen een paar jaar op een scheiding is uitgelopen. *Felix* heeft nauwelijks bij haar gewoond. Vlak na haar scheiding moet ze haar nog zeer jonge kinderen bij anderen onderbrengen. Later is zij hertrouwd met *Johannes Kamperdijk*. Bij haar overlijden 9-5-1979 in Mierlo is de Leeuwarder tak uitgestorven. Ook voor haar is een bidprentje gemaakt. Mocht zij niet katholiek zijn opgevoed, bij haar overlijden was ze in ieder geval katholiek.

⁴ - Van 1-5-1893 tot 24-10-1894. Zie het bevolkingsregister van Amsterdam.

⁵ - Van 16-7-1896 tot 24-9-1897. Zie het bevolkingsregister van Amsterdam.

⁶ - Van 21-9-1920 tot 25-4-1922 in de Nieuwstr. 1c. Zie het bevolkingsregister van Amsterdam. Opm.: Het bevolkingsregister is momenteel slechts openbaar tot 1940.

⁷ - Opm.: Voluit: de Congregatie der Zusters van Liefde van O.L.V. Moeder van Barmhartigheid, gevestigd te *Tilburg*.

⁸ - Opm.: De *bewaarschool* was bestemd voor kleuters vanaf 3 tot 6 jaar. Er werd *klassikaal* "les" gegeven.

⁹ - Volgens het bevolkingsregister van Leeuwarden (1876-1904) deel 44, blz. 12 komt hij terug uit *Menado*, *Timor* en *Celebes*. Omdat *Menado* in mijn atlas - met een kaart van *Nederlands Oost-Indië* - helemaal niet voorkomt, vermoed ik, dat hij terugkomt uit *Manado* op *Celebes*.

¹⁰ - *Tinus* (IX18.1) monstert 27-3-1900 af in Amsterdam (Algemeen stamboekno. 35716) en keert 29-3-1900 terug in Leeuwarden.

In 1902 trouwt hij met *Jacoba Louwhoff*. Hun oudste zoon *Hendrikus Fredericus*, genoemd naar zijn vader, wordt 19-2-1904 geboren en hun tweede zoon *Henricus Dominicus*, genoemd naar Jacoba's vader, 26-3-1910. De oudste zoon wordt via *Riekie* en *Riekus* tenslotte *Rieks* genoemd en de tweede *Harry*. Bij de geboorte van beide zoons laten ze een familieannonce plaatsen. Die bij de geboorte van *Rieks* - later bekend geworden onder zijn *schrijversnaam Havank* - is heel summier. *Tinus* wordt er zelfs niet in genoemd. Bij zijn tweede zoon staat zijn naam er wel bij.

**** Bevallen van een Zoon
J. v. D. KALLEN—LOUWHOFF.
Leeuwarden, 19 Februari 1904.**

*annonce, geplaatst bij de geboorte van Rieks (IX18.1.1),
later bekend geworden onder zijn schrijversnaam Havank*

Tinus wordt na zijn militaire loopbaan winkelier. Hij zet de "*winkel in hoeden en petten*" van zijn vader voort. Hij krijgt in zijn leven wel het een en ander voor zijn kiezen. Zijn oudste zoon *Rieks*, die aanvankelijk *priester* wil worden, vertrekt 10-10-1916 naar het klein seminarie van de paters Augustijnen in *Eindhoven*, maar geeft er op zijn 18e de brui aan. Hij loopt daar weg en wil ook zijn gymnasiumopleiding niet afmaken. Dat moet voor zijn ouders hard zijn aangekomen. Vanaf 30-3-1922 woont *Rieks* weer thuis.

In de twintiger jaren van de 20ste eeuw gaat het slecht met de economie. Er heerst steeds meer werkeloosheid. Als er bezuinigd moet worden, koop je geen hoed of pet. Voor de van nature levenslustige *Tinus* gaan de zaken dan ook steeds slechter. In een poging te redden wat er te redden valt, verhuist hij 15-7-1923 naar de Groote Hoogstraat 5 en 12-5 1924 nogmaals, nu naar Nieuwestad 39. Het mag niet baten. In 1926 gaat hij *failliet*, wat een hele klap voor hem geweest moet zijn.

**De eenige uitdeelingslijst in het
faillissement van M. VAN DER KALLEN,
winkelier te Leeuwarden, is heden door
ondergeteekende gedeponerd ter griffie
van de Arrondissements-Rechtbank te
Leeuwarden ter kosteloze inzage van
de schuldeischers, gedurende 10 dagen.**

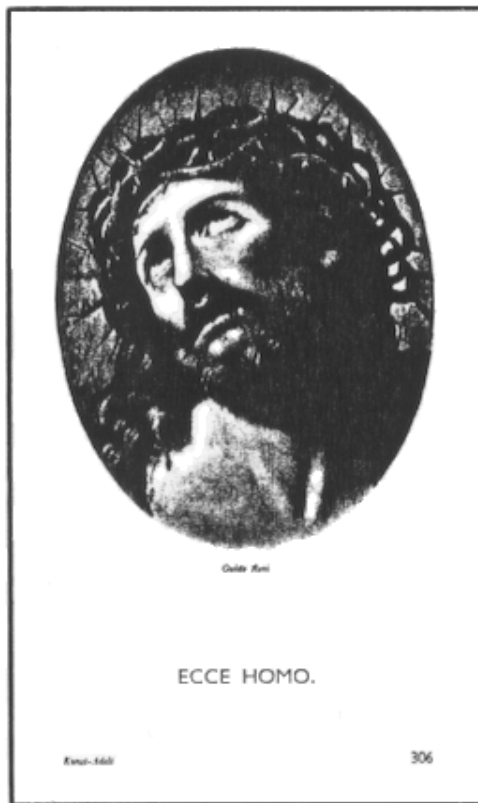
**De curator,
Mr. J. B. J. HEIJMEIJER,
adv. en proc.
117 Nieuwestad. Leeuwarden.**

advertentie geplaatst bij het faillissement van Tinus (IX18.1)

Zijn zoons vertonen beide onaangepast gedrag. Beide zijn waarschijnlijk geestelijk niet helemaal in orde ¹¹.

¹¹ - *Harry* woont later op heel veel adressen, o.a. in *Amsterdam*. Hij verhuist ook 2x naar *Heiloo*. Mijn vader vertelde mij, dat in die tijd "verhuizen naar Heiloo" "verhuizen naar het krankzinnigengesticht in Heiloo" betekende. Zijn broer "*Havank*" zegt later ook "geen kinderen te willen verwekken, vanwege de krankzinnigheid in zijn familie". Over *Rieks* kunnen jullie zelf oordelen. Zijn levensgeschiedenis volgt hierna.

Harry blijkt homoseksueel te zijn en loopt daar openlijk mee te koop. Dat wordt in die tijd maatschappelijk niet getolereerd en zorgt thuis voor veel problemen. Mogelijk wordt het contact met hem verbroken. *Rieks* spreekt later tegenover vrienden vrijwel nooit over zijn broer. *Tinus* verhuist - mogelijk uit schaamte voor zijn zoon en / of faillissement - 22-9-1928 met zijn vrouw en *Rieks*, die dan nog steeds thuis woont, naar *Eindhoven*. Daar geeft hij bij de burgerlijke stand op "gepensioneerd militair" te zijn. Zij moeten daar inderdaad van zijn militaire pensioen en van wat *Rieks* verdient zien rond te komen. Zijn vrouw overlijdt vijf maanden later. Daarna woont *Tinus* in meerdere pensions, o.a. in *Eindhoven* en *Maastricht*. In 1942 verhuist hij naar *Budel*, waar hij in 1953 overlijdt.

WIL IN UWE GEBEDEN NIET VERGETEN
de ziel van zalger

MARTINUS VAN DER KALLEN
weduwnaar van
JACOBA, HUBERTINA, MARIA LAUWHOFF

geboren te Leeuwarden 20 Maart 1867, overleden
in het Liefdegesticht te Budel 22 (23) Juli
1953 na gesterkt te zijn met de
H. Sacramenten en aldaar
begraven.

Ik ben de Verrijzenis en het leven. Wie in Mij
gelooft, al sterft hij ook, zal leven; en al wie leeft
en in Mij geloofd, zal niet sterven in eeuwigheid.
Uit de diepte mijner ellende heb ik tot U geroepen.
Heer, verhoor mijne stem. — Bij de Heer is barm-
hartigheid en bij Hem is overvloedige verlossing.
(B. der Psalmen)

Weent niet over mijn dood; verheugt u veeleer, dat
ik in het huis van mijn hemelse Vader het loon mijner
werken ontvang en daar op U wacht, om met U
verenigd voor eeuwig gelukkig te zijn.

In eenvoud is hij de weg zijns levens gegaan.
Rechtschapen en gemoedelijk won hij de achting van
eenieder. Met veel Godsvrucht bad hij 's avonds het
rozenhoedje voor en zal zijn loon daar niet voor
missen.

Dierbare kinderen, familieleden en vrienden, dient
de goede God in alle oprechtheid; ik dank u nog-
maals voor alles, vooral de Zusters, die mij zo liefde-
vol hebben bijgestaan. Wil mij in uwe gebeden ge-
denken en ook ik zal u niet vergeten.

Mijn Jezus, barmhartigheid (300 d.a.)
Zoet Hart van Maria, wees mijn heil. (300 d.a.)

bidprentje van *Tinus* (IX18.1)

Zijn zoons laten het afweten. Zij hebben hun vaders begrafenis zelfs niet bijgewoond! *Rieks*, die zich intussen *Hans* laat noemen, woont in 1953 in *Cagnes-sur-Mer* in *Frankrijk*. In plaats van naar *Budel* te komen en zijn vaders begrafenis te regelen, vertrekt hij - naar achteraf blijkt - naar *Londen*. *Dick Bruna*, die dan al veel omslagen voor *Hans* boeken heeft getekend, probeert Havanks vader toch nog een behoorlijke begrafenis te geven. Hij regelt *Tinus* begrafenis en woont met zijn vrouw de begrafenis wel bij. Dat hij niet weet, hoe je de achternaam van *Tinus* vrouw schrijft (zie overlijdensadvertentie en bidprentje), kan je hem niet kwalijk nemen.

†

Heden overleed, voorzien van de H.H. Sacramenten der Stervenden, op 86-jarige leeftijd, de heer

Martinus van der Kallen,
weduwnaar van *Jacoba Lauwhoff*.

De uitvaart zal plaats vinden Zaterdag 25 Juli a.s. te 9 uur, op de begraafplaats te Budel (N.-B.)

Namens de familie:
H. F. van der Kallen
Cagnes-sur-Mer, 23 Juli '53

Later, als *Hans* weer terug in *Cagnes-sur-Mer* is, wordt hij gedwongen een verklaring te tekenen, waarmee hij *uitgeverij Bruna* machtigt, de kosten van zijn vaders begrafenis op hem te verhalen. Die kosten zullen van zijn toekomstige royalty's worden afgetrokken¹².

Rieks / Hans (IX18.1.1) heeft als *detectiveschrijver*, onder het pseudoniem HAVANK, zo'n naam gemaakt, dat ik aan *zijn leven, schrijverschap en bekendheid* een apart hoofdstuk zal wijden.

© 2003 M. J. Ph. van der Kallen, Bachplein 5, 2651 TZ Berkel en Rodenrijs
Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

¹² - Zie: HAVANK schets van leven en werk, door J. P. M. Passage, blz. 155.

HAVANK

Het leven van Rieks / Hans (IX18.1.1)

Een merkwaardige , ja hoogstmerkwaardige “van der Kallen”

Rieks / Hans (IX18.1.1) oftewel “*Havank*”¹ heeft zijn bekendheid aan zijn schrijverschap te danken. *Zijn schrijverschap en bekendheid* zal ik, voor zover dat mogelijk is, apart bespreken. Eerst “*Havank*” als mens. In zijn boeken gebruikt hij zelf graag de woorden “*merkwaardig*” en “*hoogstmerkwaardig*”. Nu hij was een merkwaardige, je kunt wel zeggen hoogstmerkwaardige persoonlijkheid.

Een hele rij banen

Nadat *Rieks* van het klein seminarie is weggelopen en weer thuis is komen wonen, heeft hij verschillende kantoorbanen gehad, o.a. bij de Leeuwarder IJs en Melk Producten Fabriek in *Leeuwarden* en bij Philips in *Eindhoven*. Nergens hield hij het lang uit. Hij kwam, naar eigen zeggen, telkens in conflict met zijn “bazen”. Niet lang nadat zijn vader in december 1931 met de familie, waarbij hij in pension was, mee naar *Maastricht* verhuisde, zegt hij zijn baan bij Philips op. Hij wordt dan “*reiziger in kerkelijke kunst*”. Hij gaat kerkboeken, rozenkransen, kruizen, heiligenbeeldjes, bidprentjes en aanverwante artikelen verkopen, in 1932 vanuit *Amsterdam* en heel even vanuit *Den Haag*. Hij kan nu zijn eigen tijd indelen. Inmiddels wil hij *schrijver* worden en in Amsterdamse kroegen *journalisten* en *schrijvers* ontmoeten. Hij hoopt van hen nog het nodige te leren. Dan wisselt hij weer van baan en neemt kort een kantoorbaan bij een verzekeringsmaatschappij aan. Hij begint na zijn werk te schrijven. In 1933, als hij enige tijd als baantje op de flat van een gepensioneerde kolonel uit Nederlands Oost-Indië mag passen, kan hij ook overdag gaan schrijven. Eind 1934 voltooit hij het manuscript van zijn eerste boek.

Altijd geldgebrek

Nadat *uitgeverij Bruna* tenslotte eind mei 1935 *zijn eerste twee manuscripten* accepteert en hem daarvoor 2x 250 gulden als honorarium betaalt, voelt hij zich heel rijk. Hij neemt op de terugweg van *Utrecht* naar *Amsterdam* een taxi (!) en vertrekt nog geen twee maanden later met de trein naar *Parijs*, waar hij een kamer met een mooi dakterras huurt. Hij woont daar nog geen week of hij is door zijn geld heen. Dan schrijft hij *A. W. Bruna*. Hij legt hem uit, dat zijn geld op is en vraagt hem of hij snel een voorschot van 25 gulden kan sturen. Hij kan absoluut niet met geld omgaan en dat blijft zijn hele verdere leven zo. Als *Bruna* en anderen hem niet telkens opnieuw hadden geholpen, zou hij ongetwijfeld “*als dakloze zwerver in de straatgoot zijn geëindigd*” (woorden van mijn vader).

¹ - Opm.: J. P. M. (*Sef*) *Passage* koestert al heel lang een passie voor *Havank* en heeft al heel veel over hem gepubliceerd. Ik dank hem voor de gegevens, die hij mij al voor de publicatie van zijn boek: *Havank schets van leven en werk* uit 1997, toestuurde. Ook dank ik Theo (XI 23), die mij genoemd boek cadeau deed. Dankzij het speurwerk van *Sef Passage* en andere *Havank* fans, is er over *Havank* intussen al heel wat bekend geworden. Ik zal proberen een en ander samen te vatten.

Een zwervend bestaan

Hij is na zijn seminarietijd “doorgeslagen” en heeft “God en gebod” de rug toegekeerd. In *Frankrijk* leert hij de Française *Geneviève Arnould* kennen en trekt tot 1942 met haar door *Frankrijk*, zonder met haar te trouwen. Ze “wonen” in hotels en pensions. In zijn boek “*Het probleem van de twee hulzen*” uit 1937 staat de opdracht:

“*A GENEVIEVE ARNOULD en hommage à son esprit si Français, en souvenir des beaux jours passés en devisant à Paris, sur les côtes de Bretagne et de la Méditerranée. H...*”

Tegen het einde van 1937 vertrekt hij naar *Rome*, waar hij ongeveer twee jaar blijft. Daar ontmoet hij *Huib Ahaus*, een journalist van de Maasbode, waarmee hij bevriend raakt en de Italiaanse *Nicoletta Romano*, waarop hij hevig verliefd wordt. Zij mag niet zonder haar broer aan haar zijde met hem op stap. Zijn in december 1937 verschijnende boek “*De man uit de verte*” draagt hij aan haar op met de opdracht:

“*Dedicato a NICOLETTA ROMANO nel cui nome si risplende la bellezza, il mistero e la gloria di Roma Eterna*”.

Intussen raakt hij bevriend met zijn uitgever *A. W. (Abs) Bruna* en zijn vrouw *Jojo*. Samen met hen beleeft hij bij hun overkomst zeer genoegelijke avonden in de Trattorio Romana van Ricardo. Dat brengt hem ertoe zijn volgende boek, verschenen in september 1938, de volgende opdracht mee te geven:

“*Madame et Monsieur A. W. Bruna-Erdbrink, Nicoletta et Ricardo, Huib et L. 3592 - en souvenir d'une Soirée Romaine... H.*”

Vrouwen en auto's, daar heeft hij een zwak voor. L 3592 is het nummer van Abs auto. Door de politieke ontwikkelingen verlaat *Hans* in 1939 *Rome* en gaat hij weer - nog steeds met *Geneviève* - in *Parijs* wonen. In 1940 probeert hij met een nieuwe Engelse vriendin *Phyllis Townsend* vanuit de Provence naar *Engeland* over te steken. Zij mag als Engelse met een Engels oorlogsschip mee, maar hij niet. Dan keert hij terug naar *Geneviève* in Parijs. Pas in 1942 lukt het hem met een vervalst uitreisvisum via *Marseille* en *Madrid Lissabon* te bereiken. Van daaruit vliegt hij 12-10-1942 met de KLM naar *Engeland*. *Phyllis Townsend* blijkt niet met hem te willen trouwen. Hij kan haar toch niet vergeten. In zijn boek “*Dodemans dollars*” uit 1955 luidt de opdracht:

“*To : Phyllis With more “Happy Memories” than I would care to forget*” .

Zijn Londense periode

In *Londen* werkt hij voor meerdere firma's als *publiciteitsmedewerker*. In 1943 verschijnt een verhaal van hem in “*Londensch Vrij Nederland*”. Vanaf 12 mei 1945 wordt hij in de kop van dit blad vermeld als: Chef redactie H. F. van der Kallen (Havank). Met de andere redacteuren gaat hij regelmatig lunchen in “de Guardsclub”. Daar ontmoet hij in 1945 - hij is intussen 41 jaar - *Cynthia Vickers*, die op dat moment voor het Rode Kruis werkt. Hans loopt daar rond in kapiteinsuniform, dat hij als *oorlogscorrespondent* - hij vliegt af en toe naar Duitsland om over de concentratiekampen te schrijven - mag dragen. Hij maakt grote indruk op haar, omdat hij - in een tijd, waarin auto's en benzine nog zeer schaars zijn - zich verplaatst *in een grote zwarte auto met chauffeur!* Zij gaat er vanuit, dat hij in een auto van de Nederlandse regering rondrijdt en een hoge functie bekleedt. Zij trouwt met hem - alleen voor de wet, niet voor de kerk - nog vóórdát ze doorheeft, hoe *Hans* leeft en denkt.

Ze is nog maar kort getrouwd als de chauffeur van Hans langskomt op een moment, dat Hans niet thuis is. Hij vraagt haar of zij hem wil betalen en vertelt haar dat Hans hem ca. 150 pond schuldig is. Ze gelooft hem niet, omdat hij een neger is (!), maar de volgende dag komt ze er achter, dat de auto niet van de Nederlandse regering is, Hans de man inderdaad nog heel veel moet betalen en niet eens weet hoeveel en hij, net als de meeste andere mensen in die tijd, zich helemaal geen auto met chauffeur kan permitteren. Ze begint er achter te komen, dat ze met een man is getrouwd, die realiteit en fantasie niet voldoende uit elkaar kan houden en helemaal niet met geld kan omgaan. Toch een beetje laat, want ze heeft al wel vóór haar huwelijk met hem samengewoond. Misschien heeft ze déze geldverspilling van Hans ook nog aan zichzelf te danken, want Cynthia vindt, dat zij niet met het openbaar vervoer kan reizen. Het openbaar vervoer is voor “gewone mensen” en in haar ogen ver beneden haar stand! Cynthia heeft trouwens nog meer ongebruikelijke opvattingen. Zo wil ze - zowel in haar 1e als 2e huwelijk - absoluut een eigen slaapkamer, en dat moet, tijdens haar vele reizen met Hans, als ze in hotels verblijven, een kostbare eis zijn geweest. Op het gebied van *geesten* vinden ze elkaar wel. Beide zien en geloven in geesten.

Cynthia en haar familie

Cynthia Vickers stamt uit een oude vooraanstaande Engelse familie. Haar vader heeft als bestuursambtenaar in de Engelse koloniën gewerkt. Daardoor heeft zij al jong veel van de wereld gezien. Ze heeft in Australië, Hongkong, Manilla, Shanghai en Brits-Borneo gewoond. Zelf is ze *balletdanseres* en *balletlerares* geworden. Ze heeft niet alleen balletles gegeven op een Londense dansschool, maar ook in het koninklijk paleis aan de kleine *prinses Elisabeth*, de huidige (2004) *koningin van Engeland*.

Cynthia trouwt heel jong met de 23 jaar oudere *George Frederick Charles Woollet*, die na zijn militaire dienst voor de “*Britisch Colonial Service*” in “*het Verre Oosten*” werkt. Ze krijgen drie kinderen. *Elisabeth* wordt 17-7-1928 in *Jesselton, Brits Noord-Borneo* geboren en *Valerie* 27-7-1931 in *Putney, Wandsworth*. In 1933 gaat haar man met vervroegd pensioen. Cynthia is dan 25 jaar! Na zijn pensionering vestigen zij zich in *Engeland*, waar op 8-9-1933 hun zoon *David* in *Reading, Berkshire* wordt geboren. *George* koopt een huis in *Guildford* en wil daar rustig van zijn oude dag gaan genieten en zich met zijn hobby’s entomologie en filatelie - d.w.z. met insecten en postzegels - bezig gaan houden. Cynthia ziet dat saai en rustige leventje niet zitten. Zij verlaat man en kinderen (!) en gaat bij haar ouders: *Walter en Geraldine Vickers* in *Londen* wonen. In 1938 is ze van *George Woollet* gescheiden.

Bij haar huwelijk met Hans - 23 september 1946 in *Londen* - wordt Hans *stiefvader* van Cynthia’s drie kinderen: *Elisabeth (Tim)*, *Valerie* en *David Woollet*. Omdat *George* voor de kinderen zorgt en Hans en Cynthia meestal buiten Engeland “wonen”, ziet *Hans* ze slechts sporadisch. Ze komen maar af en toe tijdens hun schoolvakanties bij hen logeren. Verder gaat *Cynthia* van tijd tot tijd naar *Engeland* om hen daar te ontmoeten. In januari 1948 draagt Hans zijn boek “*Lijk halfstok*” aan hen op. De opdracht in dit boek luidt:

“to: *Cynthia, Tim, Valerie and David* for more reasons than even I could possibly forget!”

Elisabeth Woollet is later *balletdanseres* geworden en *Valerie Woollet* *danseres*.

Hans en Cynthia

Na hun huwelijk wonen Hans en Cynthia korte tijd in *Engeland*, in een flat in *Londen*. In 1947 vertrekken zij naar *Nederland*. Vlak na de oorlog is in ons land nog geen eigen woning te krijgen. Zij verblijven enige tijd in *Hotel De Bosvijver* in *Soest*. Daarna wonen ze in bij een echtpaar in *Heemstede*, waarvan de vrouw Ierse is, zodat Cynthia *Engels* kan blijven spreken. Cynthia heeft geen *Nederlands* geleerd, waardoor zij Hans boeken ook nooit heeft kunnen lezen ². Omdat Hans in *Heemstede* zijn draai niet kan vinden, besluiten zij naar *Engeland* terug te keren. Hans kan daar als “ghost-writer” voor het het zondagsblad *The News Chronicle* de memoires van luitenant-kolonel *Oreste Pinto* ³ schrijven. In 1948 komen zij weer naar *Nederland*, en verblijven nu met tussenpozen van juni 1948 tot februari 1949 in *villa De Pauwhof* in *Wassenaar*, een werk- en recreatie-oord voor kunstenaars en wetenschappers, waar Hans journalist en schrijver *Ab Visser* leert kennen en met hem bevriend raakt. Ab typeert Hans later als “een naar alcoholisme neigende melancholicus”. In 1950 vertrekken Hans en Cynthia naar *Frankrijk* en vestigen zich daar in *Cagnes-sur-Mer*, waar ze in het begin in *hotel “La Tourelle”* en later in de schitterende *villa “Dou Souléou”* wonen.

In 1952 door uitgeverij Bruna op het matje geroepen

Bij *Bruna* krijgt men genoeg van Hans zijn extravagante uitgaven. Als Hans iets niet betalen kan, laat hij de rekening naar de uitgeverij sturen. Daar heeft hij een gigantische schuld opgebouwd. *Abs Bruna* neemt het nog voor *Hans* op, maar op de uitgeverij begint een *anti-Havank stemming* te heersen en wil medefirmant *Jaap Romijn* hem lozen. In juli 1952 wordt Hans gesommeerd om naar de uitgeverij in *Utrecht* te komen. Op 15 juli 1952 wordt hij gedwongen een *contract van 17 artikelen* te tekenen. Hij tekent, dat hij *13.000 gulden* aan voorschotten heeft gekregen en dat hij, zolang deze schuld niet is afbetaald, *afstand doet van zijn honoraria en royalty's* en accepteert, dat hij voortaan slechts *500 gulden per maand* zal krijgen. Er zal een rekening op zijn naam worden geopend, waarbij deze uitbetalingen bij zijn schuld opgeteld en zijn vrijkomende honoraria en royalty's daarop in mindering gebracht zullen worden. Verder heeft hij zich aan eerder getekende contracten te houden, d.w.z. *5 nieuwe boeken per 2 jaar* te schrijven. Als hij zich aan deze laatste eis niet houdt, heeft de uitgeverij het recht *alle betalingen aan hem te stoppen*. Hans voelt zich vreselijk miskend en beseft ook heel goed, dat hij zonder de zekerheid, dat er ook in de toekomst “brood op de plank” komt, hij zich niet op het schrijven van een boek kan concentreren. Met dit contract hebben ze bij *Bruna* van hem een *gebroken man* gemaakt.

Hij durft niet direct naar huis terug te keren en neemt - *zeer depressief* - zijn intrek in *Hotel Amicitia* in *Leeuwarden*, waar hij bevriend raakt met de exploitant en latere eigenaar *Jan Koops* en zijn vrouw *Lidy Koops*. Logies en ontbijt kosten hem daar f 3,50 en een warme maaltijd f 1,75. Als *Jan* en *Lidy* in het begin nog niet goed op hem letten, drinkt hij zich van ellende herhaaldelijk *volkomen laveloos*.

² - Opm.: Hans boeken zijn nooit in het Engels vertaald / uitgegeven.

³ - Opm.: *Luitenant-kolonel Oreste Pinto* trad onder de oorlog op als ondervrager van “de Engelandvaarders” voor “M.I. 5”, de contra-spionage van Military Intelligence.

Terwijl hij bij hen verblijft, treedt *Circus Mikkenie* in *Leeuwarden* op. Zijn 25ste boek - verschenen in december 1953 - gaat over dit circus. Het wordt nog wel uitgegeven, maar *Jaap Romijn* wil, dat Hans te horen krijgt, dat het zo niet langer kan. Boze tongen beweren ook, dat hij bij dit boek zijn pen meer in de alcohol dan in de inkt gedoopt heeft.

Het feitelijke einde van zijn huwelijk

Pas in september 1952 keert hij terug naar *Cagnes-sur-Mer*. Daar loopt zijn huwelijk al vrij snel op de klippen. Cynthia noemt Hans een "*Narcissus*"⁴. Zijn lange afwezigheid, de bestaansonzekerheid en zijn depressieve buien worden haar teveel. Zij wil van hem scheiden, maar Hans wil daar niet van horen en weet haar van een officiële scheiding af te houden. Wel ziet hij haar steeds minder. Zij trekt zich steeds meer voor lange tijd in *Londen* terug. In 1953, als *Elisabeth* een half jaar in *Parijs* danst, gaan Hans en Cynthia naar *Parijs* om een paar keer naar haar optreden te kijken, maar echt goed gaat het niet met Hans. In datzelfde jaar - als Cynthia weer in *Londen* verblijft - moet *Jaap Romijn*, adjunct-directeur van *Bruna*, nog een keer hals over kop naar *Cagnes* afreizen, omdat op de uitgeverij een waarschuwing binnengekomen is, dat Hans zelfmoord wil plegen.

In de nacht van 22 op 23 juli 1953 overlijdt Hans vader, terwijl Cynthia in *Londen* is. Zodra Hans hoort, dat zijn vader is overleden, koopt hij een treinkaartje Nice-Londen en laat de rekening naar zijn uitgeverij sturen, ondanks alle waarschuwingen van nog geen jaar geleden, dat de uitgeverij geen rekeningen meer van hem wenst te krijgen en te betalen. Zo ontdekken zij bij *Bruna*, dat hij - zoals eerder verteld - niet naar zijn vaders begrafenis komt en die ook niet gaat regelen. Zodra hij terug in *Cagnes* is, laat iemand van de uitgeverij hem tekenen, dat hij zelf de kosten van zijn reis naar *Londen* en van zijn vaders begrafenis op zich neemt, m.a.w. dat de uitgeverij die kosten bij zijn uitstaande schuld kan optellen. Zijn schuld is daarmee tot ca. f 15.000 gulden opgelopen.

Omdat hij niet aan zijn verplichting "5 boeken per 2 jaar in te leveren" heeft voldaan, laat de uitgeverij hem op 3-8-1953 een nieuw contract - in mijn ogen een *wurgcontract* - tekenen. Hij moet *afstand doen van alle hem toekomende rechten over 20 van zijn boeken, inclusief de Havank Omnibus*. Het weinige, dat hem dan nog rest, krijgt hij 1 keer per half jaar uitgekeerd. Cynthia vindt het schandalig, zoals de uitgeverij Hans behandelt. "Hij is geen machine, die je van 9-12 uur en van 13-17 uur aanzet en laat produceren". Omdat zij het dure leven aan de *Franse Côte d'Azur* niet meer kunnen betalen, verhuizen ze nog datzelfde jaar naar het veel goedkopere *Spaanse Majorca*. Daar vinden ze tenslotte onderdak in de paradijselijke villa "*Las Golondrinas*".

Hans stemmingen daar zijn zeer wisselend, *euforisch* - genietend van het mooie eiland en van vrienden, die hem daar opzoeken - maar ook *intriest*. Cynthia kan daar niet wennen. Als in 1955 Cynthia's dochter *Elisabeth* trouwt, gaat zij alleen naar de bruiloft in *Engeland* en komt niet meer terug. Zij vestigt zich in *Wimbledon*. Haar grijze poedel Nicko heeft ze bij Hans achtergelaten, omdat Hans zo op Nicko gesteld is. Ook al gunt Cynthia haar "Hens", dat ze op papier zijn vrouw blijft, in feite is het huwelijk beëindigd. Wel zoeken ze elkaar later nog bij tussenpozen op.

⁴ - Iemand, die zelfvoldaan is en overmatig aandacht en waardering voor zichzelf opeist.

De afgrond in

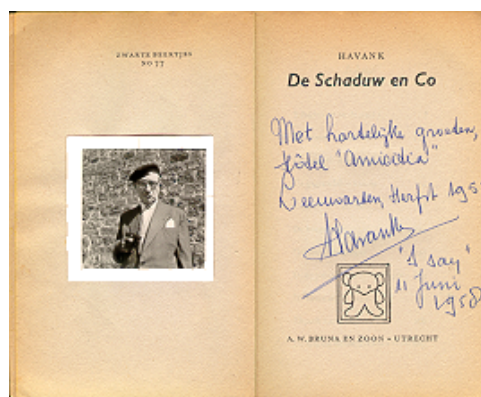
Hans redt het in *Majorca* niet in zijn eentje. Hij raakt *verslaafd aan de drank*. In 1957 valt hij, stomdronken, op een rotspunt. Daarbij breekt hij enige ribben en raakt een van zijn longen bekneld. Hij laat zich daarna van een ziekenhuis op *Majorca* overbrengen naar een ziekenhuis in *Utrecht*. Mijn vader vertelde mij, dat voorwaarde voor behandeling daar was, dat hij *van de alcohol moest afkicken*. Dat afkicken is enige tijd later ook gelukt. Daarna is hij tot zijn dood *geheelonthouder* gebleven. Door de ziekenhuisopnames is zijn schuld aan *Bruna* opgelopen tot meer dan 23.000 gulden. Net als hij in 1958 zover is hersteld, dat hij weer wil gaan schrijven, wordt hij door een fietser aangereden en breekt hij zijn rechterpols. Daardoor kan hij weer enige tijd niet schrijven en raakt hij *opnieuw zeer depressief*. Bij de uitgeverij - die nog steeds flink aan Hans verdient (!)⁵ - begint men ondertussen wel te beseffen, dat ze beslist niet goed met *hun sterschrijver* zijn omgegaan. *Abs Bruna* krijgt van dan af meer speelruimte om Hans financieel te begeleiden. Begin 1960 is Hans schuld al tot 5.000 gulden geslonken.

Ijdel en gefascineerd door buitens en kastelen

Hans is ijdel. Hij vindt het prachtig om zich in allerlei poses te laten fotograferen, zogenaamd voor publiciteitsdoeleinden. Hij geeft vrienden en familie maar wat graag een van zijn boeken met een foto van hemzelf cadeau, soms los, soms ingeplakt. Een van zijn favoriete poses is, keurig in het pak, alpinopet op, sigarettenpijpje in zijn mond en spelend of dreigend met zijn *alarmpistool* (zie hiernaast / hieronder).

Eind 1961 neemt Hans - op aandrang van *Abs Bruna*⁶ - autorijlessen. In maart 1962 haalt hij zijn rijbewijs. Hij koopt een grijze "Triumph Herald" en regelt, dat hij *kenteken "HVK-55"* krijgt, zodat iedereen aan HVK direct kan zien, dat het *zijn auto* is.

Hans is gefascineerd door alles wat statig en deftig is. Bij voorkeur neemt hij zijn intrek in een buiten of een kasteel. Eind 1961 ruilt hij zijn mooie kamers in het *More Place Hotel* in *Windlesham*, een voormalig landgoed, in voor een schitterende kamer in het *Broome Hall Hotel*, een *voormalig 17e eeuwse kasteel* in *Broome Park, Barham*, niet ver van *Canterbury*, waar hij tot in 1963 blijft wonen.

⁵ - Aan Hans eigen boeken en ook aan de vele boeken en verhalenbundels, die Hans voor hen zowel uit het Engels als het Frans vertaald heeft.

⁶ - *Abs Bruna* wil af van *reiskosten*, die Hans voor het bezoeken van locaties, die in zijn boeken een rol spelen, bij de uitgeverij declareert. Hans moet die reiskosten voortaan zelf betalen. De auto wordt voorgeschoten en hij moet 5% rente (heel hoog !) over het (nog) niet afgeloste bedrag gaan betalen.

Een slechte stamboomonderzoeker

Hans is ontevreden over zijn eigen afkomst en heeft daarom zijn stamboom “uitgezocht”. Volgens eigen zeggen heeft hij ontdekt, dat *zijn stamvader* een “*von Calle zu Dael*” en een bastaardzoon van *graaf De Marck* is. Daarmee zou een beetje “*blauw bloed*” door zijn aderen vloeien. Met zijn nieuwe auto rijdt hij nog een keer naar *Iserlohn* in *Duitsland*, waar volgens hem zijn familie vandaan zou komen. Hij draagt ook een zware zilveren zegelring met een wapen, dat hem niet toekomt! Als zijn hond Nicko 28-4-1958 afgemaakt moet worden, laat hij de poedel in een met zijden gevoerde leren koffer op *Dekema State* in *Jelsum* bij *Leeuwarden* begraven met een *lakafdruk van “zijn” wapen*. Ook tekent hij af en toe met *H. F. Calle zu Dael*.

Op *Dekema State*, een zaalstins (= versterkte adellijke woning) met een oorsprong, die teruggaat tot in de 14e eeuw, komt Hans vanaf 1953 veelvuldig als hij in *Leeuwarden* is. Daar woont de elektrotechnicus *Jan van Wageningen* en van tijd tot tijd ook zijn broer, de journalist *Gerard van Wageningen*. Beide broers zijn vrienden van Hans. Hans is bij hen altijd welkom, alleen of met anderen. In de zaal van *Dekema State* hangen portretten, waaronder *een portret van Anna-Maria van Burmania uit 1754*. Ook naar haar afkomst heeft Hans onderzoek gedaan. *Anna-Maria van Burmania* is 23 augustus 1733 geboren. Volgens Hans is zij in werkelijkheid: *Son Altesse Anne-Marie, Comtesse de Passy et de Limouillet*. Haar moeder zou al zwanger geweest zijn van haar eerste man, toen zij met haar tweede man trouwde. Het portret is geschilderd, toen Anna-Maria 21 jaar oud was. In 1958 laat Hans door een fotograaf *twee grote kleurenfoto's* van het schilderij maken. Een van die foto's laat hij in een schilderijlijst inlijsten en hangt hij in zijn eigen kamer op.

Gestoord gedrag

Rond de jaarwisseling 1958/1959 neemt Hans een overdosis slaappillen in. Hans moet voor zijn depressiviteit al heel lang medicijnen slikken, maar af en toe gaat het toch mis. Hij is er zó slecht aan toe, dat *Gerard van Wageningen* besluit een R.-K. priester te waarschuwen. Hij pakt het telefoonboek en belt naar de eerste, die hij vindt, *pater (Eric) Rodenburg o.p.* van de Open Deur. Deze komt en Hans vraagt hem of hij nog eens terugkomt. Met iedereen, die aandacht aan hem besteedt, raakt Hans bevriend ook met deze pater. Gevolg: Hans wil weer godsdienstig worden en vraagt Cynthia ook met hem *voor de kerk* te trouwen. Ze weigert. Ze wil geen schertsvertoning. Dan zegt de pater, dat dat niet erg is, omdat *Hans huwelijk* toch *niet geldig* is. Hij moet haar maar vergeten. Als hij biecht mag hij van hem weer de communie ontvangen. Hans keert 20 maart 1959 terug in de R.-K. kerk. Blij laat hij een goudsmid voor zijn nieuwe vriend een kostbare kelk maken. De rekening laat hij naar zijn uitgeverij sturen! In de voet van de kelk laat hij naast de naam van de pater “*Anna-Maria H. F. de Calle 20 maart 1959*” graveren, waarmee hij zijn “*kerkelijke band*” met *zijn nieuwe geliefde Anna-Maria van Burmania* wil vastleggen. Hij had altijd al intieme relaties met vrouwen, ook tijdens zijn huwelijk, maar nu begint hij zelfs “*een relatie*” met de reeds lang overleden Anna-Maria van zijn portret. Volgens Hans en de pater kan dat, omdat zij tot de “gemeenschap der heiligen” behoort. *Hans hoort Anna-Maria tegen hem praten*. Tot zijn dood volgt hij haar influisteringen op. In zijn laatste boek “*Caviaar en Cocaine*” uit 1959 luidt de opdracht:

“ANNA-MARIA ‘Sapienti sat’ ” (*ANNA-MARIA, voor een goedverstaander voldoende*).

Zijn laatste levende metgezellin

In juni 1963 belandt Hans met een buikvliesontsteking in het St. Bonifatius-Hospitaal in *Leeuwarden*. Daar leert hij de leerling-verpleegster *Tonia (Tony) Damsma* kennen. Na zijn ontslag uit het ziekenhuis ontpopt zich een merkwaardige relatie tussen hen. Hij geeft haar cadeautjes, haalt haar als ze vrij is op en samen maken ze uitstapjes. Tijdens een van die uitstapjes, waarbij zij in een hotel in Utrecht de nacht doorbrengen, wordt Hans zo ziek, dat Tony een arts waarschuwt. Die constateert, dat Hans een hartinfarct heeft gehad. Door zijn levenswijze - voorheen teveel drank en nog steeds te veel roken - begint zijn hart het te begeven. Hij wordt opnieuw in het St. Bonifatius-Hospitaal opgenomen, waar hij dit keer een maand moet blijven en geconstateerd wordt, dat een deel van zijn hart niet meer functioneert. Als hij "naar huis" mag - en hij wil terug naar *Broome Hall*, om daar verder te schrijven aan "*Menuet te middernacht*" - eist hij dat Tony hem weg mag brengen en maakt hij zo'n stennis als dat aanvankelijk geweigerd wordt, dat ze tenslotte twee weken "vakantie" kan krijgen en hem weg mag brengen. In Engeland rijdt Hans haar trots rond in zijn eigen auto. Ze gaan ook samen op bezoek bij Cynthia in *Londen*. Tony blijft Hans, zoals zoveel mensen, *Havank* noemen. Terug in Leeuwarden ontvangt ze vrijwel dagelijks lange brieven van hem. Rond de jaarwisseling 1963/1964 zegt hij zijn kamer in *Broome Hall* op en komt weer in *hotel Amicitia* wonen. Hij wil ook "een buitenverblijf van standing". Zijn buitenverblijf wordt *Hotel Ulenpas* in *Hoogkeppel* in *Gelderland*, waar hij meestal doordeweeks is. Zodra Tony vrij is, haalt Hans haar op en brengen ze de tijd samen door in Leeuwarden of in "zijn buitenverblijf".

In het harnas gestorven

Op 22 juni 1964 gaat Tony in het begin van de middag - ze heeft nachtdienst gehad - naar Hans toe, die in *Amicitia* op haar wacht. Ze blijven die dag in Leeuwarden en doen 's middags apart boodschappen. Hans is rond 16 uur terug in *Amicitia*. Hij drinkt in het restaurant een kop koffie en gaat daarna naar zijn kamer om nog te schrijven tot zij terug is. Om half vijf vindt zij hem dood aan zijn schrijftafel. Een nieuw hartinfarct is hem fataal geworden. *Jan Koops*, die ze er direct bij haalt, begint ogenblikkelijk van alles te regelen. Hij laat o.a. een rouwadvertentie in de krant plaatsen en rouwkaarten drukken. Diezelfde avond wordt zijn dood ook tijdens het televisiejournaal bekend gemaakt. Hans wordt in *Leeuwarden* begraven. Bij zijn begrafenis is zowel Cynthia als Tony aanwezig. Een van zijn vrienden vervult nog een uitdrukkelijke wens van Hans en verstopt een foto van *Anna-Maria van Burmania* in zijn kist, zodat hij "met haar" begraven wordt.

Hans nalatenschap

Cynthia krijgt bij de opening van Hans testament - dat hij net heeft laten wijzigen! - tot haar ontzetting te horen, dat zij *Hans nalatenschap* met *Tony Damsma* moet delen. *Cynthia en Tony erven ieder de helft van de royalty's*. De rechter wijst in januari 1965 voor 20 jaar een bewindvoerder aan, om dat daadwerkelijk te regelen. Voorlopig leveren die royalty's overigens niets op, omdat eerst Hans schulden verrekend moeten worden. Uitgeverij Bruna besluit wel om *Cynthia* te ondersteunen. Zij krijgt vanaf oktober 1965 maandelijks 20 pond. Aan inkomsten ná haar dood heeft zij immers niets.

Zijn schrijverschap en zijn boeken

De keuze van genre en pseudoniem

Nadat *Hans* besloten heeft om *schrijver* te worden moet hij nog *een genre* kiezen. Hij besluit om - naar het voorbeeld van de Britse schrijver *Edgar Wallace* (1875-1932) - *detectiveschrijver* te worden. Voor zijn hoofdpersonen kiest hij *een Frans politieduo*: *Hoofdinspecteur Bruno Silvère van de Sûreté Nationale in Parijs* en zijn ondergeschikte *Charles C. M. Carlier* alias *De Schaduw*. Later als *De Schaduw* zijn belangrijkste hoofdpersoon wordt, maakt hij er *Monsieur Charles C. M. Carlier* van.

Bij de beschrijving van *locaties* - een plaats, gebouwen, een omgeving, enz. - blijft hij meestal dicht bij de realiteit. Hij wijzigt hooguit de namen en dikt de beschrijving zo nodig enigszins aan, maar je kunt ze terugvinden. Alleen bij zijn eerste twee boeken heeft hij zich voor zijn locaties - b.v. het plaatsje *St Eustache* - met reisgidsen moeten behelpen. Later maakt hij bij voorkeur ter plaatse aantekeningen. Vandaar ook, dat hij na de verkoop van zijn eerste twee manuscripten absoluut naar *Parijs* wil.

In *zijn verhaalfiguren* legt hij veel van zichzelf of van familie, vrienden en kennissen. Wel geeft hij hen - behalve *Anna-Maria*, maar die is al lang geleden overleden - andere namen. *Hans zelf* komt in *meerdere verhaalfiguren* terug. In het begin beschrijft hij *zichzelf* - of zoals hij graag wil zijn - in *Silvère*, zoals: lange, slanke gestalte, grijsblauwe ogen, hoog voorhoofd, gymnasiumopleiding, gentleman, ietwat eenzellig van aard, innemend, een gulle vriend, onderhoudend, een goed verteller, enz., maar na de oorlog in zijn dan belangrijkste hoofdpersoon *De Schaduw*. Dan verkondigt *De Schaduw* veel van zijn eigen opvattingen. Ook zijn latere personage *Harro Vance* krijgt zoveel van hemzelf mee, dat iemand, die hem daarna leert kennen, hem altijd *Harro* zal blijven noemen. In zijn Amsterdamse tijd wordt hij door *Willem en Mia Merckens* gestimuleerd om te gaan schrijven. Bij hen ontmoet hij veel journalisten en schrijvers, waaronder de schrijver *Willem Asselbergs*. Hij woont ook enige tijd bij hen in huis. *Willem Merckens* fungeert in het begin als een soort coach voor Hans. Zijn eerste boek krijgt dan ook als opdracht:

“Opgedragen aan *W en M*, die het schrijven van dezen roman mogelijk maakten”.

Willem en Mia Merckens staan model voor *Hans Uyttenbogaert* en zijn vrouw *Elly*. Ook zijn vriendinnen staan model: b.v. *Geneviève* voor *Manon* en *Phyllis Townsend* voor *Elwyn Stafford*. Zijn vrouw *Cynthia* staat model voor *Araña*. Zijn hemelse geliefde *Anna-Maria* blijft, zoals al opgemerkt, ook in zijn boeken *Anna-Maria* heten.

Willem Asselbergs, die onder het pseudoniem *Anton van Duinkerken* schrijft, stelt Hans voor als pseudoniem *Havank*, gevormd uit letters van zijn naam (*Hans van der Kallen*)⁷ te kiezen. “*Havank*” ligt aardig in het gehoor. Hans neemt zijn voorstel aan. Onder deze naam wordt hij bekend. Veel van zijn lezers en fans realiseren zich helemaal niet, dat het een schrijversnaam is. Zij denken, dat hij ook werkelijk *Havank* heet en velen noemen hem dan ook *Havank*. Hans vindt dat wel mooi.

⁷ - Opm.: Naar analogie van het pseudoniem van Hans voorganger bij uitgeverij Bruna, de detectiveschrijver *J. van Schevichaven*, die onder het pseudoniem *Ivans* publiceerde.

De eerste contacten met zijn uitgeverij

De eerste briefwisseling tussen *Hans* en *uitgeverij Bruna* is ook hoogstopmerkelijk. Hans stuurt 22 oktober 1934 zijn eerste manuscript naar Bruna met de volgende brief:

Amsterdam, 22 October 1934

Mijne Heeren,
Hiermee heb ik de eer U het manuscript aan te bieden van een detective-roman, getiteld: Het Mysterie van St. Eustache. Alvorens U dit geschrift toe te zenden, heb ik het aan enkele mijner kennissen, journalisten van enkele Amsterdamsche bladen, en schrijvers van de rubriek Boekennieuws ter keuring voorgelegd, en na hun advies, dat heel gunstig uitviel, te hebben afgewacht, zend ik het U toe, hopende, dat U het eens zult willen inzien, en tevens hopende, dat het U voor uitgave geschikt lijkt.
Uwe geachte berichten met belangstelling tegemoetziende,

Hoogachtend,
H. F. van der Kallen

Ruim een week later - hij heeft geen inkomsten (!) - schrijft hij al een tweede brief:

Amsterdam, 1-11-'34

Mijne Heeren,
In aansluiting op mijn schrijven dd. 22-10 j.l. waarbij ik U het manuscript toezond van een detective-roman, getiteld: "Het Mysterie van St. Eustache", deel ik U het volgende mede. Het tweede deel van wat ik hoop, dat nog eens tot een serie detective-romans zal uitgroeien, waarin "Hoofdinspecteur Silvère" de hoofdrol speelt, is inmiddels gevorderd tot blz. 56. Een andere, buiten dien opzet, tot blz. 34.
Een mijner vrienden, letterkundig redacteur van één der grootste Amsterdamsche bladen, stuurde verleden week een kennis van hem, die aan een Uitgeversfirma verbonden is, naar mij toe. Deze heer nam de beide onafgewerkte manuscripten, alsmede de brokstukken, die hier nog rondzwierven van: Het Mysterie van St. Eustache, mede. Hedenmiddag belde hij mij op, en deed mij een voorstel, juister gezegd een aanbod, dat er niet onsmakelijk uitzag. Ik voelde er echter niet veel voor te beslissen, daar ik reeds bij U had aangeboden, en dus eerst wil afwachten, wat U er van zeggen zult.
Mocht U accepteren, dan hebt U natuurlijk de voorkeur.

Met alle hoogachting,
H. F. van der Kallen

Een paar dagen later krijgt hij het volgende antwoord:

6 November 1934

Weled. Heer,
Voor zoover wij op het oogenblik over Uw manuscript kunnen oordeelen zal dit wel in aanmerking komen om te worden uitgegeven. U moet ons echter de tijd gunnen een goed oordeel te kunnen vellen. Wij hebben nog een stapel copy te doorworstelen.

Hoogachtend,
A. W. Bruna & Zoon.

In januari 1935 krijgt hij het manuscript teruggestuurd met het volgende briefje:

15 Januari 1935

Geachte Heer,

Excuseert s. v. p. dat de uitgave van Uw manuscript bij ons zoo'n langdurig punt van overweging heeft uitgemaakt. In verband met de slechte tijdsomstandigheden durven wij het echter niet aan en zenden het U daarom hierbij met dank terug.

Hoogachtend,
A. W. Bruna & Zoon.

Maar dan overlijdt plotseling *Bruna's detectiveschrijver Mr. Jacob van Schevichaven alias Ivans*. Wat nu? Een secretaresse herinnert zich, dat er enige maanden geleden een detective werd aangeboden en ze kan de betreffende brieven nog opduikelen. Daarop laat Bruna haar het volgende briefje sturen, waarbij Hans alvast "zeer geacht" is geworden:

20 Mei 1935

Zeer Geachte Heer v.d. Kallen,

Ongeveer half Januari hebben wij U geschreven, dat wij geen interesse hadden in Uw detective story: getiteld: "Het Mysterie van St. Eustache". Door een langdurige ziekte van mijn Oom, waardoor eventueele uitgave van Uw werk niet voldoende besproken is kunnen worden, werd U geantwoord, dat wij geen interesse in dit boek hadden. Wij zouden hier echter gaarne nog eens op terugkomen, en verzoeken U, indien U Uw boek nog niet ondergebracht hebt, ons dit nog eens toe te zenden, en ons dan tevens te berichten, welk honorarium U zich voorstelt.

Gaarne Uw spoedige berichten tegemoetziende, teekenen wij, inmiddels

Hoogachtend,
A. W. Bruna & Zoon.

Ook Hans achtting voor directeur *Albert Willem (Abs) Bruna* stijgt. Hij antwoordt:

Amsterdam, 28-5-35

Hooggeachte Heer,

Wil excuseren, dat ik U eerst heden bericht geef op Uw schrijven dd. 20 crt. dat mij echter eerst vandaag, na tal van omzwervingen bereikte. Reden daarvan zijn mijn vele verhuizingen van den laatste tijd. De roman door U bedoeld is nog niet definitief uit handen gegeven, hoewel het niet veel scheelt. Ik kan er echter nog over beschikken, en zoo ik met U tot een wederzijds aannemelijk accoord kan geraken laat ik den roman aan U. Het lijkt mij het beste, dat ik U het manuscript persoonlijk breng, teneinde eventueele condities te kunnen bespreken

Hans van der Kallen.⁸

Prompt *fietst* Hans de volgende dag met zijn manuscript van *Amsterdam* naar *Utrecht*. Hij verkoopt zijn twee eerste romans aan *Bruna* en keert triomferend *per taxi* terug!

⁸ - Opm.: Deze briefwisseling staat opgenomen in "Brombeer", het toenmalige maandelijks nieuwsbulletin van uitgeverij Bruna, extra editie van 29 mei 1960.

Abs Bruna heeft Hans voor de manuscripten van "Het Mysterie van St. Eustache" en "Het raadsel van de drie gestalten" 2 cheques van elk f 250,- gegeven. Terwijl Hans nog dolgelukkig met de verkoop van zijn twee eerste romans was, heeft Bruna hem direct een contract laten tekenen, waarmee hij o.a. het eerste recht van uitgave van Hans volgende boeken naar zich toe trok en hem bovendien verplichtte, dat hij, indien de uitgeverij dat wenste, 2 *Silvère-romans* van ca. 270 bladzijden per jaar moest inleveren. Hans heeft zich met dit contract feitelijk al voor zijn hele leven aan Bruna uitgeleverd. Hoe het ook zij, voor Hans is in mei 1935 wel het tijt gekeerd. Zijn schrijversloopbaan kan nu echt beginnen en hij gaat direct zeer ijverig aan de slag.

De verschijning en verkoop van zijn vooroorlogse boeken

Hans (IX18.1.1)
in 1935

"Het Mysterie van St. Eustache" verschijnt eind 1935, als eerste boek van "de *Silvère-serie*". Met de reclameslogans: "Stop 'n Havank" en "Ren als de Weerlicht! De nieuwe Havank is uit." wordt het aangeprezen. Dit boek verschijnt - evenals al zijn latere vóór 1956 verschenen boeken - eerst in een gebonden uitgave en pas enige tijd later in ingenaaide vorm. De bovengenoemde beroemd geworden reclameslogans staan ook op het omslag van de eerste uitgave (zie hiernaast). Hans gaat zo voortvarend aan de slag, dat hij zelfs meer dan 2 nieuwe manuscripten per jaar inlevert. De verkoop van zijn boeken loopt als een trein. Bruna's aanvankelijke afwijzing van zijn eerste boek is in feite een enorme blunder geweest. Binnen vier jaar is Hans *Bruna's best verkochte schrijver!*

het originele omslag
van zijn eerste boek
(in zwart-wit weergave)

Hans werkt aan meerdere boeken tegelijk. Aan "De Cycloop" is hij in 1936 begonnen. In dit boek laat hij oorspronkelijk *Carlier vermomd als pater* optreden. In de ogen van een lectrice van Bruna is dat een soort heiligschennis. Zij keurt zijn manuscript af. Hans moet allerlei wijzigingen aanbrengen. Hij is woest en wacht daar mee. Tegen de tijd, dat hij de gewraakte passages heeft herschreven, ontdekt hij, dat het boek niet meer aansluit op zijn dan al verschenen *Silvère-romans*. Daarom - en misschien ook als een soort wraak - *vervangt hij ook de namen van Silvère en Carlier*, waardoor Bruna dit boek *niet meer in de Silvère-serie* kan uitgeven.

Hans vooroorlogse boeken:

Voor het eerst verschenen
in de *Silvère-serie*:

- 1 Het Mysterie van St. Eustache (1935)
- 2 Het raadsel van de drie gestalten (1936)
- 3 Het spookslot aan de Loire (1936)
- 4 Het probleem van de twee hulzen (1937)
- 5 De man uit de verte (1937)
- 6 De N.V. Mateor (1938)
- 7 Er klopt iets niet (1938)
- 8 Vier vreemde vrienden (1939)
- 10 Hoofden op hol (1939)
- 11 Polka Mazurka (1939)

en buiten de *Silvère-serie*:
9 De Cycloop (1939)

De verschijning en verkoop van zijn boeken tijdens de Tweede Wereldoorlog

Hans (IX18.1.1)
in 1945⁹

Hans manuscript, dat hij in 1939 aan Bruna heeft verkocht, heeft men op de uitgeverij *drastisch gewijzigd!* Het hele eerste hoofdstuk is geschrapt en Bruna heeft verder alle *anti-Duitse elementen* laten vervangen om het boek toch uit te kunnen geven. Degene, die die ondankbare klus heeft moeten uitvoeren, heeft echter op blz. 100 Hans verwijzing naar Hitler over het hoofd gezien.

Het uitbreken van *de Tweede Wereldoorlog* is er de oorzaak van, dat aan Hans enorme productie voorlopig een einde komt. In aug. 1940 verschijnt nog wel zijn boek "*De Schaduw grijpt in!*"

voor- en achterkant van de eerste uitgave van
"*De Schaduw grijpt in*"

Op den drempel keerde de Schaduw zich echter nog eens om.
„Forkas, zeg eens, herinner jij je Petrus Raagh?”
Forkas keek op van de schrijfmachine.
„Raagh . . .?”
„Ja, Raagh — met de r van haas, de a van suiker, de g van peer en de h van Hier Is Tabak van Lub, Erger dan Rattenkruit.”

het fragment uit "De Schaduw grijpt in!" met de over het hoofd geziene verwijzing naar Hitler

Zodra dit ontdekt werd, heeft men deze bladzijde direct vervangen. Hoeveel boeken er met bovenstaande tekst uitgegeven zijn, weet ik niet. In ieder geval bezit ik er een. Omdat Hans in dit boek *de Schaduw* als hoofdpersoon laat opereren, is dit boek als 1e boek van *de Schaduw-serie* verschenen.

In de oorlog

voor het eerst verschenen:

- 12 *De Schaduw grijpt in!* (1940)
- 13 *Drie dartele doodgravers* (1943)

⁹ - Met dank aan *Koos* (XI 26), van wie ik deze foto kreeg.

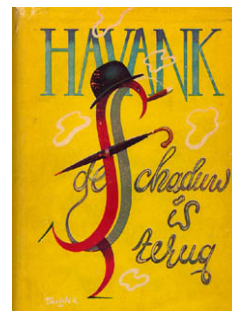
Deze met "*Havank London 22 Juli 1945*" gesigneerde foto kreeg Koos, bij Engelse boeken, die Hans op haar verzoek bij zijn overkomst naar Nederland voor haar had meegenomen.

"*Hij was een vreselijke ijdeltuit*", vertelde ze me er nog bij.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt er volop gelezen, maar door de wettelijke bepalingen van de bezetter en de papierschaarste kan Bruna slechts 2 nieuwe boeken van Hans op de markt brengen. Wel verschijnen er herdrukken van al zijn vooroorlogse boeken en wordt *in Zwitserland* zijn 10e en 11e boek *in Duitse vertaling* uitgegeven ¹⁰.

De verschijning en verkoop van zijn boeken na de oorlog

In 1945 zijn al Hans boeken uitverkocht. Ook vlak na de oorlog heerst er nog enige tijd papierschaarste. Daardoor komt de productie van herdrukken en nieuwe boeken slechts langzaam op gang. Hans 1e boek van na de oorlog heet heel toepasselijk *“De schaduw is terug”*. Verder zorgt *de invoering van een nieuwe spelling* voor oponthoud. Bij de spellingshervorming uit die tijd moet b.v. “zoo” vervangen worden door “zo”, “mensen” door “mensen” enz. . Hans krijgt van Bruna de opdracht om al zijn boeken in de nieuwe spelling in te leveren, een secure, tijdrovende en geestdodende klus.

Ook na de oorlog werkt Hans hard. Pas nadat uitgeverij Bruna hem in 1952 op het matje heeft geroepen en hij zich daardoor vreselijk miskend voelt, begint zijn productie te stikken. Bruna overbrugt na 1955 een periode zonder nieuwe romans door twee verhalenbundels met eerder gepubliceerde verhalen van hem uit te geven.

Hans boeken verschijnen in meerdere uitvoeringen en worden vele malen herdrukt. Vanaf 1955 verschijnen zijn boeken (ook) in Bruna's *pocketserie de Zwarte Beertjes*. Het omslag, met Hans getekende hoofd, van *De Schaduw grijpt in!* en *“de dubbele S”* voor *“De Schaduw”* zijn ontworpen door Rein van Looy alias Tanner, de *“Schaduwfiguurtjes”* op de voorkanten van *de Zwarte Beertjes* door Abs zoon Dick Bruna.

Na de oorlog en vóór zijn dood

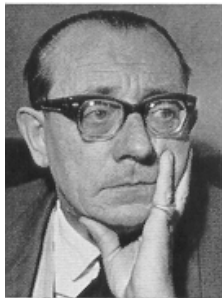
voor het eerst verschenen:

- 14 De Schaduw is terug (1946)
- 15 Lijk halfstok (1948)
- 16 In memoriam De Schaduw (1948)
- 17 De versierde bedstee (1949)
- 18 Schaduw... waarom? (1949)
- 19 De weduwe in de wilgen (1950)
- 20 Deurwaarders delirium (1950)
- 21 Het geheim van de zevende sleutel (1951)
- 22 De verkavelde bruidegom (1952)
- 23 De zwarte pontifex (1953)
- 24 Circus Mikkenie (1953)
- De Havank Omnibus (1953)
- 25 Spaanse pepers (1954)
- 26 Dodemans dollars (1955)
- 27 De Schaduw & Co (1957)
- 28 Vier Schaduwen en één Spook (1958)
- 29 Caviaar en cocaïne (1959)

¹⁰ - *“Kopflose Menschen”* en *“Polka Mazurka”* uitgegeven door uitgeverij F. Lindner in Basel. Dit zijn ook de enige boeken van Hans, die in een vertaling zijn verschenen.

enige voorkanten van Hans boeken in de Zwarte Beertjes serie

(Hans) (IX18.1.1)
vlak voor zijn dood

Hans verdient aan de verkoop van de goedkope pockets per boek uiteraard minder dan aan de verkoop van zijn gebonden boeken, maar door de grote aantallen, die daarvan over de toonbank gaan, verdient hij er toch heel behoorlijk aan ¹¹.

Hans laat bij zijn overlijden drie onvoltooide manuscripten na. Van “*Menuet te middernacht*”, waarin zijn geliefde *Anna Maria* een hoofdrol speelt, heeft hij ruim 174 gedrukte bladzijden klaar,

van de 2 andere manuscripten iets minder. Aan de stamtafel van Amicitia heeft hij vlak voor zijn dood het verhaal van “*Menuet te middernacht*”,

zoals hij het in zijn hoofd had, aan *Pieter Terpstra* verteld. Deze biedt Bruna aan het boek af te schrijven. Bruna gaat op dit aanbod in en geeft het boek nog in Hans sterfjaar uit.

De verkoop van Hans boeken liep zó goed, dat Bruna niet graag die inkomstenbron ziet opdrogen. *Pieter Terpstra* wordt daarom gevraagd niet alleen Hans manuscripten te voltooien, maar ook om door te gaan met “*Schaduwverhalen*” te produceren ¹².

Door veel fans wordt “*Menuet te middernacht*” als *Hans laatste boek* beschouwd.

Na zijn dood verschenen
en voltooid door *Pieter Terpstra*:

- 30 Menuet te middernacht (1964)
- 31 De erven Mateor (1965)
- 32 Mysterie op Mallorca (1966)

Zijn bekendheid als schrijver van spannende verhalen

Zijn bekendheid tijdens zijn leven

In mei 1960 laat *A. W. Bruna* alias *Brombeer* via een extra editie van “*Brombeer*” (zie noot 8) weten, dat *Hans 25-jarig schrijversjubileum* in het laatste weekend van mei met veel luister gevierd zal worden. Op 28 mei 1960 arriveert Hans rond het middaguur op Schiphol, waar hij door veel mensen feestelijk wordt ingehaald en direct ook de pers te woord staat. In 1960 zijn er al *meer dan 6 miljoen exemplaren van zijn boeken* verkocht! Hans is wat dat betreft uniek. Hij is *de enige Nederlandse schrijver uit zijn tijd, die - als hij met geld had kunnen omgaan - van zijn schrijverschap had kunnen leven!*

Ook de AVRO schenkt aandacht aan zijn zilveren schrijversjubileum. Zij zenden een *t.v.-gesprek* met hem uit, waarbij Hans door *Willem Duys* wordt geïnterviewd.

¹¹ - Bruna betaalt Hans f 1000 per 15 000 verkochte Zwarte Beertjes.

¹² - Opm. : *Onder de naam Havank-Terpstra* gaat Terpstra daar zelfs *meer dan 20 jaar* mee door!

Zijn bekendheid na zijn dood

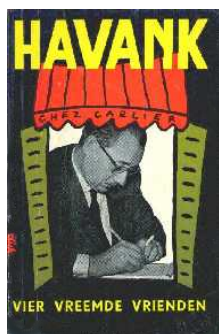
Na zijn dood verschijnen *veel publicaties over hem en zijn boeken*, niet alleen direct na zijn overlijden, maar ook nog vele jaren later ¹³.

Hans staat - zie onder "*Havank*" - in *Nederlandse encyclopedieën vermeld (!)* in "*de Grote Nederlandse Larousse Encyclopedie*" (1971 t/m 1979), zelfs met een foto!

Hans bekendheid blijkt ook uit *de vele uitingen van respect en eerbetoon*.

Enige uitingen van respect en eerbetoon

- Vanaf 1986 t/m 2000 heeft "*Het Genootschap van Nederlandstalige Misdadauteurs*" jaarlijks op (of rond) Hans sterfdag de prijs "*De Gouden Strop*" voor het beste Nederlandstalige spannende boek uitgereikt.
- Op 30-1-1988 wordt in Leeuwarden ter ere van Hans een 2½ meter hoog silhouet van *De Schaduw* - een van Dick Bruna's Schaduwfiguren - onthuld. Deze Schaduw is aangebracht op de zijgevel van Wirdumerdijk 43, m.a.w. tussen 41 en 45 ¹⁴.
- Op 22-6-1989 - 25 jaar na zijn dood (!) - gaat in Leeuwarden een openluchtspel in première, waarin verschillende personages uit Hans boeken een rol spelen.
- Op 27-6-1989 wordt een gedeelte van dit openluchtspel in het t.v.-programma "*Van gewest tot gewest*" onder de titel "*De Schaduw van Leeuwarden*" uitgezonden.
- In 1989 is de maand juni - de maand, waarin Hans overleden is (!) - uitgeroepen tot "*Maand van het Spannende Boek*".
- In 1990 neemt de Centrale Recherche Informatiedienst CRI "*het Havank-computersysteem*" in gebruik. Hierin worden vingerafdrukken van verdachte personen opgenomen en 30 jaar bewaard. In 1991 is met dit systeem de moord op restauranthouder G. Fagel opgelost.
- In 1994 hebben Havank-fans de Stichting *Meteor* opgericht. De betrokkenen proberen op verschillende wijzen de belangstelling voor Hans, zijn leven en zijn boeken levend te houden.
- In 1996 wordt een door een kunstenaar gemaakt bronzen reliëf van Hans hoofd en de tekst HAVANK 1904-1964 op de gevel van Hans geboortehuis aangebracht.
- Op 22-6-1996 worden een aantal van Hans boeken opnieuw uitgegeven en wordt in het t.v.-programma "*Van gewest tot gewest*" opnieuw aandacht aan zijn sterfdag besteed.
- Vanaf 1997 reikt "*Het Genootschap van Nederlandstalige Misdadauteurs*" jaarlijks "*de Schaduwprijs*" voor de beste spannende debuutroman uit ¹⁵.
- Van 22-6-2000 t/m 31-8-2000 is in de Galerij Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam een kleine tentoonstelling rond Hans en zijn werk te bezichtigen.
- Van 1935 t/m 2000 zijn meer dan 10 miljoen "*Havanks*" verkocht!

¹³ - Bijvoorbeeld de uitgebreide krantenartikelen: *De schaduw: 'n Miljoenenaffaire* door Frank van Dijk in *Het Vrije Volk* (18 febr. 1984), *De schaduw van Havank* door Loes Smit in *Trouw* (30 januari 1988) en "*Een hoogst merkwaardig mannetje*" door Martin van Kimmenade in het *Eindhovens Dagblad* (22 maart 1997) en o.a. de boeken: "*In de Schaduw van Havank*" door Henk van der Meulen, Sef Passage, Pieter Terpstra en Gerard van Wageningen (1988), "*Havank schets van leven en werk*" door J. P. M. Passage (1997) en "*Havank-Bibliografie 1946-1955*" door C. J. Aarts (2000).

¹⁴ - Wirdumerdijk 41 is Hans geboortehuis en Wirdumerdijk 45 was *Hotel Amiticia*, zijn sterfhuus.

¹⁵ - Opm.: In 1997 bestond "*De Schaduwprijs*" uit f 1000,- en een zeefdruk van Dick Bruna.

Register bij het verhalende deel van Deel 7

De registers in de verschillende delen beginnen met een **persoonsregister**.
Zie *de toelichting* bij het register van deel 1 en deel 2.

De volgorde van de hoofdstukletters is: bij **VII 1** **K-M**
bij **IX 18** **L-H**

Persoonsregister

—A—		—P—	
Ahaus, Huib	IX 18 H-2	Passage, J. P. M. / Sef	IX 18 H-1
Arnould, Geneviève	IX 18 H-2; H-9	Pinto, luit.-kol. Oreste	IX 18 H-4
Asselbergs, Willem	IX 18 H-9		
—B—		—R—	
Bruna		Riedel, luit.-kol. L. S.	VII 1 M-2
Albert Willem / Abs	IX 18 H-1 e.v.	Rodenburg, pater Eric	IX 18 H-7
Dick	IX 18 L-5; H-14; H-16	Romano, Nicoletta	IX 18 H-2
Jojo	IX 18 H-2	Romijn, Jaap	IX 18 H-4; H-5
Burmania			
Anna-Maria van	IX 18 H-7 t/m H-9; H-15	—S—	
		Schevichaven, Mr. Jacob van	IX 18 H-9; H-11
—D—		Schil(d)t	
Damsma, Tonia / Tony	IX 18 H-8	Aukje	VII 1 K-4
Duys, Willem	IX 18 H-15	Joannes / Jan	VII 1 K-4
		Wibrandus / Wibren	VII 1 K-4
		Wijbren	VII 1 K-4
		Sloet, kapitein Gerrit Jan	VII 1 K-5
		Stern, kapitein L.	VII 1 M-2
—G—		—T—	
Guichenon de Chattillon, luit.-kol. Zacharias	VII 1 K-2; K-3	Terpstra, Pieter	IX 18 H-15
		Tijszens	<i>zie Schil(d)t</i>
		Townsend, Phyllis	IX 18 H-2; H-9
—K—		—V—	
Kallen, van der		Vickers	
Koos (XI 26)	IX 18 H-13	Geraldine	IX 18 H-3
Theo (XI 23)	IX 18 H-1	Walter	IX 18 H-3
Koops		Visser, Ab	IX 18 H-4
Jan	IX 18 H-4; H-8		
Lidy	IX 18 H-4		
—L—		—W—	
Looy, Rein van	IX 18 H-14	Wageningen, van	
		Gerard	IX 18 H-7
		Jan	IX 18 H-7
		Woollet	
		David	IX 18 H-3
		Elisabeth / Tim	IX 18 H-3; H-5
		George Frederick Charles	IX 18 H-3
		Valerie	IX 18 H-3
—M—			
Merckens			
Mia	IX 18 H-9		
Willem	IX 18 H-9		

Register (vervolg)

—A—

Amsterdam	IX 18 L-2 t/m L-4; H-1; H-10; H-11
Ancien Regime	VII 1 K-5
Antwerpen	IX 18 L-3
Artillerie	
compagnie(ën)	VII 1 K-2; K-5; M-1
het Regiment	VII 1 K-1; K-5; M-2
het 1e bataljon	VII 1 M-3
artilleristen	VII 1 K-7; K-8

—B—

Bastille, de	VII 1 K-5
Bataafse	
gemenebest, het	VII 1 M-1; M-2
leger, het	VII 1 M-1; M-2
Legioen, het	VII 1 K-5
Republiek, de	VII 1 M-1
Revolutionaire Comité, het	VII 1 K-5
bataljon(s)	VII 1 M-1; M-2
Bataven, de	VII 1 K-5; M-1
belastingen, geen	VII 1 K-5
Bergen (op Zoom)	VII 1 M-1; M-2
burgers van	VII 1 M-2
het garnizoen van	VII 1 M-1
bewaarschool	IX 18 L-3
bombardier(s)	VII 1 M-3
bommen, (brand-)	VII 1 K-8
Breda	VII 1 K-5; K-7
Bruna, uitgeverij	IX 18 L-6; H-1 e.v.
Budel	IX 18 L-5
Bussum	IX 18 L-3

—C—

Cagnes-sur-Mer (Fr.)	IX 18 L-5; L-6; H-4; H-5
certificaat van onvermogen	VIII 3
compagnie, Martens	VII 1 K-2; M-2; M-3
conscriptie, de	IX 1

—D—

dagloner	VII 1 M-4
Dekema State (Jelsum)	IX 18 H-7
Delfzijl	VII 1 M-2

—E—

Eindhoven	IX 18 L-4; L-5; H-1
Engeland	VII 1 K-1; IX 18 L-3; H-2 e.v.
eretekens	VII 1 M-2

—F—

faillissement van Tinus (IX18.1)	IX 18 L-4; L-5
fourier	VII 1 M-3
Franeker	VII 1 M-4; VIII 2; 3
Frankrijk	VII 1 K-1; K-5; M-1; M-2; IX 18 L-5; H-1 e.v.
vazalstaat van	VII 1 M-1
Fransen	
Côte d'Azur	IX 18 H-5
Revolutie, de	VII 1 K-5
Fransen, de	VII 1 K-6 t/m K-8; M-1; M-2; IX 1
Fries(land)	VII 1 M-1; VIII 2

—G—

Gorredijk	VIII 6 1
Groningen	VII 1 M-3; M-4; VIII 2 t/m 4; VIII 6 1; IX 18 L-3

—H—

Den Haag	IX 18 H-1
Harlingen	VII 1 K-2 t/m K-4; M-1; M-4; VIII 2
Heemstede	IX 18 H-4
Heilo	IX 18 L-4
's-Hertogenbosch	VII 1 K-3; M-1; M-4
Holland	VII 1 K-5; K-8
Koninkrijk, het	VII 1 M-1; M-2
Hollands Diep, het	VII 1 K-4
hotel	
Amicitia (Leeuwarden)	IX 18 H-4; H-8; H-15; H-16
de Bosvijver (Soest)	IX 18 H-4
Broome Hall (Barham Eng.)	IX 18 H-6; H-8
More Place (Windlesham Eng.)	IX 18 H-6
La Tourelle (Cagnes-sur-Mer Fr.)	IX 18 H-4
Ulenpas (Hoogkeppel Gelderland)	IX 18 H-8
houwitser(s)	VII 1 K-7; K-8

—I—

inundatie	VII 1 K-6
invaliditeitspensioen	VII 1 M-4
Iserlohn (Duitsland)	IX 18 H-7

—K—

Kampen	IX 18 L-3
kanon(nen)	VII 1 K-7
kanonnier(s)	VII 1 K-1 t/m K-3; K-5; K-7; M-3
kindersterfte	IX 1
Klundert	VII 1 K-5 t/m K-7
korporaal	VII 1 K-7; M-2; M-3; M-4

—L—		—S—	
Leeuwarden	VII 1 K-2; K-3; M-2; VIII 6 1; IX 18 L-1 e.v.; H-1 e.v.	Sluis	VII 1 K-2
Ondertrouw- en Trouwregister van	VII 1 K-2	staatsgrepen	VII 1 M-1
Ruiterskwartier, het	IX 18 L-1	staatsvormen	VII 1 M-1
Londen	IX 18 L-5; H-2 e.v.	Staats-Brabant	VII 1 K-5
—M—		Staats-Vlaanderen	VII 1 K-1
Maastricht	IX 18 L-5; H-1	Staatse leger, het	VII 1 K-1 t/m K-3; K-5; M-1
Majorca (Spanje)	IX 18 H-5; H-6	Staatse vloot, de	VII 1 K-1
Mill Hill, paters-missionarissen van	IX 18 L-3	stamboeken van oorlog vóór 1813, de	VII 1 M-3
mortier(en)	VII 1 K-7; K-8	Staten-Generaal, de	VII 1 K-1
—N—		—T—	
Nederlands Oost-Indië	IX 18 L-3	tak, de Leeuwardense	IX 1; IX 18 L-1 e.v.
Noord-Amerika	VII 1 K-1	Tilburg	IX 18 L-3
—O—		Zusters van Liefde te	IX 18 L-3
Oeganda	IX 18 L-3	—V—	
oorlog		Verre Oosten, het	IX 18 H-3
de Tweede Wereldoorlog	IX 18 H-13; H-14	Vlissingen	VII 1 M-1
de Vierde Engelse Oorlog	VII 1 K-1	—W—	
—P—		wachtmeester	VII 1 K-7
Parijs	VII 1 K-5; K-7; IX 18 H-1; H-2; H-5	Wassenaar	IX 18 H-4
patriotten	VII 1 K-5	Willemstad	VII 1 K-2 t/m K-8; M-1
de Franse	VII 1 K-5; M-1	bastion(s)	VII 1 K-4
de Nederlandse	VII 1 K-5; M-1	burgers en garnizoen	VII 1 K-7
Philippine	VII 1 K-2	gouverneur, de	VII 1 K-5; K-6
Prins- of Oranjegezinden	VII 1 K-5	kruitmagazijn, het	VII 1 K-8
—R—		Landpoort, de	VII 1 K-4
Raad van State, de	VII 1 K-6	magistraat, de	VII 1 K-6
Republiek (der Verenigde Nederlanden), de	VII 1 K-1; K-3 t/m K-5; K-8; M-1	ravelijn, het	VII 1 K-4
Revolutionaire Comité, het	VII 1 K-5	secretaris, de	VII 1 K-6
Roermond	IX 18 L-3	Waterpoort, de	VII 1 K-4
Rome	IX 18 H-2	Wimbleton	IX 18 H-5
Ruigenhilse		—IJ—	
polder	VII 1 K-6; K-7	IJzendijke	VII 1 K-2
sluis	VII 1 K-6; K-7	—Z—	
		Zeeuws-Vlaanderen	VII 1 K-2
		zijtak, de eerste/oudste Friese	IX 1; IX 18 L-1 e.v.
		Zwitserland	IX 18 H-14

